

BUKKERUP

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

Navn: Bukkerup	Navnetype: -torp.
-------------------	----------------------

Bemærkninger:

Bukkerup er nævnt første gang 1502 i formen BOCKROPPE. Forleddet er mandsnavnet, glda. BUKKI, eller snarere en form af dyrenavnet BUK. Efterleddet er -torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Byens 7 gårde ligger alle på nordsiden af den øst-vestgåendevej der følger terrænets højdekurver. 2 af gårdene ligger isoleret i den vestlige udkant. Midt imellem disse gårdgrupper ligger en række huse tæt samlet.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning, antydning af strimmeludskiftning nord for byen, ellers uregelmæssige blokke.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: tovangsbrug

rotation: 4/4

vangeantal: 2 + 1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, med plateaubakker, gennemskæres af tunneldal.

jordbund: Moræneler med div. ler og ferskvandsdynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Til alle sider, undtagen (delvis) mod vest.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Skovområde i den sydlige del af ejerlavet, eng spredt rundt i ejerlavet, et større område i det nordøstlige hjørne.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Byens struktur er meget velbevaret. Gårdene ligger alle placeret på samme sted, husbebyggelsen stadig koncentreret midt mellem de to gård-grupper. Der er ingen nybebyggelse sket af betydning. Vejnettet er uforandret, ligesom toftestrukturen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Størsteparten af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☐ størsteparten opdyrket

Engareal i det sydvestlige hjørne, stort skovparti i den sydlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 474 ha, heraf opdyrket 1688: 33%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	73	53	57	

Bebyggelsesenheder:

	1583	1600	1664	1688	1774	1844	1903 ¹
Gårde:	7	8	7	7	7	7	11
Huse:			1		7		
Huse m/ jord:						9	11
Huse u/ jord:				2		15	18
I alt:	7	8	8	9	14	31	40

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
57 1664		3	4	10,4
57 1688		4	3	7,6
86 1844		6	1	7,3
55 1903	3	6	2	5,6

Folketal:

	1787	1845 ²	1901 ³
Voksne:	28	122	153
Børn:	28	54	78
I alt:	56	176	231

1. Incl. Falden, Rønnemosegård og Lysholt (Består kun af 2 gårde). 121
 2. Nyere hussamling "Egemosedam" opstået i ejerlavets nordvestlige hjørne.
 3. Incl. Enestegårdene i sognet.

Ejerlav: Bukkerup

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		6	1				
1844	1	24					6	
1903	11	29						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 474 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 33%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets placering på overgangen til skovbygden og det heraf følgende store indhold af eng og skov. Ejerlavet takseredes i 1684 til 53 tdr.htk. og i 1844 til 57 tdr.htk. Byen havde i 1684 tovangsbrug med en årlig mark tilknyttet. I 1664 takseredes ejerlavets skove for 28 svins olden, medens de 3 udflyttede enestegårde mod vest Lysholt, Falden og Rønnemose takseredes for ialt 100 svins olden. I 1806 bemærkedes det, at Bukkerup by har en af de største og bedste tørvemoser i herredet. Længst mod vest i sognet oprettedes i 1475 gården Skanneshave, der oprindeligt var en selvejergård, men som før år 1600 blev dømt under kronen på grund af ulovlig skovhugst. Skanneshave lagdes senere under hovedgården Krengerup i nabosognet Ørsted. Et marknavn Bukkerup Gammeltofte (1682) vidner formentlig om Bukkerups tidligere placering. Bukkerup blev blokudskiftet i 1796. Hele Bukkerup (7 gårde, heraf 1 selvejergård) samt enestegårdene i ejerlavets vestlige del hørte i 1583 under kronlenet Hagenskov. Efter lenets overgang til adelig besiddelse i 1667 fortsatte ejerlavet med at ligge under Hagenskov (Frederiksgave). Endnu i 1844 lå gårdene stort set samlet under Frederiksgave, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet. Antallet af gårde i Bukkerup var fra 1583 til 1844 på 7, medens hus-tallet steg meget kraftigt i løbet af det 19. årh. Gårdene var i 1684 gennemsnitlig forholdsvis store og byen fremstår i 1664 som trinvis egaliseret med 3 gårde a 7,5 tdr.htk. og 3 gårde a 12-16 tdr.htk. I 1572 begærede Bukkerups gårdbrugere "ret jævnet og mål for deres land-gilde efter loven", dette kan stå i forbindelse med en egalisering. Landsbyen egaliseredes på et gårdniveau ved udskiftningen.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☒

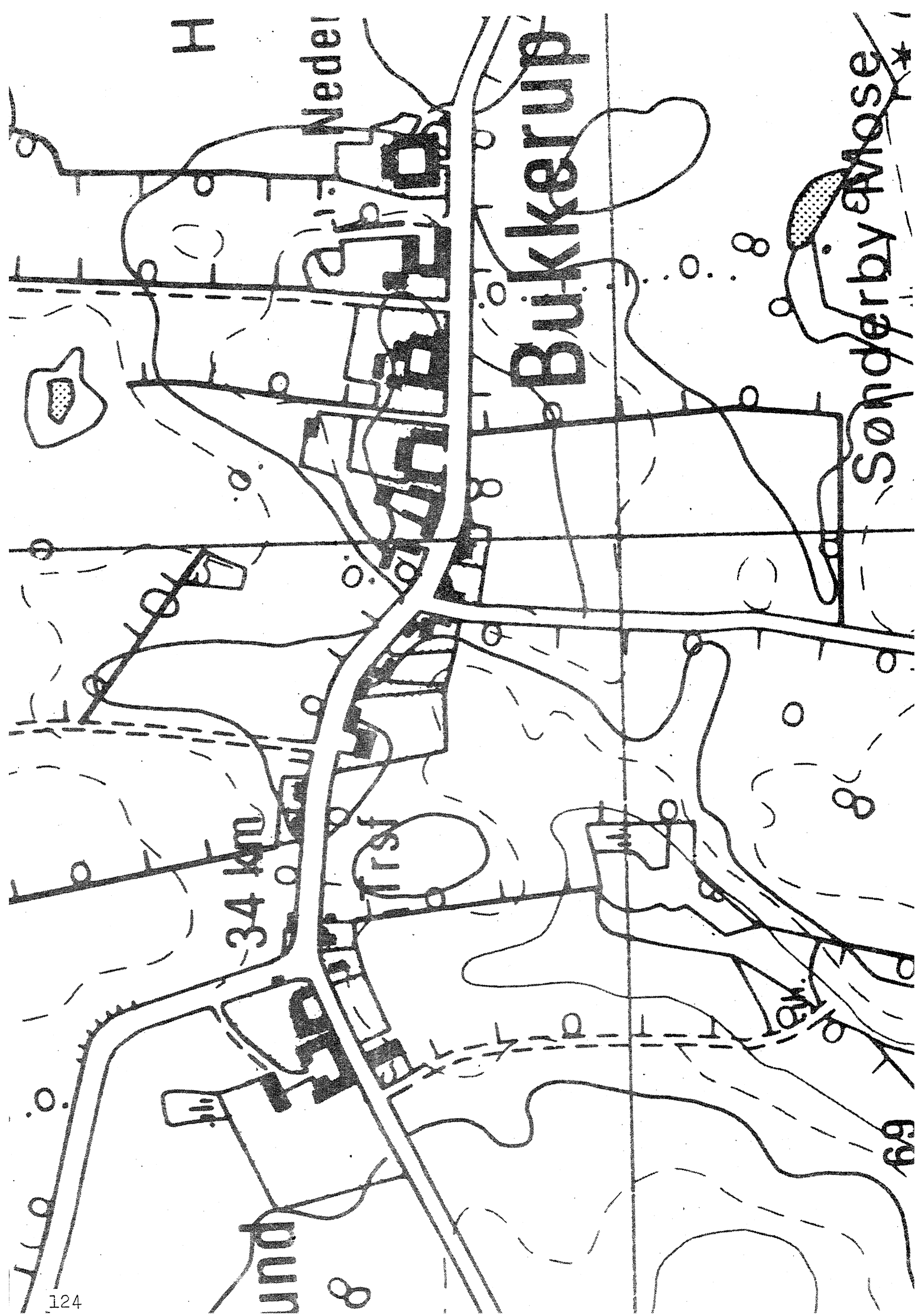
Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1. Anlægstype. Den lille adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Ejerlavet præges i øvrigt af dets placering på overgangen til skovbygden og mod vest udparcelleredes i senmiddelalder flere skovenestegårde. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby type. En Gammeltofte vidner om bebyggelsens tidligere placering.
2. Udviklingstype. Ejerlavet hørte fra senmiddelalder i sin helhed under kronlenet Hagenskov og forblev herunder ved lenets overgang til adelsgods. Byen synes egaliseret i to omgange. Overgangen til selveje ledsagedes af en betydelig husekspansion.

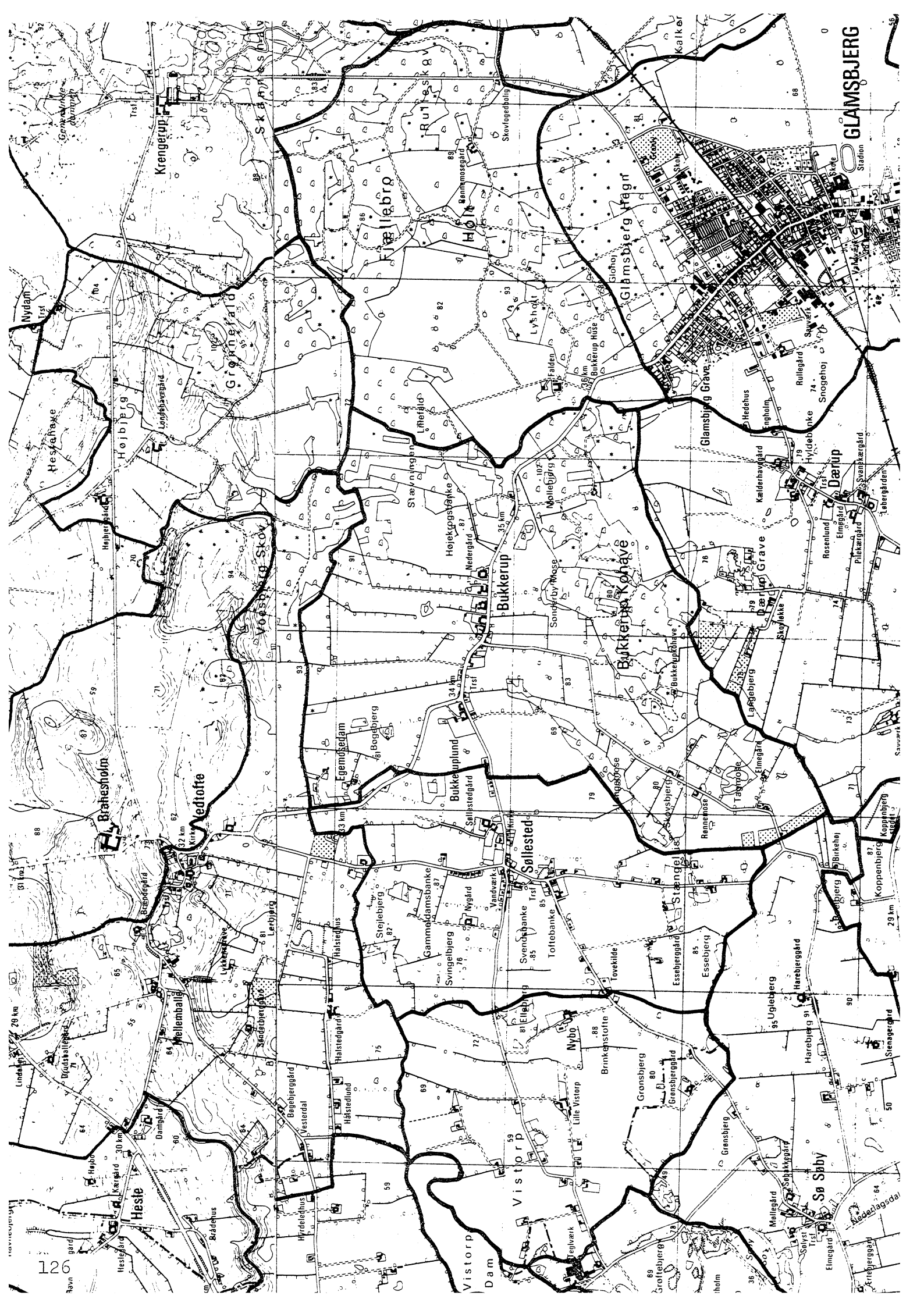
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Særlig interesse.

1. Bytomten er særdeles velbevaret.
2. Kulturlandskabet har bevaret større eng og skovarealer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: En Gammeltofte.

DÆRUP

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Navn: Dærup	Navnetype: -torp.
----------------	----------------------

Bemærkninger:

Dærup er nævnt første gang 1368 i formen Deroppe. Forleddet er nok en form af tillægsordet, glða. Dighær, som betyder stor, udstrakt. Efterleddet er torp, glða. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en moderby, i dette tilfælde Flemløse.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Byens gårde ligger uregelmæssigt spredt langs den nord-syd gående bygade. Mod nord forgrener bygaden sig og der ligger gårde langs udgreningerne. Nogle huse ligger spredt langs bygaden. Denne følger i vid udstrækning højdekurvernes forløb.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Engområder på den nordlige side af byen.

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Blokudskiftning ret aflange regelmæssige blokke.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 2 gårde flyttet vest eller sydvest for byen. 1 gård nedlagt.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug

rotation: 2/2

vangeantal: 6

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vestfyn, med ekstra marg. afvandingsløb og mindre israndsbakker mod S.

jordbund: Moræneler, med ferskvandstørv og -dynd samt små forekomster af div. grus og -sand.

naturlig afgrænsning: Til alle sider.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

Større engområder nord for byen og spredt sydvest herfor.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

25% af gårdene er udflyttet - en gård er nedlagt. De øvrige ligger på samme sted. Der er ikke sket nogen væsentlig nybebyggelse. Toftestrukturen er stort set velbevaret. Vejnettet er også ret velbevaret, men der er dog lavet en ny vej mod sydøst og sløjfet en vej til den gård mod nordvest der er flyttet ud.

b. Skelsystem

☒ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Et vangskel gående nord-syd i den vestlige ende (ved savværk). En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Engområde NV for byen.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
-----------------	----------------	------------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 407 ha, heraf opdyrket 1688: 57%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	41	64	69				
Bebyggelsesenheder:							
		1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		10	10	10	10	10	10
Huse:			1		4		
Huse m/ jord:						5	14
Huse u/ jord:				2			7
I alt:		10	11	12	14	15	31
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
90	1664	6	4		4,1		
80	1688		9	1	6,4		
90	1844		9	1	6,5		
50	1903	3	5	2	6,5		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	63	78	131			
	Børn:	37	28	60			
	I alt:	100	106	191			

Ejerlav: Dærup

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			10	1				
1844							10	5
1903	10	30						1

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 407 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 57%. Byen havde da et ret ekstensivt tovangsbrug og takseredes til 64 tdr. mod 69 tdr.htk. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet påfaldende lavt, hvilket formentlig står i forbindelse med byens fortid som klostergods. Dærup er udflyttet og udparcelleret fra sognebyen Flemløse. Byen blokudskiftedes år 1800 og siden er 3 gårde udflyttet/nedlagt. Traditionen placerer en væbnergård "Kiellerhalsgård" og adelslægten "Orm" i Dærup. Formentlig har byen også udgjort et samlet væbnergods. I 1360 testamenterede ridderen Niels Tuesen Dærup til Skt. Knuds Kloster i Odense, der i 1509 tog lovhævd på hele byen og ejerlavet. Efter reformationen overgik klostret til kongeligt len og herunder hørte endnu i 1664 hele Dærup by. Snart efter overgik Dærup til adelig besiddelse og fulgte en overgang Søholm i nabosognet Køng. I 1770 overgik byen til Skovgårde, medens den i 1844 lå under Frederiksgave/Hagenskov. Inden 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet. Gårdtallet er fuldstændig stabilt fra 1500-tallet til 1903, hvilket formentlig står i forbindelse med en delvis egaliseret struktur allerede i 1664. I 1770 er gennemført en fornyet og strengere egalisering af byen og denne struktur holdt sig endnu i 1844, men var opløst som følge af overgangen til selveje inden 1903. Hustallet ekspanderer i normalt omfang efter 1844, ligesom befolkningsvæksten først sætter ind efter 1845. Byens gårde var i 1684 af normal størrelse.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Flemløse

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

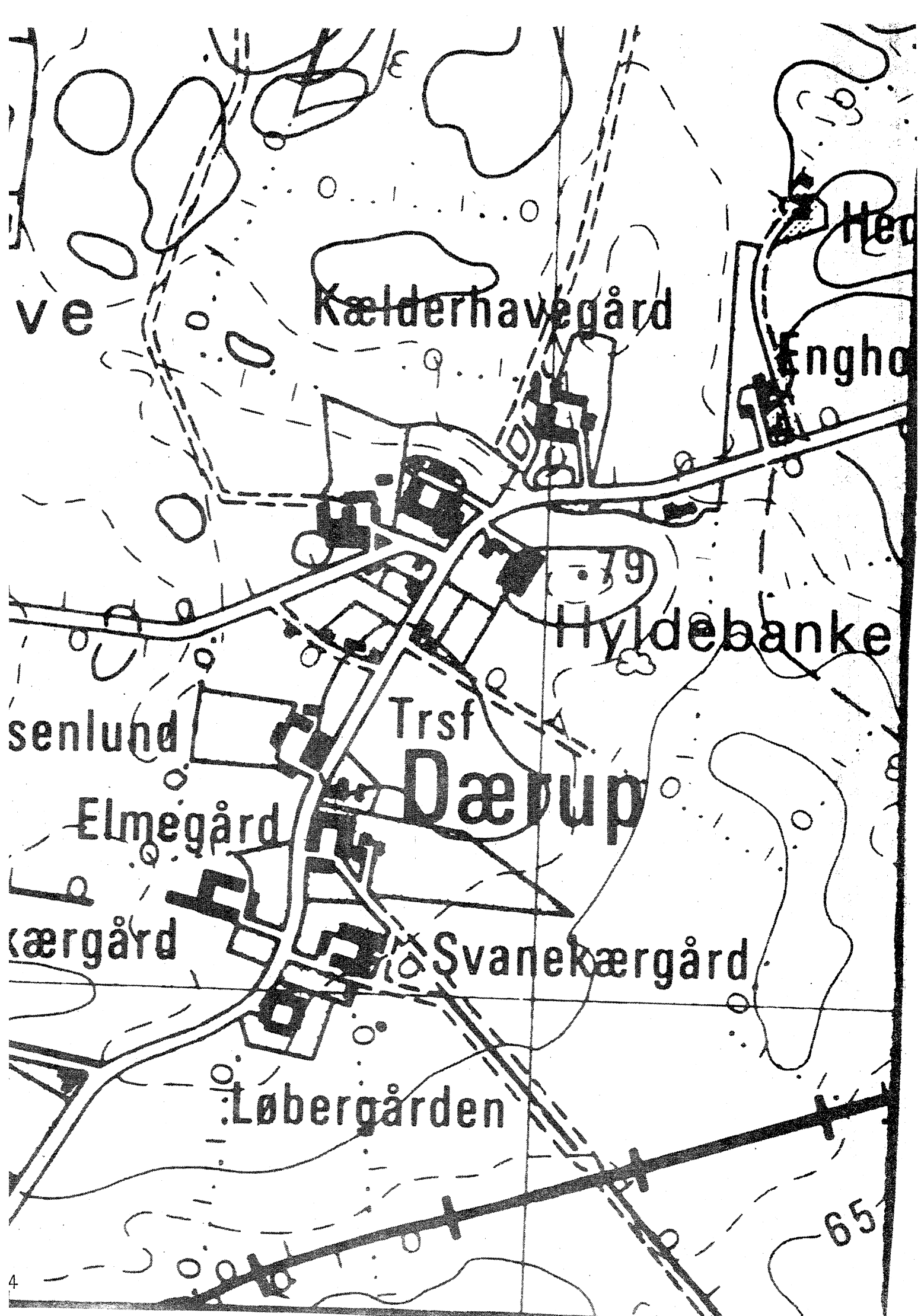
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

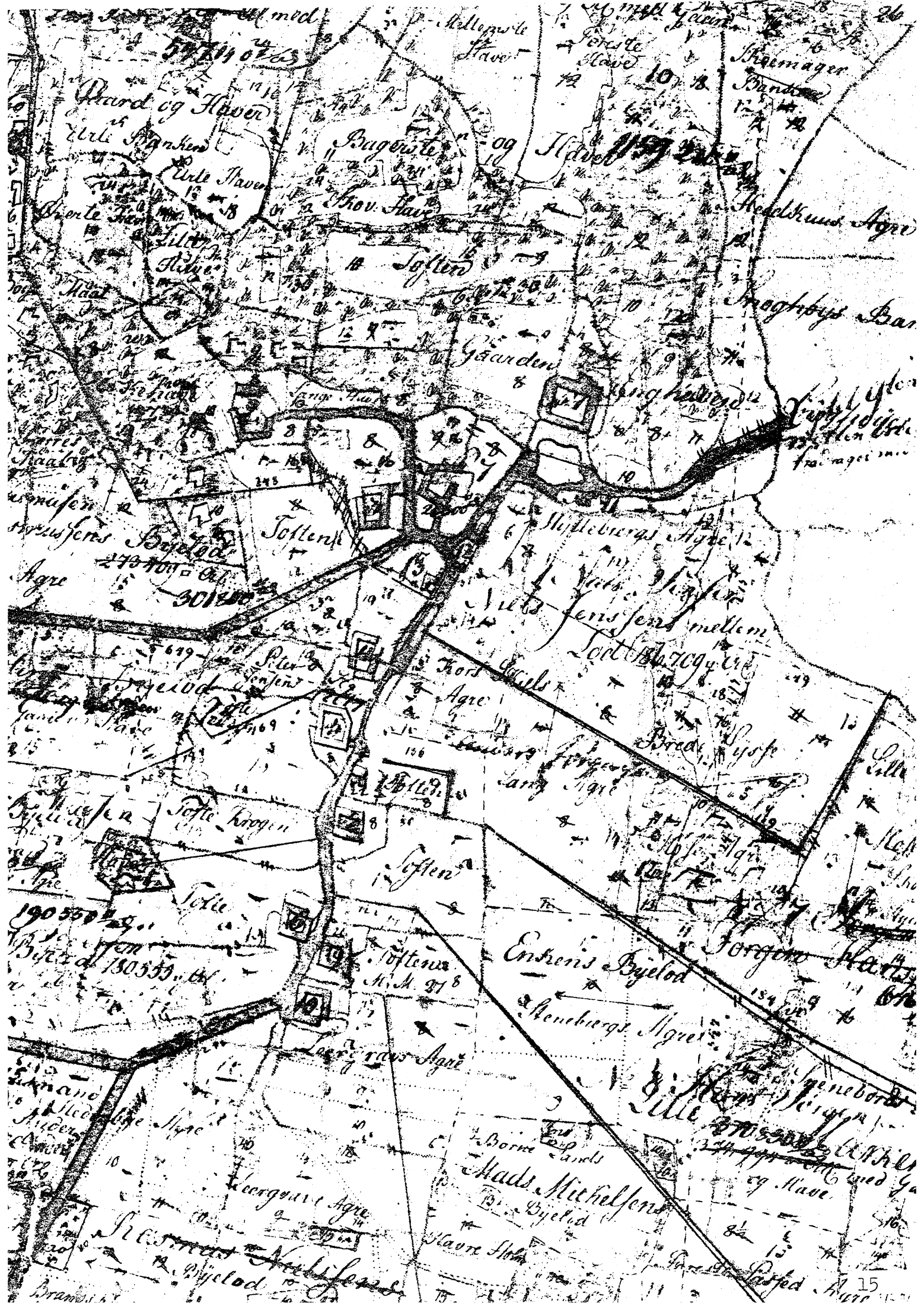
1. Anlægstype. Den middelstore udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav og har ager/eng orientering. Byformen er en løst opbygget udgave af den slyngede-vej-by type.
2. Udviklingstype. Byen husede formentlig i 1300-tallet en væbnergård, hvorunder hele byen hørte. I 1360 overgik godset til klosterbesiddelse, hvorfra det ved reformationen overgik til kronen og senere til adelsbesiddelse. Frem til 1844 var byen imidlertid stedse samlet på en besidders hånd og egaliseredes som følge heraf 2 gange, ligesom gårdstrukturen i usædvanlig grad blev bevaret.

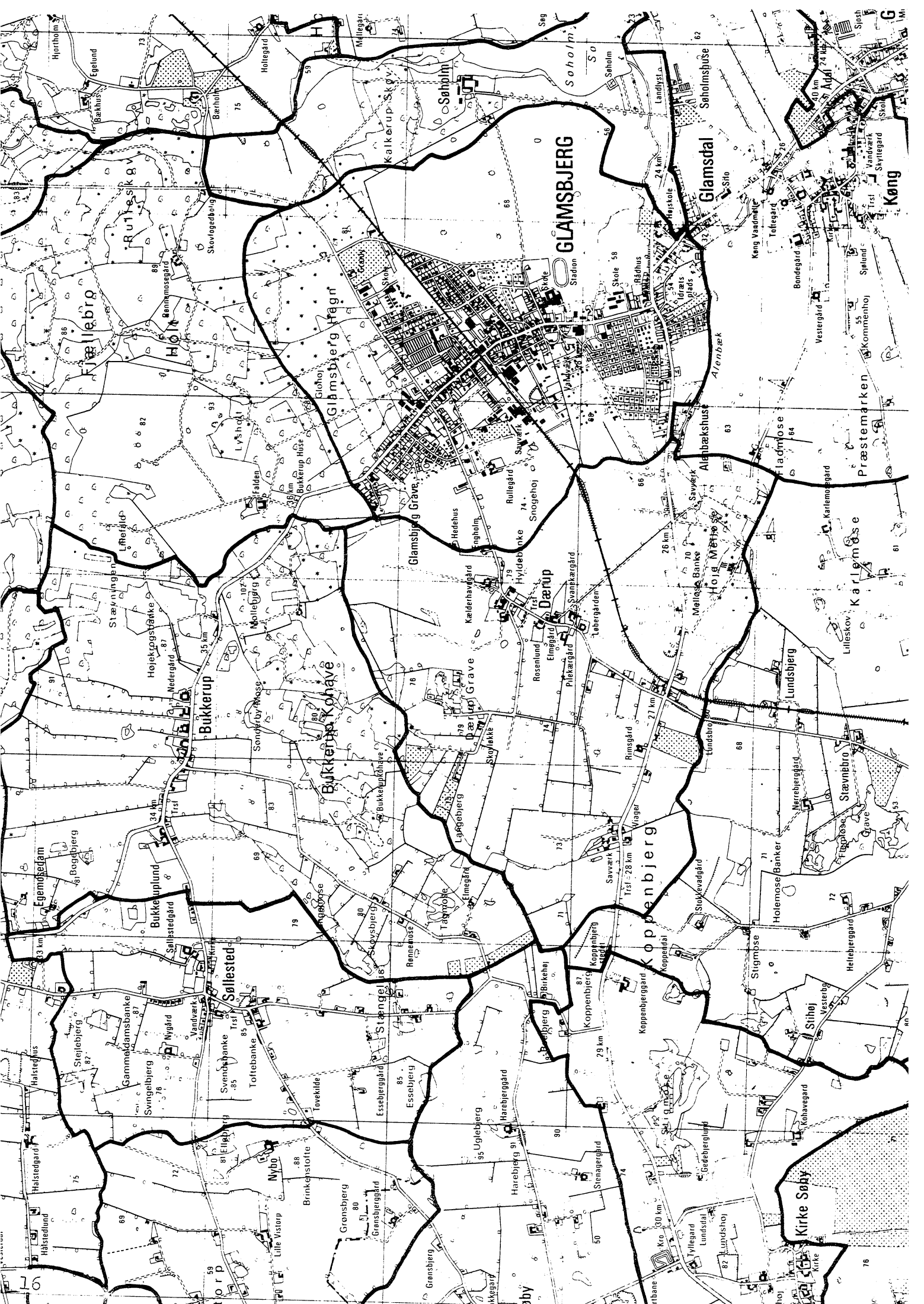
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med en interessant udviklingshistorie.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

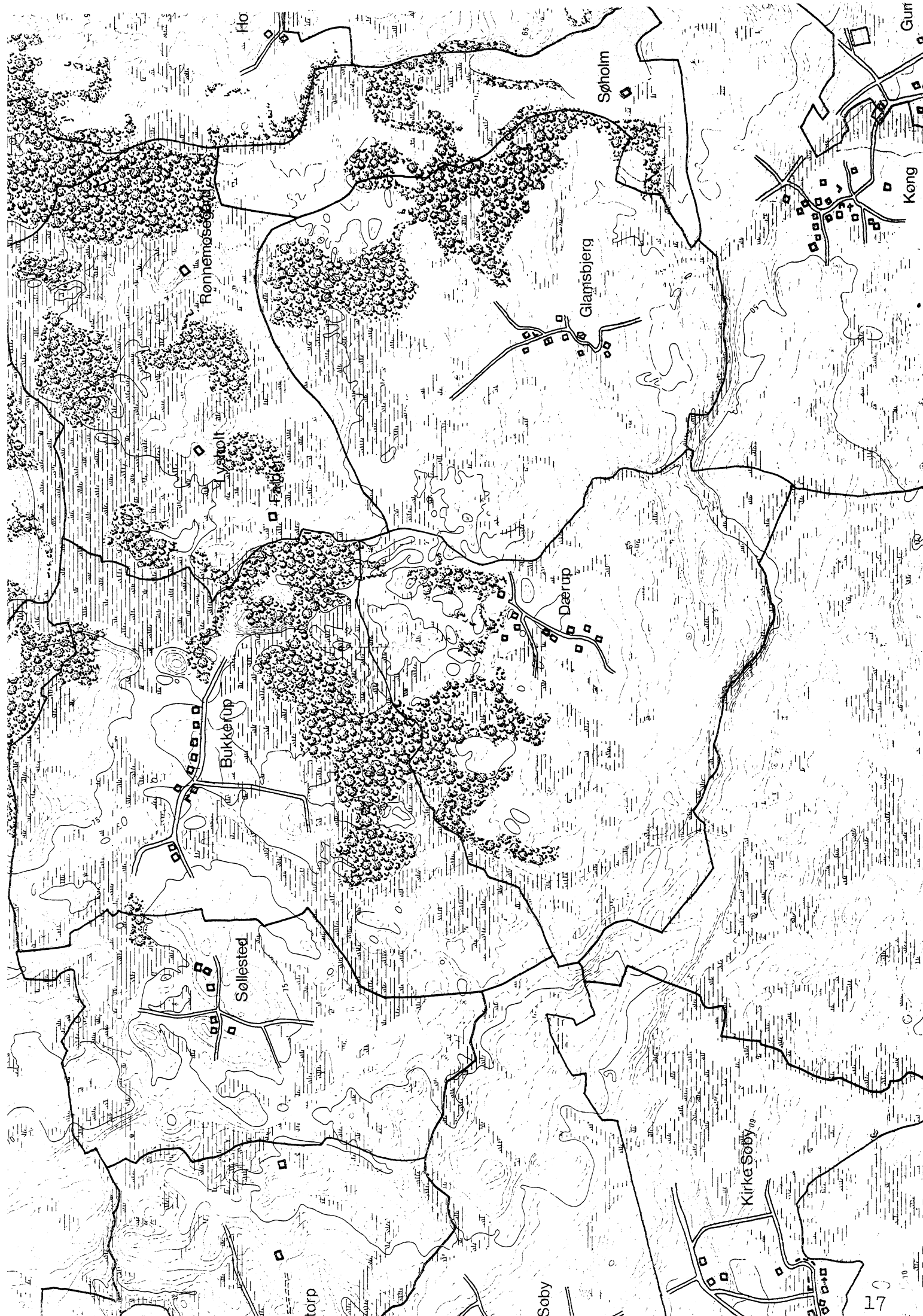
1. Bytomten er delvis bevaret.
2. Kulturlandskabet har bevaret et vangeskel og store dele af udskiftningshegnene samt et større engområde.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: tomten af Kiellerhalsgård (?) 2 frilagte gårdtomter.

GLAMSBJERG

FLEMLØSE

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Navn: Flemløse	Navnetype: -løse
-----------------------	-------------------------

Bemærkninger:

Flemløse er nævnt første gang 1345 i formen Flemløse. Forleddets oprindelse er omstridt men det kan være beslægtet med nyislandsk Flæmi, som betyder (stor) strækning, udstrakt rum. Efterleddet er løse, gl'da. løsa at omstridt etymologi og betydning, måske eng eller græsgang.

Anlægstype: Adelby m. kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-------------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Flemløse by brændte 1883 6 gårde og 10 huse.

I Flemløse sogn fødtes o. 1554 astionomen Peder Jacobsen Flemløse. 1600 orientlisten professor Thomas Bang, 1870 mejerimanden A.P. Hansen.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

4 af gårdene er flyttet ud, mens 3 andre er flyttet lige uden for den gamle bykerne, således at den gamle struktur i byen er opløst. Kun en mindre del af gårdtomterne bebygget. I den nordlige del er sket noget nybyggeri, ligesom området syd for byen er blevet bebygget, således at byens centrum er forskudt i forhold til tidligere. Vejsystemet er stort set uforandret, bortset fra et par veje der går mod vest. Tof-testrukturen for en stor del bevaret. Kirken ligger stadig isoleret op til et højdedrag.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☐ størsteparten opdyrket

Eng/moseareal nord for byen.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Flemløse

STATISTIK

Areal: 697 ha, heraf opdyrket 1688: 64%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	110	141	116				
Bebyggelsesenheder:							
		1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		14	14	14	14	18	23
Huse:			5		13		
Huse m/ jord:				1		26	32
Huse u/ jord:				7			32
I alt:		14	19	22	27	44	87
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
38 1664		1	6	6	8,5		
64 1:2 1688			5	9	10,1		
61 1844		3	11	4	5,6		
43 1903		12	9	2	4,2		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
Voksne:		111	259	393			
Børn:		65	134	172			
I alt:		176	393	565			

Ejerlav: Flemløse

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Flemløse

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			9	5			5	
1844	13	24					5	2
1903	23	63						1

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 697 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 64%. Byen havde da et uregelmæssigt tovangsbrug med 7 vange og takseredes i 1684 til 141 tdr.htk. På grund af den høje opdyrkning nedsattes hartkornet i 1844 til 116. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 påfaldende lavt. I 1690 klager præsten over, at der under tiden er stor misvækst på grund af de høje bjerge og banker. Fra Flemløse er Dærup udflyttet og udparcelleret. Flemløse blokudskiftedes i 1790 og siden er 4 gårde flyttet ud. En ejendom Kalesjord i Flemløse ejedes i 1389 formentlig af arvingerne til Niels Tuesen, der indtil 1360 besad Dærupgodset (se under Dærup). I 1400-tallet ejede Løgismose en enkelt gård i byen, ligesom Johan Frille i 1460 arvede 1 gård i Flemløse. Byen domineredes dog af selveje. I 1583 lå 5 selvejergårde og 1 fæstegård samt 2 huse under kronlenet Hagenskov, hertil kom præstegården og en mensalgård. Endnu i 1664 bibeholdt kronen sin dominerende stilling. Blandt de 5 adelsgårde tilhørte de 2 Løgismose. Efter Hagenskavs overgang til adelig besiddelse i 1667 spredtes besiddelsesforholdene noget. Omkring 1770 ejede Løgismose 2 gårde, Hagenskov 3 gårde og Skovgårde 3 gårde. Endnu i 1844 besad Frederiksgave-Skovgårde 5 gårde og 2 huse, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet. Antallet af gårde er uforandret 14 i 1600-18700-tallet, men stiger meget kraftigt frem til 1903 i forbindelse med overgangen til selveje. Hustallets og befolkningstallets vækst er ligeledes usædvanlig kraftig, hvilket hænger sammen med, at Flemløse i 1884 fik stationsbys status. I 1956 klassificeres byen som bymæssig bebyggelse. Ved udgravninger er Flemløse bys anlæggelse blevet dateret til ca. år 1000 (T.G. Jeppesen: Middeftalderlandsbyens opståen. 1981). Nord for Flemløse ved Flemløse Grave har vistnok ligget en renæssancebebyggelsen Kiellermosegård eller -by, der omtales en enkelt gang i 1559. Et stensat bestævne fjernedes i forbindelse med oprydningen efter storbranden i 1883, hvor 6 gårde og 10 huse afbrændte.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

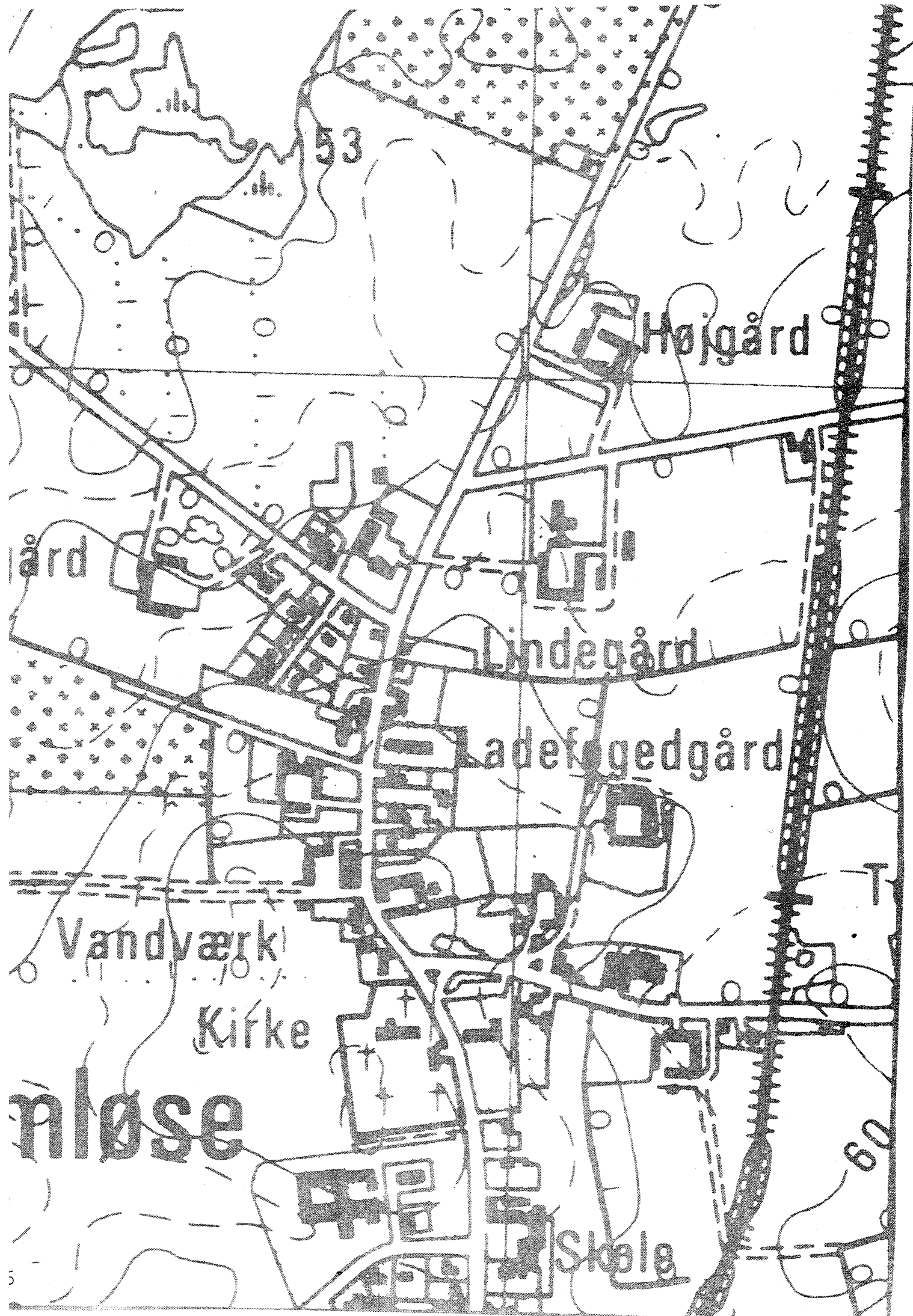
Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

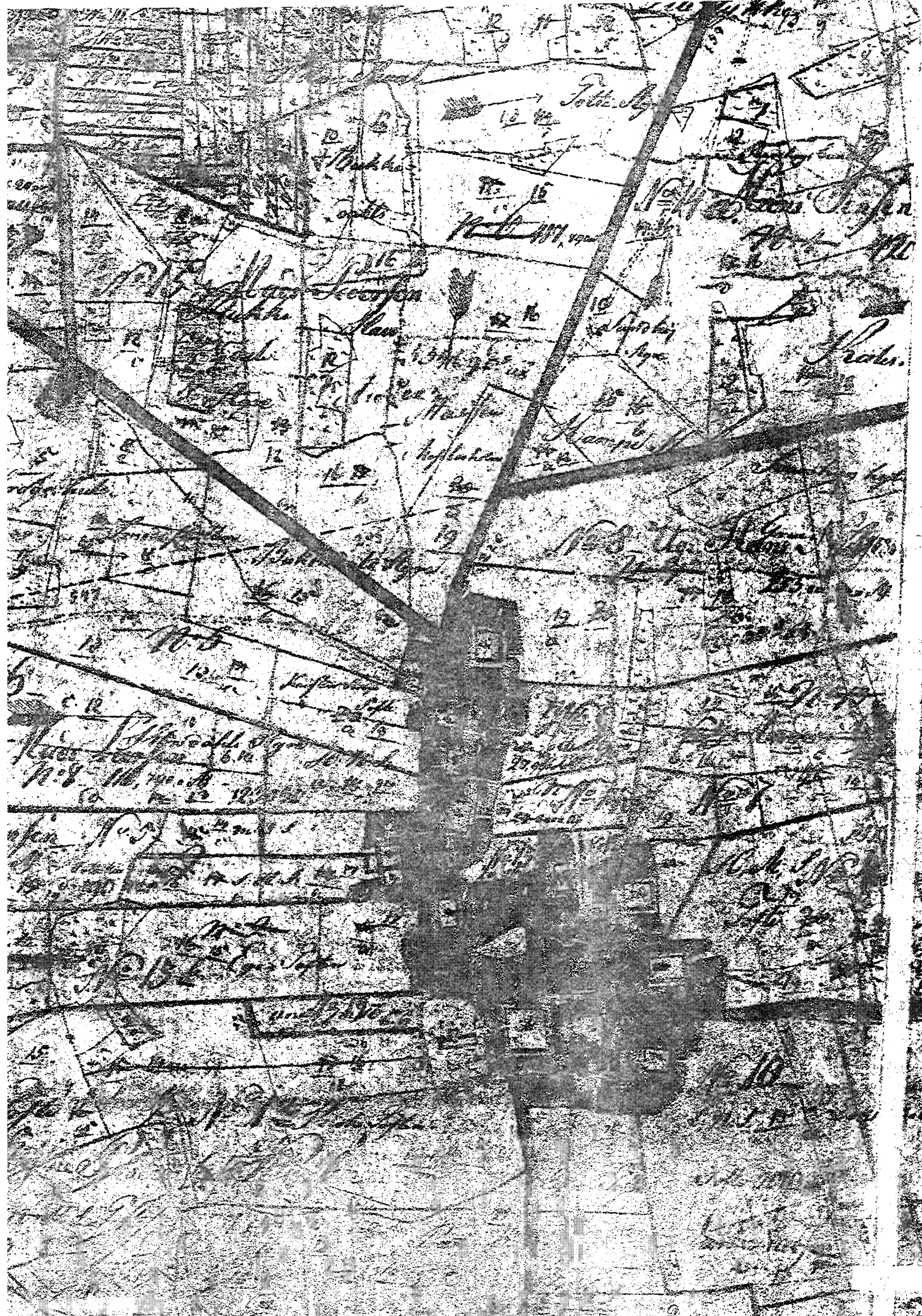
- 1) Anlægstype. Den middelstore kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -løse er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er reguleret vejforteby. Af ejerlavet er senere udparcelleret Dærup.
- 2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen og op i 1600-tallet af selvejergårde og krongods. I 1700-tallet forblev besiddelsesforholdene spredte. Overgangen til selveje ledsagedes af ekspansion i betydeligt omfang og fra 1884 har Flemløse som stationsby udviklet sig som bymæssig bebyggelse.

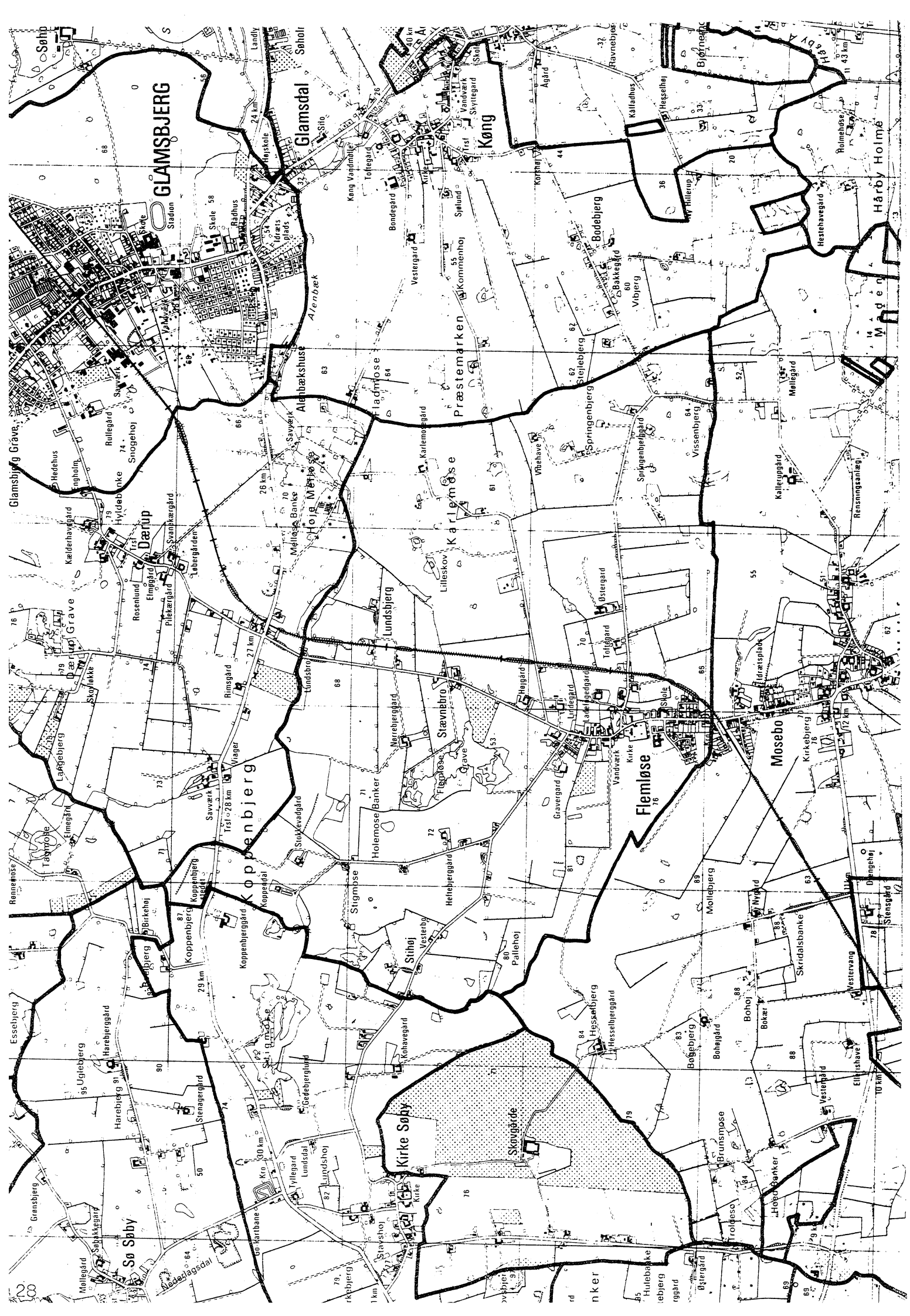
Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis sjælden og ren anlægstype, hvis oprindelige struktur er sløret som følge af ekspansion i 1800-1900-tallet.

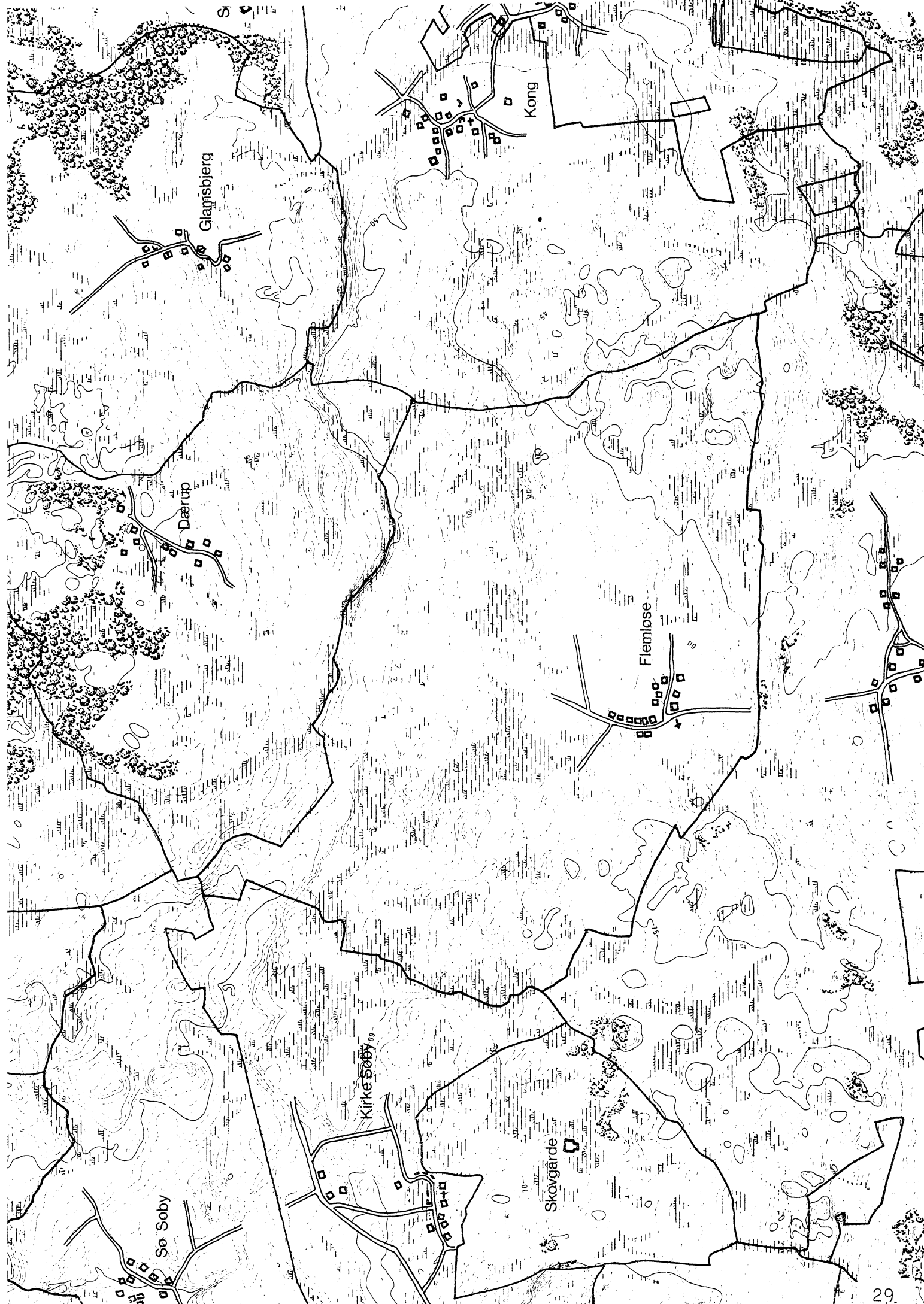
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og delvis nybebygget.
2. Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene samt et større eng og moseareal, Flemløse Grave.
3. Særlige relikter: kirke, senmiddelalderlig kirkelade.
4. Arkæologiske interesser: 4 frilagte gårde, tomten af Kiellemosegård/-by.

GLAMSBJERG

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
-----------------	-----------------------	-------------------------------	----------------------

Navn: Glamsbjerg	Navnetype: -bjerg
----------------------------	-----------------------------

Bemærkninger:

Glamsbjerg er nævnt første gang 1368 i formen GLIIMSZBIERIIG. Forleddet er nok, glda GLØM, som betyder støjende munterhed, glæde. Efterleddet er bjerg, glda BIARGH, som var det almindelige ord i ældre tid for naturlig forhøjning, nu afløst af banke.

Anlægstype: Adelby?	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning tiltorpene, ikke er opstået ved udflytning.

(Kan dog også opfattes som udflytterby fra Køng).

Filialkirke til sognekirken i Køng opført i Glamsbjerg 1911-12.

Historiske tildragelser:

Køng folkehøjskole oprettedes 1877 i Køng, men flyttedes senere til Glamsbjerg.

Mindesten for Ambr. Stub i 1905 ved fødehuset (i Gummerup) og i højskolens have. Mindesten for læge Holger Bisgård ved lægeboligen i Glamsbjerg. Mindesten for forstanderparret ved friskolen Anna og P.J. Skriver 1944.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Slynget vejby. Gårdene ligger jævnt fordelt langs den nord-sydgående bygade, med enkelte huse mellem sig. I den nordlige og sydlige del af byen er der små hussamlinger. Der er 2 sæt tvillingegårde i byen, nummereret med henholdsvis 4 og 5 og 9 og 10. Møllegården ligger ved åen syd for byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen De fleste er dels udflyttet dels nedlagt.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: tovangsbrug

rotation: 2/2

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, vestfyn, tunneldal mod Ø. og ekstra marg. afvandingsløb mod S.

jordbund: Moræneler med div. grus og sand

naturlig afgrænsning: Overvejende naturligt afgrænset

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af eng og skov
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
-----------------	-----------------------	-------------------------------	----------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Byen er sandsynligvis helt opløst og nybebygget, men kortmaterialet fortæller ikke så meget. Vejforløbet er til dels bevaret, men en mængde nye veje er kommet til.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Større skovareal bevaret nord i ejerlavet. Resten er bebygget eller opdyrket.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Køng

STATISTIK

Areal: Dyrket areal 1688. 343 td. land

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	64	56	63	

Bebyggelsesenheder:

		1600	1664	1688	1774 ¹	1844	1903
Gårde:		7	10 [*]	11	12	11	14
Huse:		1 [*]	3		12		
Huse m/ jord:				2		14	42
Huse u/ jord:				5			80
I alt:		8	13	18	24	25	136

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
44	1664	2	4	3	7,1
36	1688	6	4	2	5,1
91	1844	1	10		5,1
86	1903	13	1		2,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	96	140	426
Børn:	62	86	240
I alt:	158	226	666

Ejerlav: Glamsbjerg

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4*	2	3	1	3	
1844	1					1	10	13
1903	14	120						2

Udviklingsbeskrivelse:

I 1688 havde Glamsbjerg et opdyrket areal på 343 tdr. land. Byen havde da tovangsbrug og takseredes i 1684 til 56 tdr. htk mod 63 tdr i 1844. I 1806 beskrives jorden som sandet og stenfyldt. Sydligst i ejerlavet kendes fra 1500-tallet Glamsbjerg Mølle (-gård). Af det oprindelige ejerlav er mod øst udskilt torpen Kalkerup, der i 1500-tallet medgik til oprettelsen af Søholm gods (af Kalkerup og 2 gårde i Køng Søbo).

Glamsbjerg stjerneudskiftedes i 1799 og siden er de fleste gårde udflyttet eller nedlagt.

I 1368 testamenterede Niels Tusen Dærup godset, herunder bl.a. 2 gårde i G. til Skt. Knuds Kloster. Odensebispen var i 1520 i besiddelse af 3 gårde i byen, foruden en gård i Kalkerup og 2 gårde i Køng Søbo. Dette gods afhændedes fra kronen umiddelbart efter reformationen og brugtes til opbygning af Søholm hovedgård (o. 1570). I skattemandtallet fra år 1600 mangler derfor 2-3 ugedagstjenergårde til Søholm. I 1664 ejede Søholm 3 gårde og 1 hus i G. Kronen afstod 1 gård i G. i 1562 ved mageskifte med Vedtoftegård (Brahesholm). Under kronleret Hagenskov hørte herefter i 1583 kun en selvejer. I 1664 var kronens andel (incl. møllegården til Odense Hospital) 4 gårde og 2 huse. Blandt de øvrige adelsbesiddelser kan nævnes, at Hesselagergård i 1548 besad 2 egaliserede gårde i byen. Inden 1770 havde Søholm (-Krengerup) samlet møllen, 8 gårde og 2 hartkornshuse i byen. I 1806 bestod den af 11 fæstegårde og 15 huse med jord. Endnu i 1844 lå byen samlet under Søholm-Krengerup, men i 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet.

Antallet af gårde var fra 1600 til 1844 10-12 og steg herefter til 14 inden 1903. Hus og befolkningstallet eksploderedes i det 19. årh.s anden halvdel i forbindelse med Glamsbjergs overgang til stationsby og bymæssig bebyggelse. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen egaliseredes i forbindelse med en beskeden gårdvækst fra 1688 til 1774.

Glamsbjerg fik en filialkirke i 1911-12.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

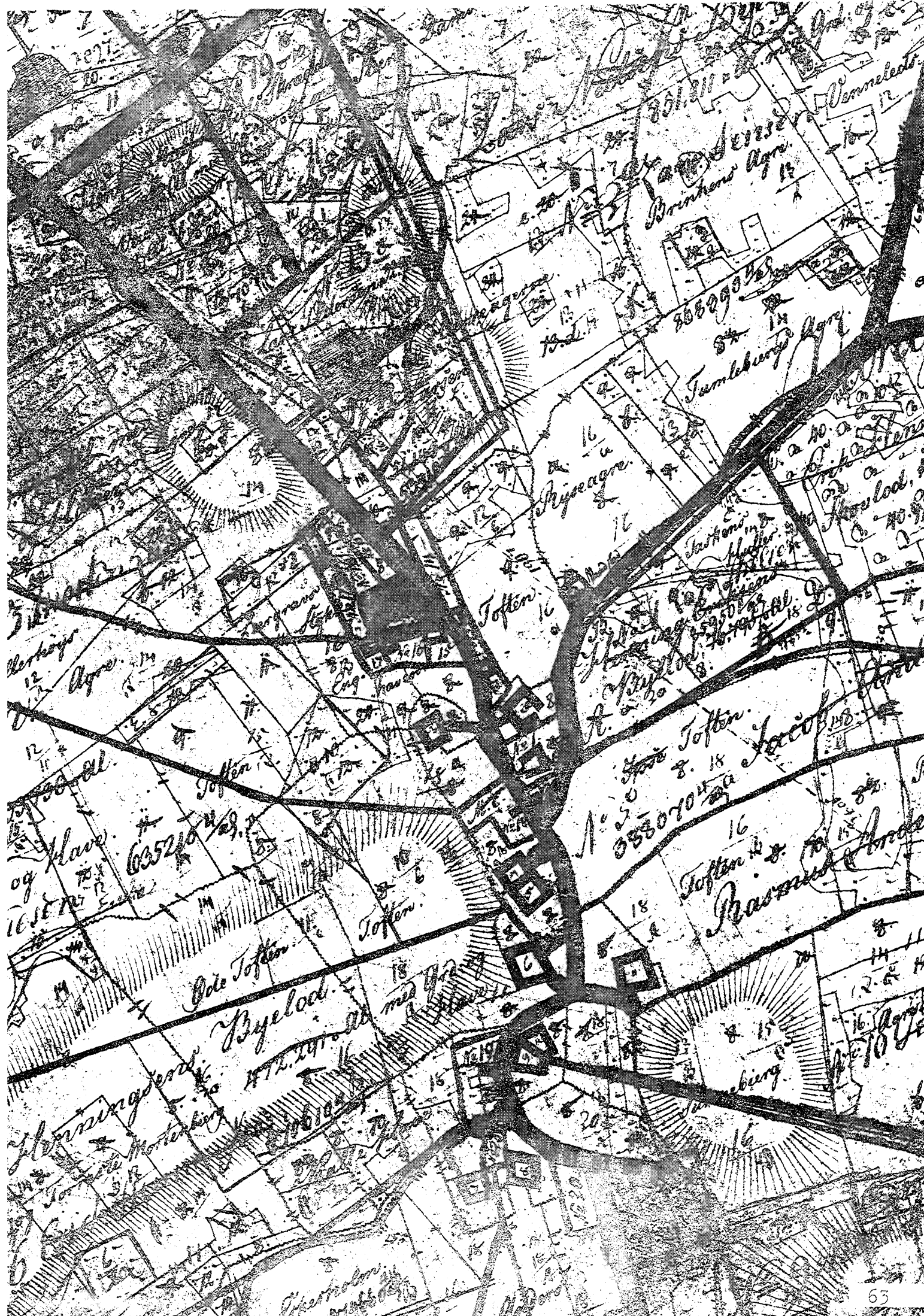
- 1) Anlægstype. Den lille adelby af vikingetidsnavnetypen -bjerg er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby. Af ejerlavet er udskilt en torp, Kalkerup, der i 1500-tallet indgik i oprettelsen af Søholm hovedgård.
- 2) Udviklingstype. Søholm (-Krengerup) blev i løbet af 1600-1700 tallet eneejer i G., og byen egaliseredes i forbindelse med udskiftningen. I løbet af det 19. årh. i anden halvdel påbegyndtes udviklingen som bymæssig bebyggelse.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Mindre interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet præges af nybebyggelse, men har bevaret et større skovareal.
- 3) Særlige relikter: Glamsbjerg Mølle.
- 4) Arkæologiske interesser:-

GUMMERUP

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Navn: Gummerup	Navnetype: -Torp
-----------------------	-------------------------

Bemærkninger:

Gummerup er nævnt første gang 1383 i formen GUMMETHORP. Forleddet er mandsnavnet GUMMI og efterleddet er torp, glða thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
------------------------------------	--------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er opstået ved udflytning fra en adelby, som i dette tilfælde er Køng.

Historiske tildragelser:

I Gummerup fødtes 1705 digteren Ambrosius Stub.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Køng

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.
Gårdene ligger jævnt fordelt ved det komplicerede vejnet. Gårdene sydvest i byen kunne se ud til at ligge omkring en forte. Husene ligger nord for byen og imellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby
 ☒ agerorientering
 ☐ skovorientering
 ☐ åorientering
☐ randby
 ☒ engorientering
 ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1791-93 figur: Blokudskiftning stærkt uregelmæssig

d. Udflytning ca. 5 gårde.

- ☒ ved udskiftningen ca. 5 gårde.
☒ efter udskiftningen omkring 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 5 Dyrkningsfælleskab med Køng.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vestfyn, ekstra marg. afvandingsløb mod V samt israndsbakker.

jordbund: Moræneler og div. sand og grus samt ferskvandsdynd.

naturlig afgrænsning: Det er kun sognegrænsen mod Hårby sogn som er naturligt afgrænset. De øvrige grænser er stærkt regulerede.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af eng og skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud. Det gamle vejforløb er velbevaret, men der er kommet en del mindre nye veje til i forbindelse med det nyere omfattende husbyggeri langs vejnettet. Tofterne er stærkt regulerede.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del af udskiftningshegnene er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er præget af en del enkelt liggende gårde, huse og hussamlinger.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

STATISTIK

Areal: Opdyrket i 1688: 457 tdr. land.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	101	101	86	

Bebyggelsesenheder:

		1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		15	17	15	20	19	19
Huse:		1	1		3		
Huse m/ jord:				3		24	27
Huse u/ jord:				4		1	29
I alt:		16	18	22	23	44	75

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
41	1664	8	2	7	5,9
47	1688	8	1	6	6,7
58	1844	11	8		3,7
63	1903	13	5	1	3,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	113	198	238
Børn:	82	93	124
I alt:	195	291	352

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1		3		13	1
1844	17	23			2	2		
1903	19	56						

Udviklingsbeskrivelse:

Gummerup havde i 1688 et dyrket areal på 457 tdr. land. Byen havde da treårig rotation og 5 vange i et integreret dyrkningsfællesskab med moderbyen Køng. Køng-Gummerup har karakter af en dobbeltby på hver side af Hårby Å. Ved udskiftningen fik de to ejerlav stærkt regulerede og komplicerede skelforhold. Gummerup takseredes i 1684 til 101 tdr. htk. og i 1844 til 86 tdr. htk. Gummerup blokudskiftedes i 1791-93 og siden er o. 8 gårde flyttet ud.

Gummerups besiddelsesforhold var ret spredte i senmiddelalder. I 1383 ejede Ulfeldt-familien en enkelt gård. Til Højsgård i nabosognet lå i 1425 1 gård, ligesom Løgismose i samme sogn ejede 1 gård i 1475. Af kirkeligt gods kan nævnes, at Køng kirke, Dalum Kloster og Sct. Hans Kloster hver besad 1 gård, medens der under kronlenet Hagenskov i 1583 befandt sig 2 gårde, hvoraf den ene var selvejer. I 1664 var der af krongodset kun Køng kirkes bol "Siorsholm" tilbage. O. 1570 var hovedgården Søholm oprettet af tidligere bispegods (se under Glamsbjerg). I skattemandtallet fra år 1600 hedder det om 2 bønder i Gummerup, at de indtil Gabriel Skinkels død var regnet for skattefri ugedagsmænd til Søholm. Åbenbart har hovedgårdsstatusen efter ejerens død været tvivlsom. I 1664 besad Søholm 3 gårde. Blandt de øvrige adelsbesiddere kan nævnes Brahesborg med andre 3 gårde. I løbet af det følgende hundrede år samlede kronen som ryttergods 10 gårde i Gummerup. Ved auktionen i 1764 overgik dette gods til Søholm, der herefter i 1770 besad 18 uegaliserede gårde samt 10 huse (formentlig hele byen). I 1806 var overgangen til selveje imidlertid nået vidt. Byen bestod da af 15 gårde, hvoraf 12 selvejere samt 22 huse med jord og 10 uden jord. Endnu i 1844 var der dog enkelte fæste enheder tilbage.

Antallet af gårde varierer noget, som følge af tilstedeværelsen af småbrug på gård/hus grænsen. I 1664 var der således blandt "gårdene" 6 bol å 1-3 tdr. htk. Gårdtallet synes som helhed at stige i normalt omfang fra 1600-tallet til 1800-tallet. Hustallet steg voldsomt fra 1770 til 1806 i forbindelse med overgangen til selveje, herefter stagnerede væksten frem til 1844, men kom så i gang frem til 1903. Som helhed er befolkningsvæksten fra 1787 til 1901 af normalt omfang. I Gummerup fødtes 1705 digteren Ambrosius Stub. I dag rummer byen et gård-museum.

Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normal størrelse. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

- 1) Anlægstype. Den store udflytterby har karakter af en dobbeltby til moderbyen Køng. De to byer adskilles af Hårby Å, men havde integreret dyrkningsfællesskab. Gummerup er centralplaceret i sit ejerlav og har ager/eng orientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby.
- 2) Udviklingstype. Byen havde i senmiddelalderen meget spredte besiddelsesforhold. Inden 1764 blev godt halvdelen af byen samlet under kronens ryttergods. Efter dettes salg i 1764 opnåede den indensogns hovedgård Søholm næsten at blive eneejer. Inden 1806 var størsteparten af byen dog overgået til selveje, hvilket ledsagedes af en kraftig ekspansion.

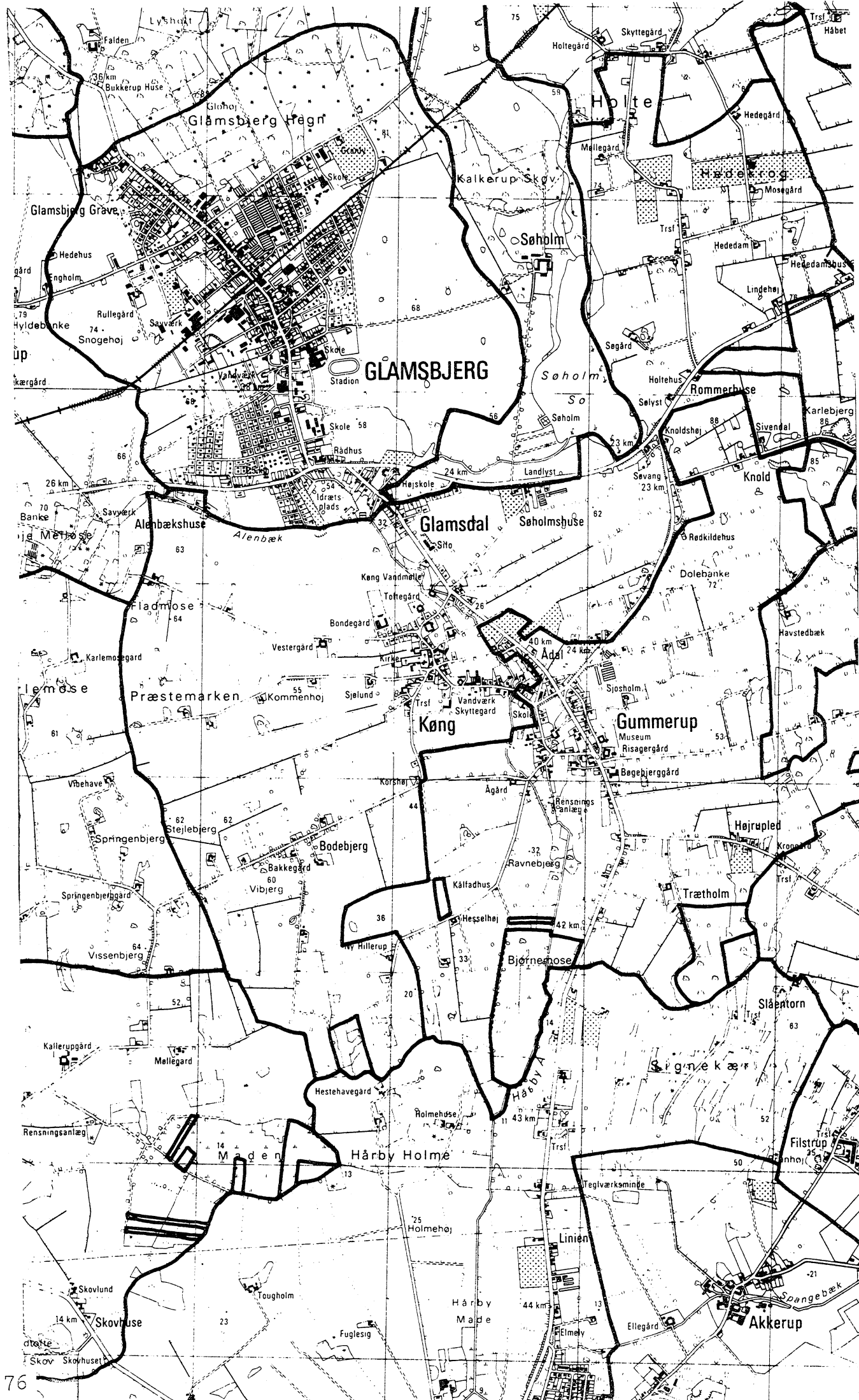
Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

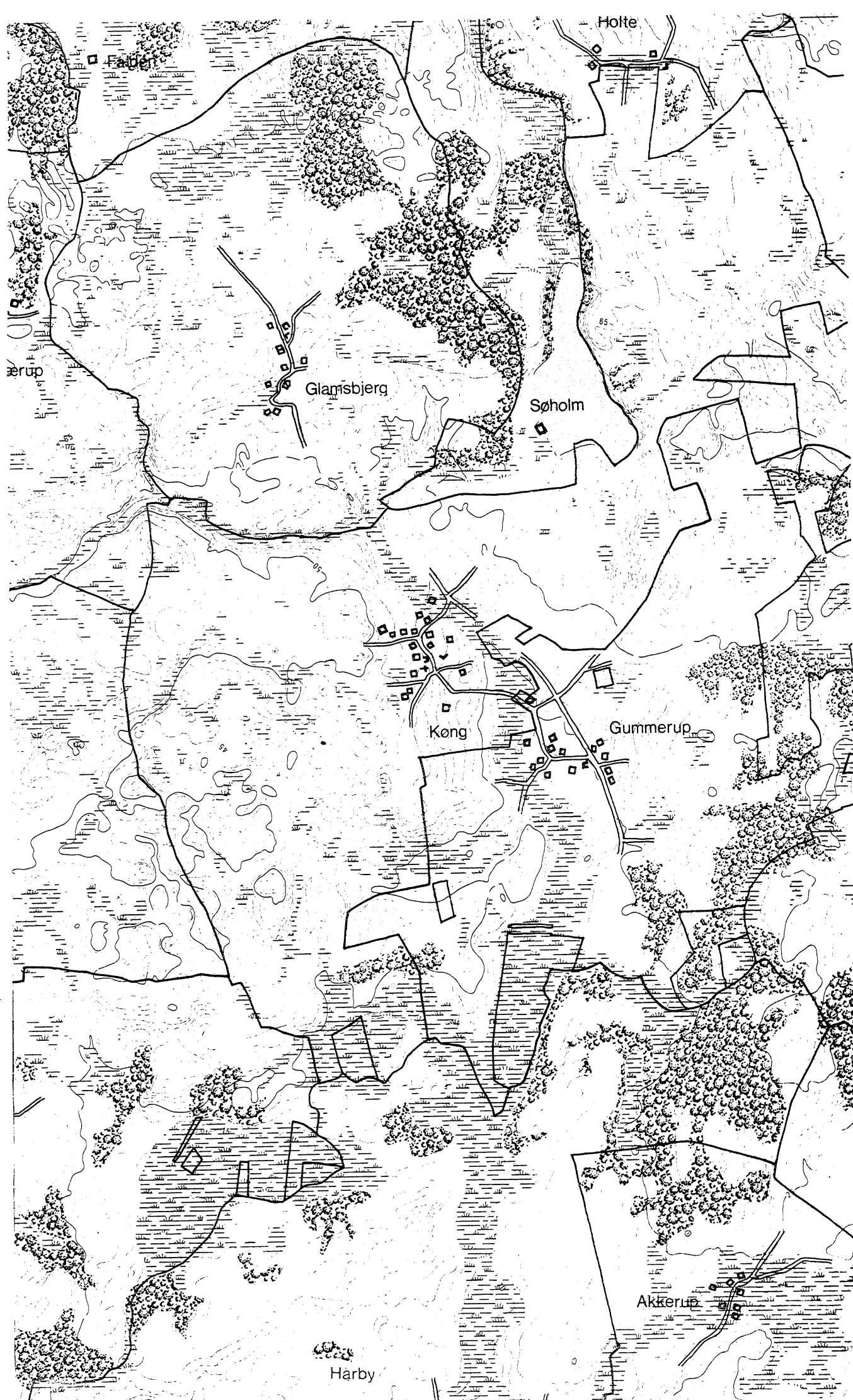
Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men præges af nybyggeri og nye veje.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del af udskiftningshegnene.
- 3) Særlige relikter: Vestfyns Hjemstavns gård (museum).
- 4) Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

HOLTE

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Navn: Holte	Navnetype: "-UM"
--------------------	-------------------------

Bemærkninger:

Holte er nævnt første gang 1514 i formen HOLTWM. Forleddet er navneordet holt, som betyder skov. Efterleddet er enten en dativendelse ("ved skoven") eller en udvikling af navneordet gl̥da HEM, som almindeligvis betyder gård eller landsby.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-------------------------------	--

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten løst opbygget skovbygd (!)

2 af gårdene ligger tæt ved hinanden, mens den tredje ligger 300 m derfra. Der ligger et par enkelte huse i forbindelse med gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby
 ☒ agerorientering
 ☐ skovorientering
 ☐ åorientering
☒ randby
 ☒ engorientering
 ☐ kystorientering
 grænsen mod Køng reguleret.

c. Udskiftning

år: ? figur:

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: rotation: ?

vangeantal:

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vestfyn, tunneldal mod V.

jordbund: Moræneler og div. sand og grus.

naturlig afgrænsning: Naturlig afgrænset på nær grænsen mod Køng.

☒ overvejende Agerjord.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glemsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Den løst opbyggede skovbolskoloni har fået en udfyldende husbebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Få hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båq	Glamsbjerg	Køng

STATISTIK

Areal:³ 275 ha, heraf opdyrket 1688: 42%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844 ³	1903
	21	17	31	

Bebyggelsesenheder: ??

			1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:			5	3	2	2	20
Huse:			2		2		
Huse m/ jord:				2		1	33
Huse u/ jord:				1			14
I alt:			7	6	4	3	67

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
60	1664	3	1	1	4,2
67	1688	1	2		5,3
100	1844	2			3,7
85	1903	20			2,8

Folketal:³

	1787	1845	1901
Voksne:	61	135	191
Børn:	40	81	91
I alt:	101	216	282

1. Incl. Bækhus

2. Antallet af gårde i 1845 - folketællinger er 14

3. Juel. Børholm, Bækhus, Hiortholm og Skrinsskove

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
-----------------	-----------------------	-------------------------------	----------------------

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1		4	2
1844							2	1
1903	18	45					2	2

Udviklingsbeskrivelse:

Den lille skovrydningsby (jf. navnet: "ved skoven") er opstået ved udparcellering af den nordlige del af Køng ejerlav. Bebyggelsen har karakter af en løst sammenhængende koloni af skovbol og danner en jævn overgang til den kreds af skovgårde og -bol (Bækhuset, Hjortholm, Børholm, Skrinshave) der afslutter sognet mod nord. Tilsammen havde disse bebyggelser et ejerlav på 275 ha, heraf i 1688 42% var opdyrket. Skoven var fremherskende. I 1664 takseredes Hjortholm, Børholm og Skrinshave for tilsammen 28 svins olden. I 1806 blev jorden beskrevet som stenfuld og kratbegroet blot tjenlig til rug og boghvede. De 3 gårde i Holte takseredes i 1684 til et hartkorn på 16 tdr. Gårdene har næppe ligget i dyrkningsfællesskab og "byen" vides ikke udskiftet. Det drejer sig således ikke om en egentlig landsbybebyggelse.

I 1664 ejede nabogodset Sørholm en enkelt gård, medens de øvrige var spredt på diverse besiddere. Hjortholm, Skrinshave og Børholm tilhørte Henrik Bjælke. Ved ryttergodsauktionen i 1764 afhændede kronen ialt 3 gårde og 1 hus i ejerlavet åbenbart til Krengerup, at dømme efter godsets jordebog fra 1770. I 1806 bestod byen/ejerlavet af 6 gårde, hvoraf 3 fæstegårde samt 9 huse med jord og 3 uden jord. Endnu i 1903 havde Krengerup 2 fæstegårde og 2 fæstehuse i Holte. Antallet af enheder lader sig ikke umiddelbart følge, fordi Holte snart opfattes som navn på en "landsby"-bebyggelse snart som dækkende hele det nordlige skovområde. Der er dog tydeligvis tale om en kraftig ekspansion i det 19. årh.

Gårdene var i 1684, som typisk for skovegne, forholdsvis små, og det gennemsnitlige hartkorn dalede betydeligt i forbindelse med udparcelleringen i det 19. årh.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

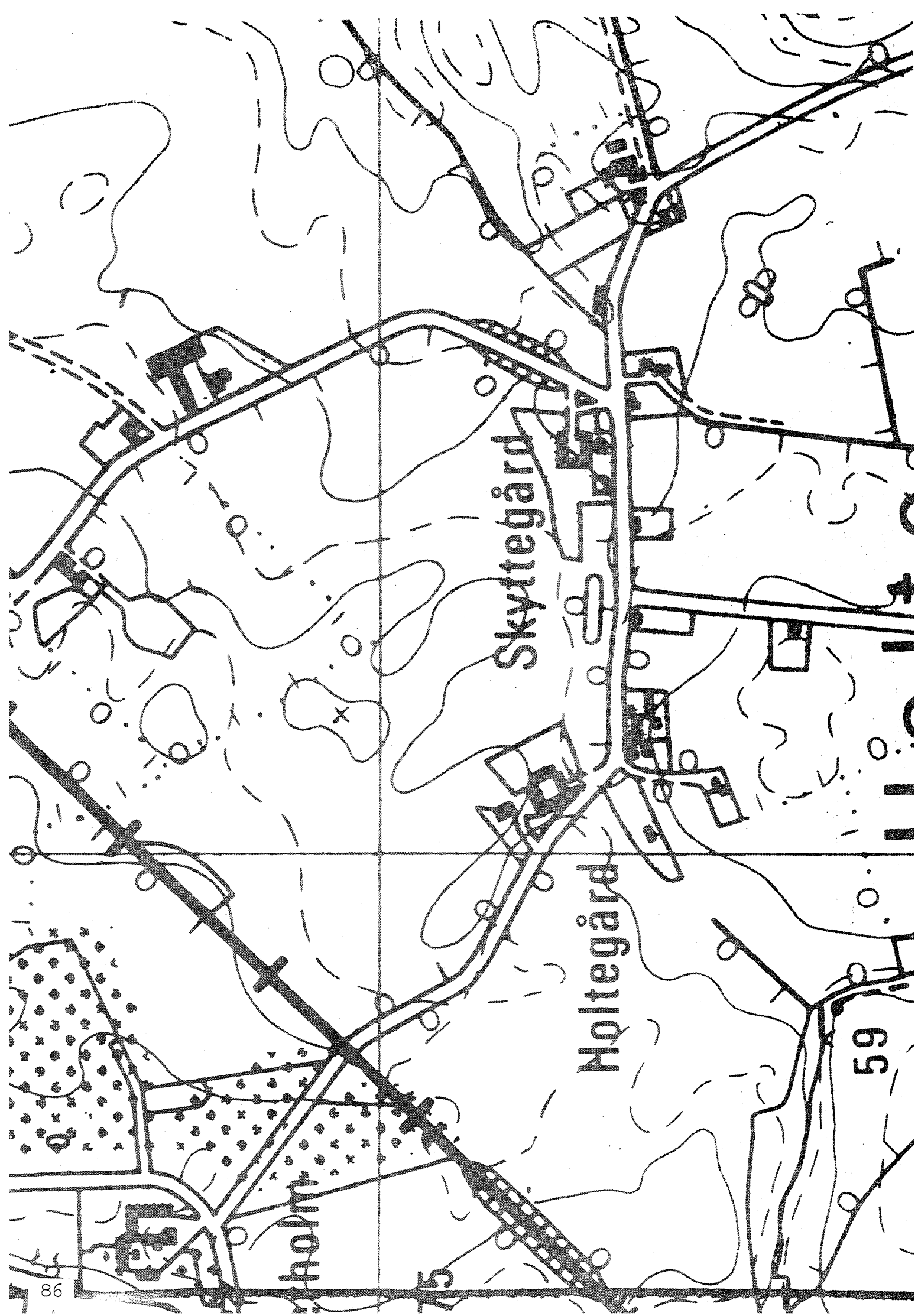
Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

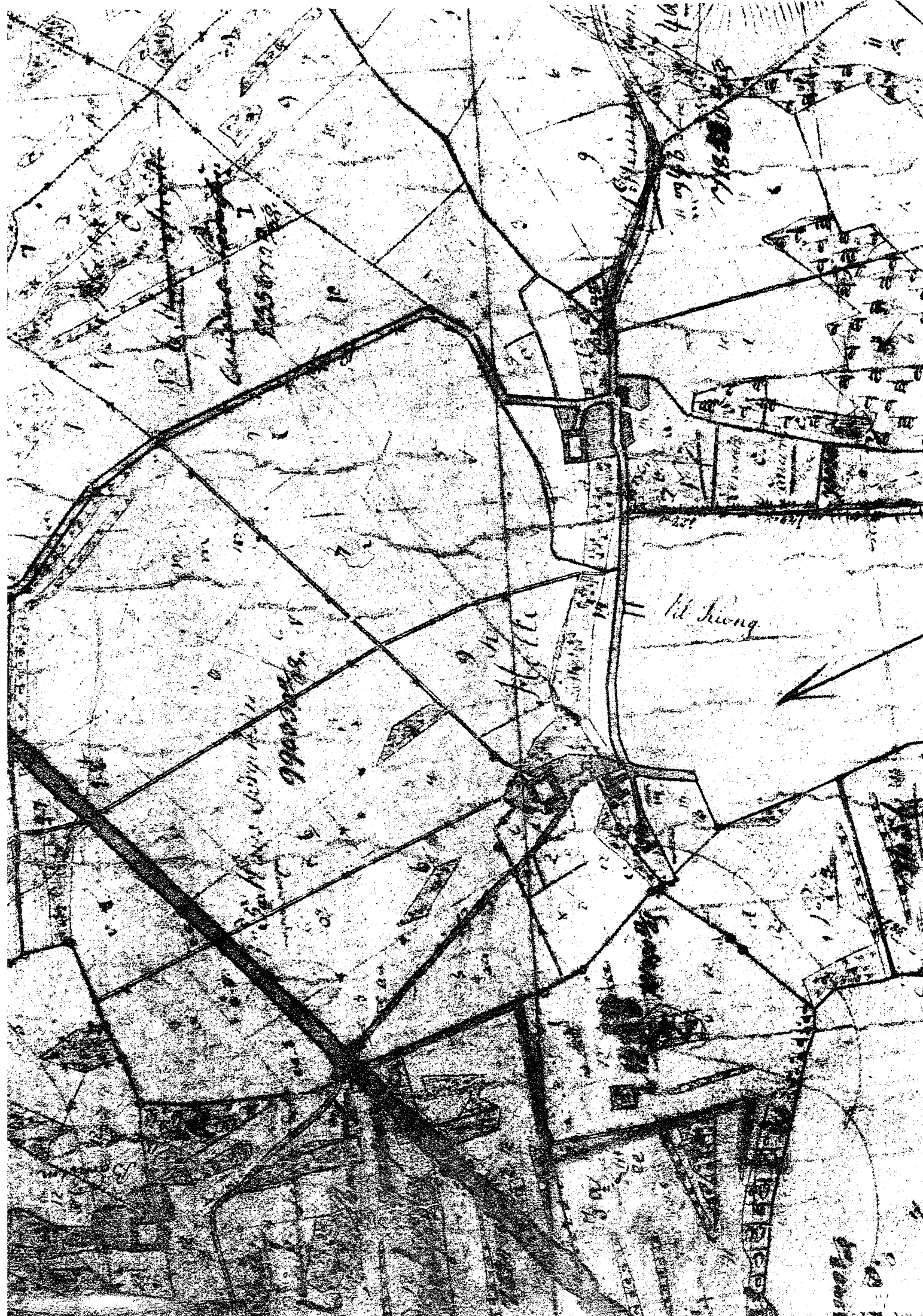
- 1) Anlægstype. Holte er som en løst opbygget skovbols koloni opstået ved rydning i Køng ejerlavs nordlige del. Bebyggelsen danner en glidende overgang til skovenestegårdene umiddelbart nord for Holte. Holte har næppe nogensinde haft dyrkningsfællesskab og udgør ikke en egentlig landsbybebyggelse.
- 2) Udviklingstype. Området synes i stadig dyrkningseksansion og udparcellering af nye enheder finder løbende sted. Navnet Holte opfattes dog snart som dækkende for byen snart som dækkende en større eller mindre del af Køng sogns nordlige del, hvorfor udviklingen ikke umiddelbart lader sig følge.

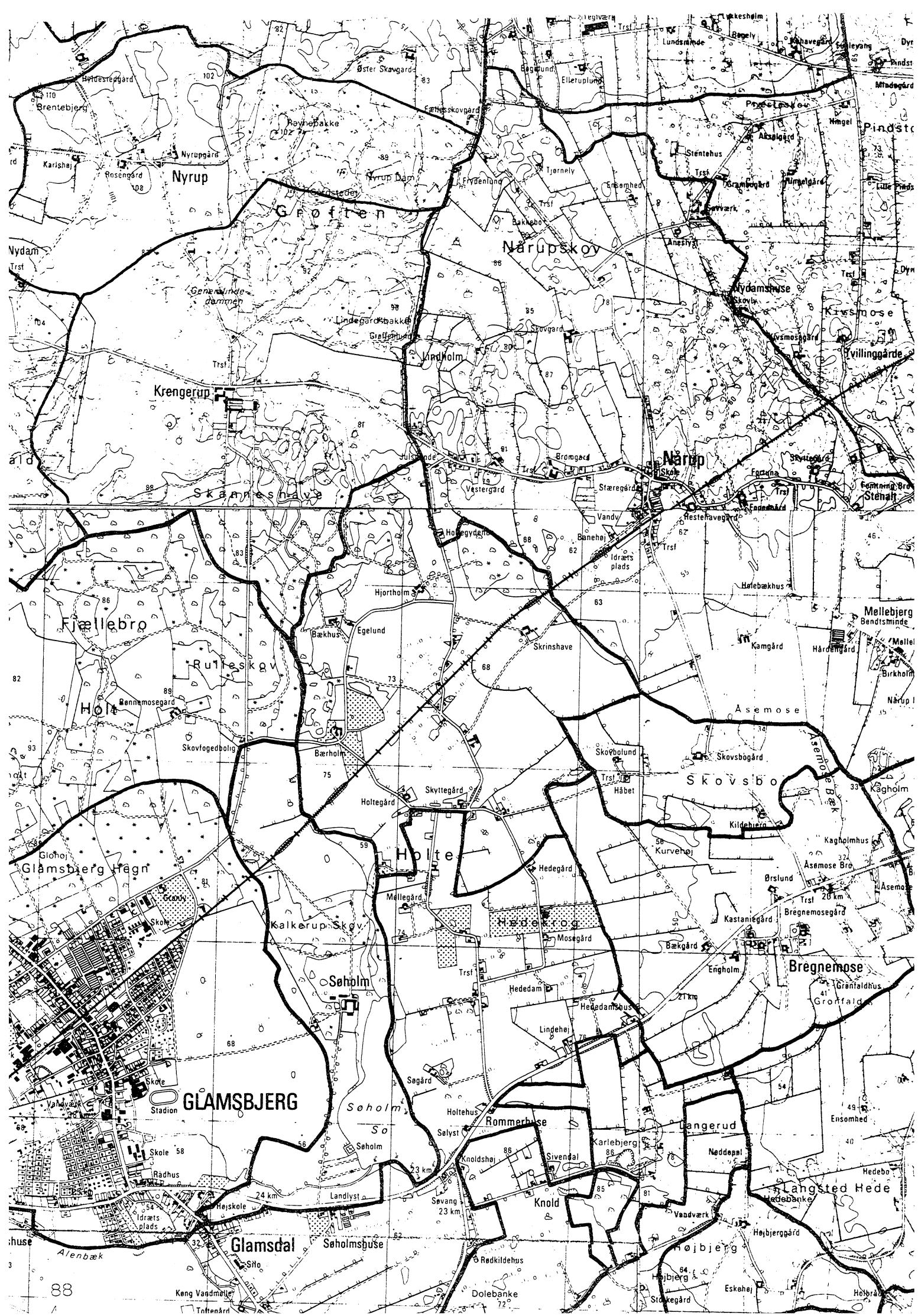
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype (skovbols koloni), der imidlertid ikke udgør en landsby i egentlig forstand.

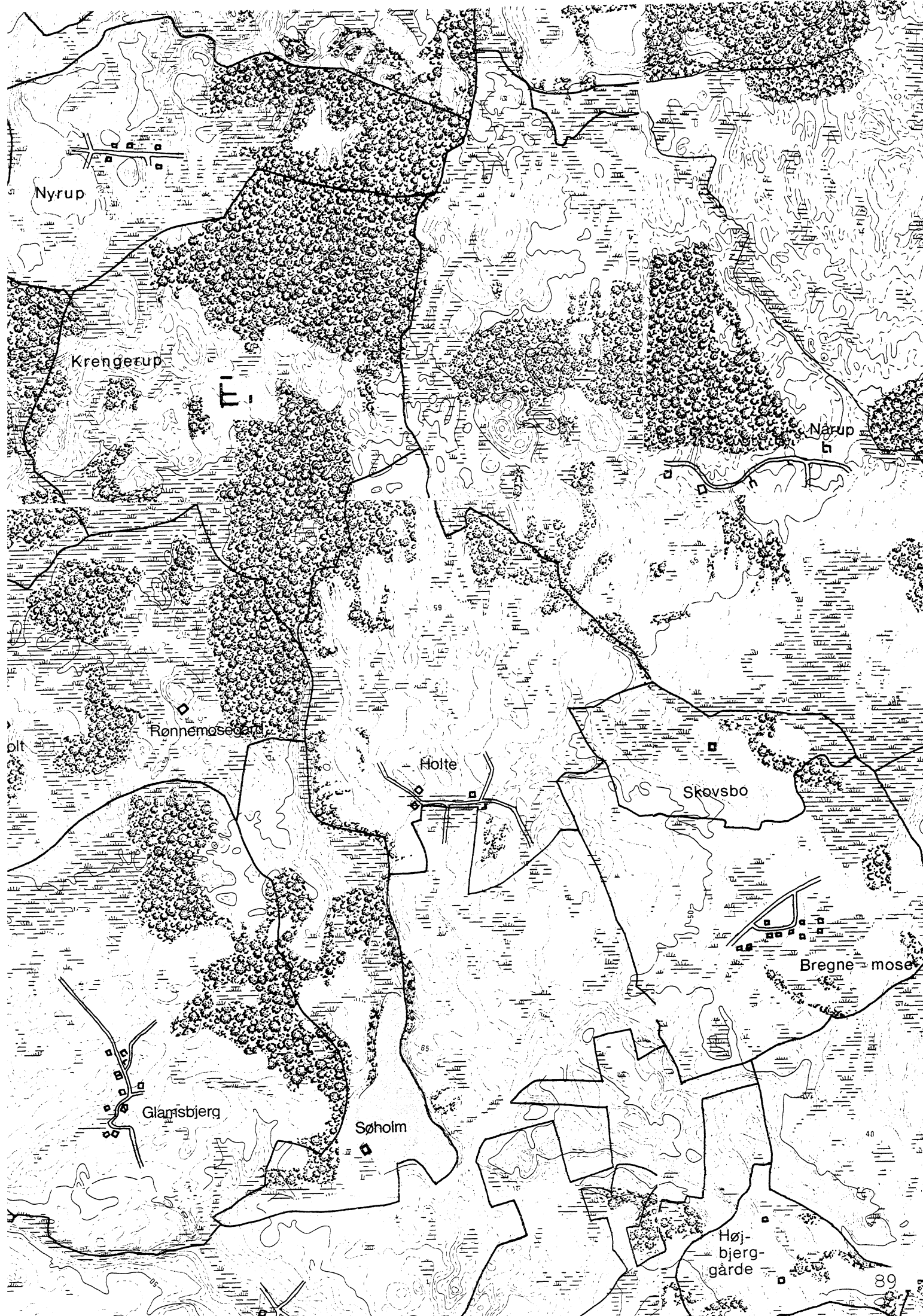
Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten har delvist bevaret sit præg af løst opbygget skovbols koloni. Der er dog sket en udfyldende bebyggelse.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret få hegn.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: -

HØED

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Navn: Høed	Navnetype: -tved.
---------------	----------------------

Bemærkninger:

Høed er nævnt første gang 1425 i formen Høtwith. Forleddet er sandsynligvis navneordet glda. Hø. Efterleddet er tved, glda. twet, som betyder rydning, fældet skov.

Anlægstype: Rydningssby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
----------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt efter forudgående skovrydning på stedet i middelalderen.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Skovbygd. (!)

De 6 gårde ligger spredt med meget stor afstand omkring en øst-vest-gående vej der er en afstikker fra en større nordligere gående vej.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1791 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige figurer.

d. Udflytning 0

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug rotation: 2/2
 vangeantal: 7 Dyrkningsfællesskab med Voldtoft.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vestfyn, enkelte isrande og grusbakker.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Mod SV, ellers ikke.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.
☐ blandingsøkonomi med
 Eng og skov i det sydvestlige hjørne.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Ingen gårde flyttet ud, intet nybyggeri af betydning. Vejnettet uforandret, toftestrukturen ligeså.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Skov i det SV hjørne.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 186 ha, heraf opdyrket 1688: 54%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	33	30	36	

Bebyggelsesenheder:

		1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		4	5	5	6	5	6
Huse:			1		4		
Huse m/ jord:				1		19	17
Huse u/ jord:				1		2	12
I alt:		4	6	7	10	26	35

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
60	1664	1	3	1	6,6
60	1688	1	3	1	6,0
60	1844	2	3		4,8
67	1903	2	4		4,4

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		38	107	103
Børn:		29	74	54
I alt:		67	181	157

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Flemløse

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2	1			3	
1844	4	19					1	2
1903	6	29						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 186 ha store ejerlav var i 1684 opdyrket 54%. Byen indgik i et dyrkningsfællesskab med Voldtofte (uregelmæssigt tovangsbrug) og ejerlavet er derfor næppe afgrænset før udskiftningen. Opdyrkningsprocenten må derfor tages med et vist forbehold. I 1684 takseredes byen for 30 tdr.htk. og i 1844 til 36 tdr.htk. Byen har tydeligvis karakter af at være opstået som en skovrydningsby i periferien af Voldtoftes ejerlav. Omkring 1800 var der kun spredte rester tilbage af skoven. Byen blokudskiftedes i 1791. I 1400-tallet lå 1 af byens gårde til Løgismose, medens 1 anden gård i 1425 tilhørte Østrupgård. Under kronlenet Hagenskov lå 2 gårde i 1583 og endnu i 1664. På dette tidspunkt tilhørte adelsgårdene Damsbo og Løgismose. I 1667 overgik Hagenskov gods til adelig besiddelse. Omkring 1770 var byens gårde delt op på bl.a. Løgismose, Frederiksgave (Hagenskov) og Søbo. Inden 1844 var overgangen til selveje stort set fuldbyrdet. Antallet af gårde i byen er forholdsvis konstant fra 1600-tallet op til 1903, hvorimod hus- og befolkningstallet nærmest eksploderer i 1800-tallet. Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normal størrelse. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐

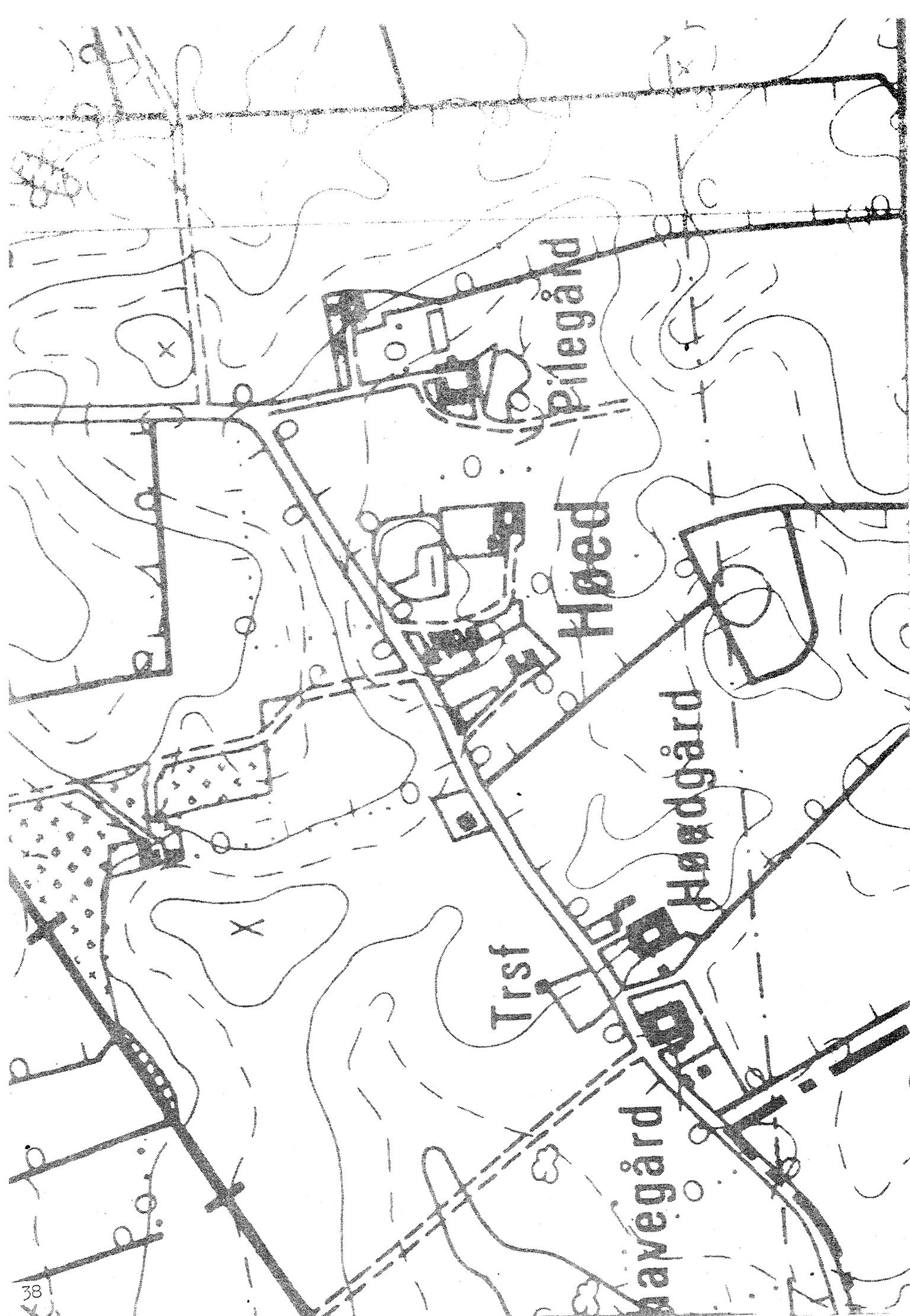
Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

- 1) Anlægstype. Den lille rydningsby af den middelalderlige navnetype -tved er opstået ved skovrydning i periferien af Voldtoftes ejerlav. Byen er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er en typisk løst opbygget skovbygd.
- 2) Udviklingstype. Byen havde fra senmiddelalderen og fremefter ret sammensatte besiddelsesforhold og udsattes aldrig for regulerende indgreb. I 1800-tallet gennemløb byen en voldsom ekspansion.

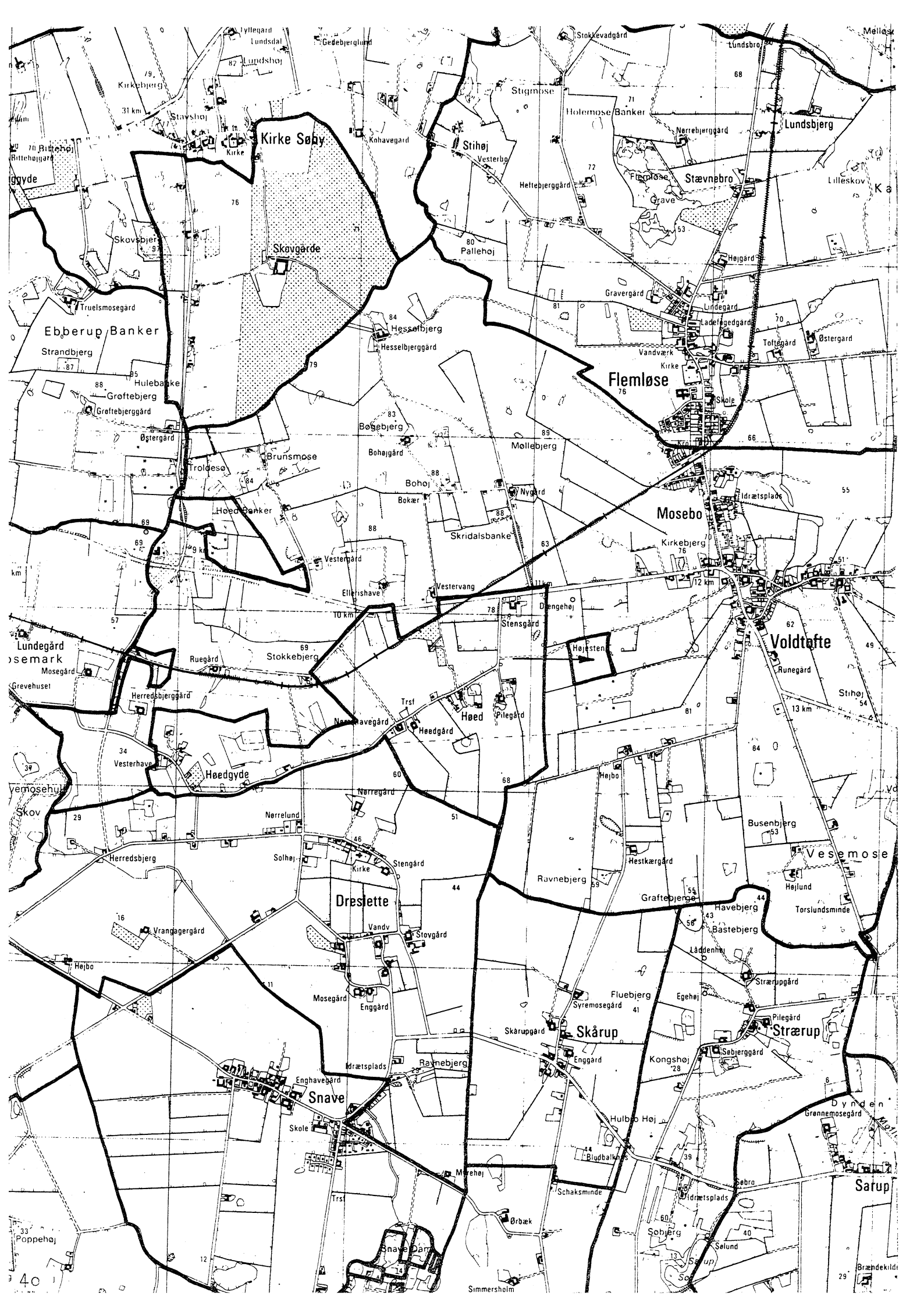
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype uden særlige udviklingsmæssige karakteristika.

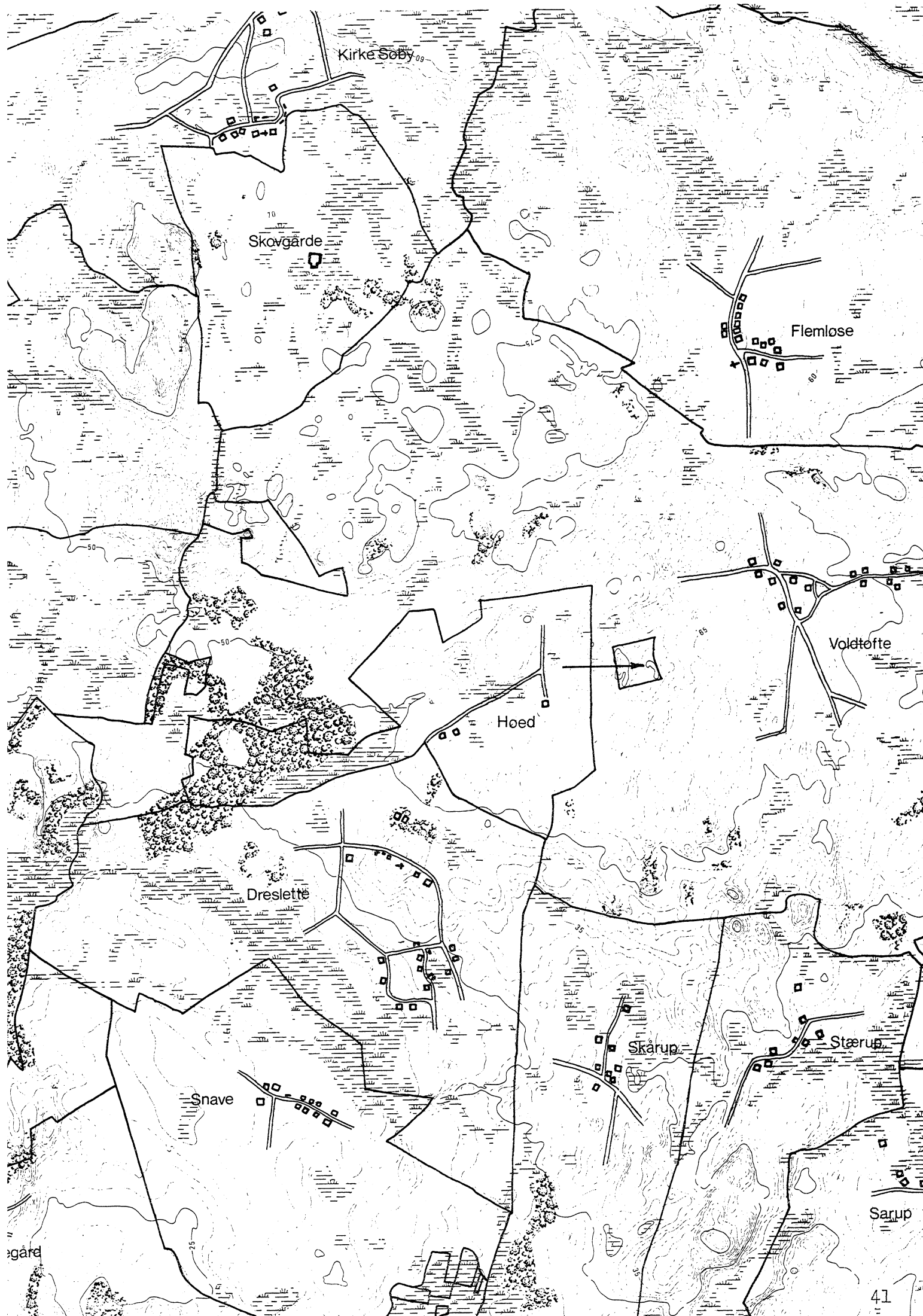
Relikt-vurdering: Stor interesse.

1. Bytomten er velbevaret, men præges af den løse struktur.
2. Kulturlandskabet har bevaret en stor del udskiftningshegn samt et skovareal.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

HØJBJERG

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
-----------------	-----------------------	-------------------------------	------------------------

Navn: Højbjerg	Navnetype: -bjerg
--------------------------	-----------------------------

Bemærkninger:

Højbjerg er nævnt første gang 1552 i formen HØYBERG MARK. Forleddet er fuglenavnet høg, eller navneordet høj eller tillægsordet høj. Efterleddet er bjerg, glde. BIARGH, som var det almindelige ord, ældre tid for naturlig forhøjning, nu afløst af banke.

Anlægstype: Rydningssby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-----------------------------------	---

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt efter forudgående rydning på stedet i middelalderen.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De 3 gårde ligger på den SV side af den SØ-NV gående vej - to af gårdene tæt sammen, den tredje i større afstand fra de andre. Men alle tre i en afstand fra vejen. Mod S et par huse.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Landsbyen ligger i den NV del af ejerlavet, mens der er skove i den Ø.

c. Udskiftning

år: 1778 figur: Blokudskiftning, stjernefigur omkring byen.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 1 gård nedlagt, 1 gård flyttet.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: to-vangsbrug rotation: 4/4
 vangeantal: 2 + 1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, domineres af plateaubakker.

jordbund: Moræneler og smeltevandsler samt små forekomster af ferskvandsdynd, -ler, -sand og -tørv.

naturlig afgrænsning: Til alle sider.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Store skovarealer i den Ø og S del, eng spredt rundt i ejerlavet.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Ørsted

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 1 gård tilbage på oprindelig plads - en nedlagt, en anden flyttet N for den ØV gående vej. Ingen nybebyggelse. Toftestrukturen næsten helt opløst. Vejnettet uforandret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Skovarealer i den Ø og SØ del.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
-----------------	-----------------------	-------------------------------	------------------------

STATISTIK

Areal: 333 ha, heraf opdyrket 1688: 17%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	27	17	25				
Bebyggelsesenheder:							
		1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		4	3	3	3	3	7
Huse:			2		2		
Huse m/ jord:						3	2
Huse u/ jord:				2			
I alt:		4	5	5	5	6	9
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(67) 1664		2	1	9,0			
(100) 1688		3		5,7			
(100) 1844		3		7,0			
(57) 1903	4	3		3,5			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	19	33	39				
Børn:	14	5	16				
I alt:	33	38	55				

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Ørsted

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					3	2		
1844					3	2		1
1903	3	2			4			

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 333 ha store ejerlav var i 1688 kun 17% opdyrket, hvilket er overraskende lidt, men i overensstemmelse med bebyggelsens karakter af rydningsby i skovbygden. Byen havde i 1688 tovangsbrug og takseredes i 1684 kun til 17 tdr.htk. på grund af den ekstensive udnyttelse. I 1844 steg takseringen til 25 tdr.htk. Højbjerg synes opstået som rydningsby i den vestlige skovrige del af Ørsteds ejerlav. Højbjerg blokudskiftedes i 1778 og siden er 2 af de 3 gårde udflyttet/nedlagt. To af gårdene i Højbjerg hørte til kronen. De skødedes i 1560 og 1562 til Vedtoftegård (Brahesholm). I dette gods jordebog fra 1583 optræder derfor 2 gårde og 1 hus i Højbjerg. Lige før 1600 blev nabogården Krengerup oprettet som hovedgård og skattemandtallet fra år 1600 noterer om 2 af de 4 bønder, at de er ugedagsmænd til Krengerup og Vedtofte. I 1664 lå hele byen til Krengerup, og i 1670'erne lod Claus Daa bønderne i Højbjerg gøre lige på grund og landgilde - altså en egalisering. Krengerup og Brahesholms godser fulgtes nu af, og i 1770 optræder byen med 3 gårde og 2 huse i Brahesholms jordebog, for i 1844 atter at henføres til Krengerup. Endnu i 1903 var overgangen til selveje langt fra afsluttet. Antallet af gårde synes år 1600 at have været 4, men holder sig herefter på 3 fra 1664 til 1844. Overgangen til selveje ledsages af en ekspansion til 7 gårde, medens hustallet forbliver upåvirket. Befolkningen stiger i normalt omfang fra 1787 til 1901. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Landsbyen egaliseredes i 1670'erne.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Ørsted

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

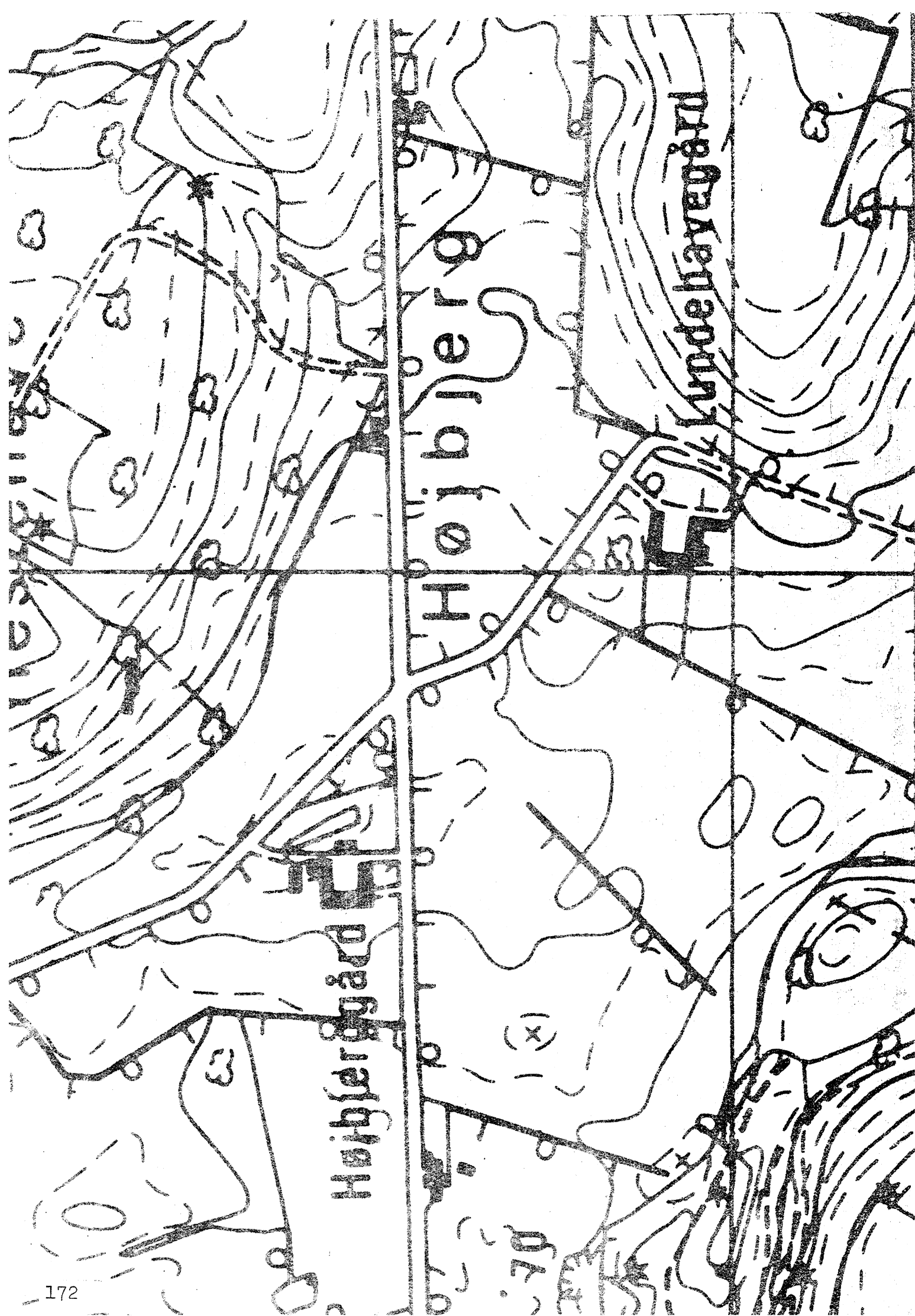
Landsbytypologisk vurdering: Interesse

- 1) Anlægstype. Den lille rydningsby er opstået på den skovrige østlige del af Ørstedes ejerlav. Opdyrkningssprocenten var i 1688 ekstrem lav. Byen er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby.
- 2) Udviklingstype. Byen samledes i 1600-tallet under nabogodset Krengerup og egaliseredes i 1670'erne. Overgangen til selveje skete sent og ledsagedes af moderat ekspansion.

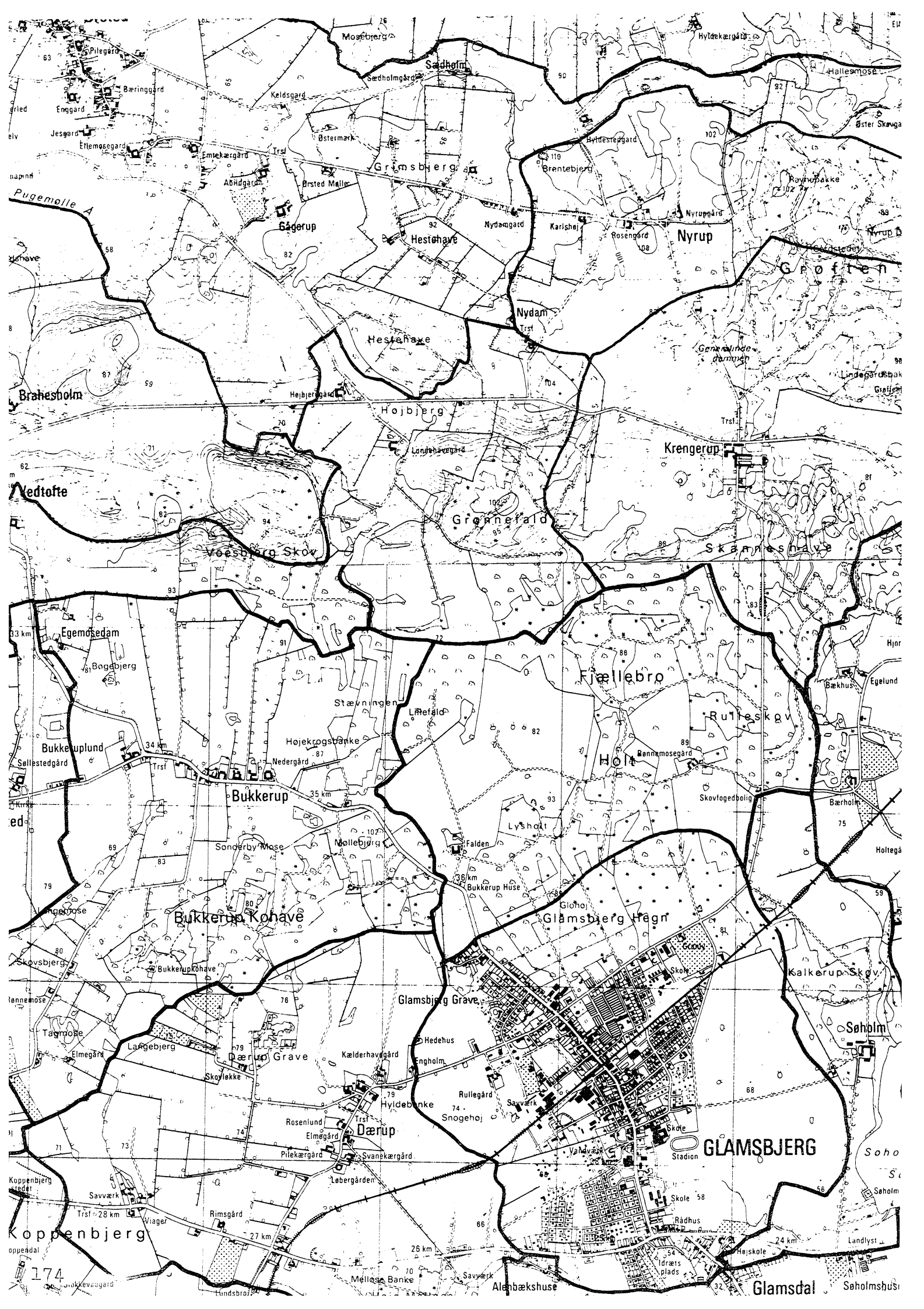
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

- 1) Bytomten er opløst.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene. samt større skovarealer.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: To frilagte gårdtomter.

HØJRUP

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Navn: Højrup	Navnetype: - Torp
---------------------	--------------------------

Bemærkninger:

Højrup er nævnt første gang 1383 i formen HØTHORP, hvis det altså er dette Højrup kilden omtaler. Forleddet er tillægsordet høj, navneordet høj eller navneordet høg. Efterleddet er torp, gl'da thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
--	--

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Køng

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs den øst-vest gående bygade med et par enkelte gårde syd for bygaden. Enkelte huse er placeret mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1795

figur: Stjerneudskiftning ved enkelte gårde ellers er der blokudskiftet.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 4 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug.

rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, vestfyn, Synebjergbuen (israndsbakker) mod W og hedeslette mod S.

jordbund:

naturlig afgrænsning: Grænsen mod Gummerup er ikke naturligt afgrænset ellers er ejerlavet naturligt afgrænset.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af skov
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Ca. 30% af gårdene er flyttet ud. Der er kun bygget ganske få huse i byen. Vejkortløbet er bevaret, men reguleret en del. Enkelte tofter er bevaret, mens resten enten er forsvundet eller reguleret. En enkelt af gårtomterne fra de udflyttede gårde er ikke bebygget (gård nr. 11 på udskiftningskortet).

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del af udskiftningshegnene er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Enkelte mindre skovpartier er bevaret.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

STATISTIK

Areal: 332 ha, heraf opdyrket 1688: 56%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	97	78	63	

Bebyggelsesenheder:

		1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		10	12	13	12	16	14
Huse:			1		7		
Huse m/ jord:						10	20
Huse u/ jord:						6	14
I alt:		10	13	13	19	32	48

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
50	1664	1	6	5	8,1
62	1688	2	9	2	6,0
50	1844	12	4		3,6
43	1903	9	4	1	4,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	70	149	133
Børn:	46	75	59
I alt:	116	224	192

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Køng

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7				5	1
1844	10	14			3	2	3	
1903	14	34						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 332 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 56%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes som følge af den intensive udnyttelse ret højt til 78 tdr. htk. i 1684 mod 63 tdr. htk. i 1844. Højrup synes udflyttet og udparcelleret fra Køng-Gummerup. Nord for Højrup vidner marknavne på Korup (1682) formentlig om en nedlagt landsby af samme navn.

Højrup stjerneudskiftedes i 1795 og siden er 4 gårde udflyttede.

I 1383 fordeltes ved et skifte i Ulfeldt familien 3 gårde i Højrup (her?). I 1387 nævnes væbneren Johannes Petersen Panter til H. I 1504 skrev Karl Bryske sig til H. Det er uvidst, om det drejer sig om den samme væbnergård. Skt. Knuds Kloster erhvervede gods i byen i middelalderen, ligesom Køng kirke havde 1 gård. I 1509 afstod Fåborg Helliggårdskloster 1 gård i H. til kongen i forbindelse med et mageskifte. Hertil kom i slutningen af 1500-tallet 3-4 selvejergårde under kronlenet Hagenskov. I 1538 afstod Gorfitz Viffert 1 bol i H. til Assens skole ved et mageskifte. Alt i alt var kronen i 1664 nået op på 7 gårde, medens adelsgodset kun udgjorde 4 gårde. Selvejerne var på dette tidspunkt blevet til kronfæstergårde. Omkring 1770 havde Krengerup-Søholm samlet 3 gårde, medens Søbo ejede andre 3 gårde. I 1806 bestod byen af 11 gårde (heraf 3 i selveje) samt 12 huse. Lodsejere var nu Krengerup-Søholm, Hvedholm og Søbo. Endnu i 1844 var en væsentlig del af fæstegodset intakt, men inden 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde varierer tilsyneladende noget i 1600 og 1700-tallet. I forbindelse med overgangen til selveje stiger det i normalt omfang. Hustallet var allerede højt i 1806, og for det 19. årh. som helhed har såvel hus som befolkningsvækst normalt omfang.

Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normal størrelse. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

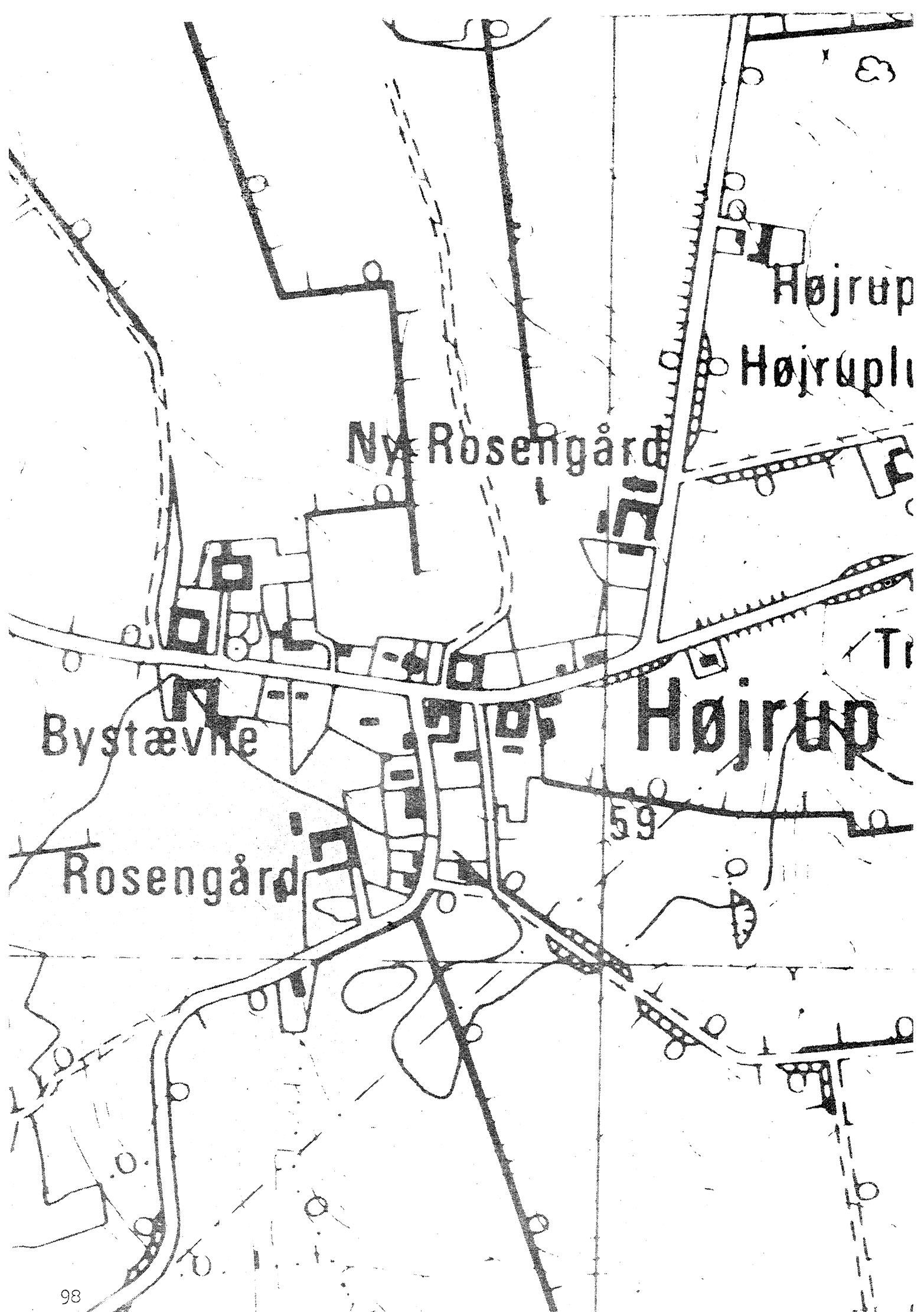
Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den middelstore udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerori-entering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby. Marknavne på Korup vidner om en nedlagt udflytterbebyggelse.
- 2) Udviklingstype. Byen husede i senmiddelalder et væbnergods, men domineredes iøvrigt af gejstlige besiddelser og selvejergårde. Efter reformationen af kronen. Overgangen til selveje skete trinvist og ledsagedes af ekspansion i omtrent normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt enkelte mindre skovpartier.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: En enkelt frilagt gårdtomt, tomten af Korup.

Højrup

Højrupli

Ny Rosengård

Bystævne

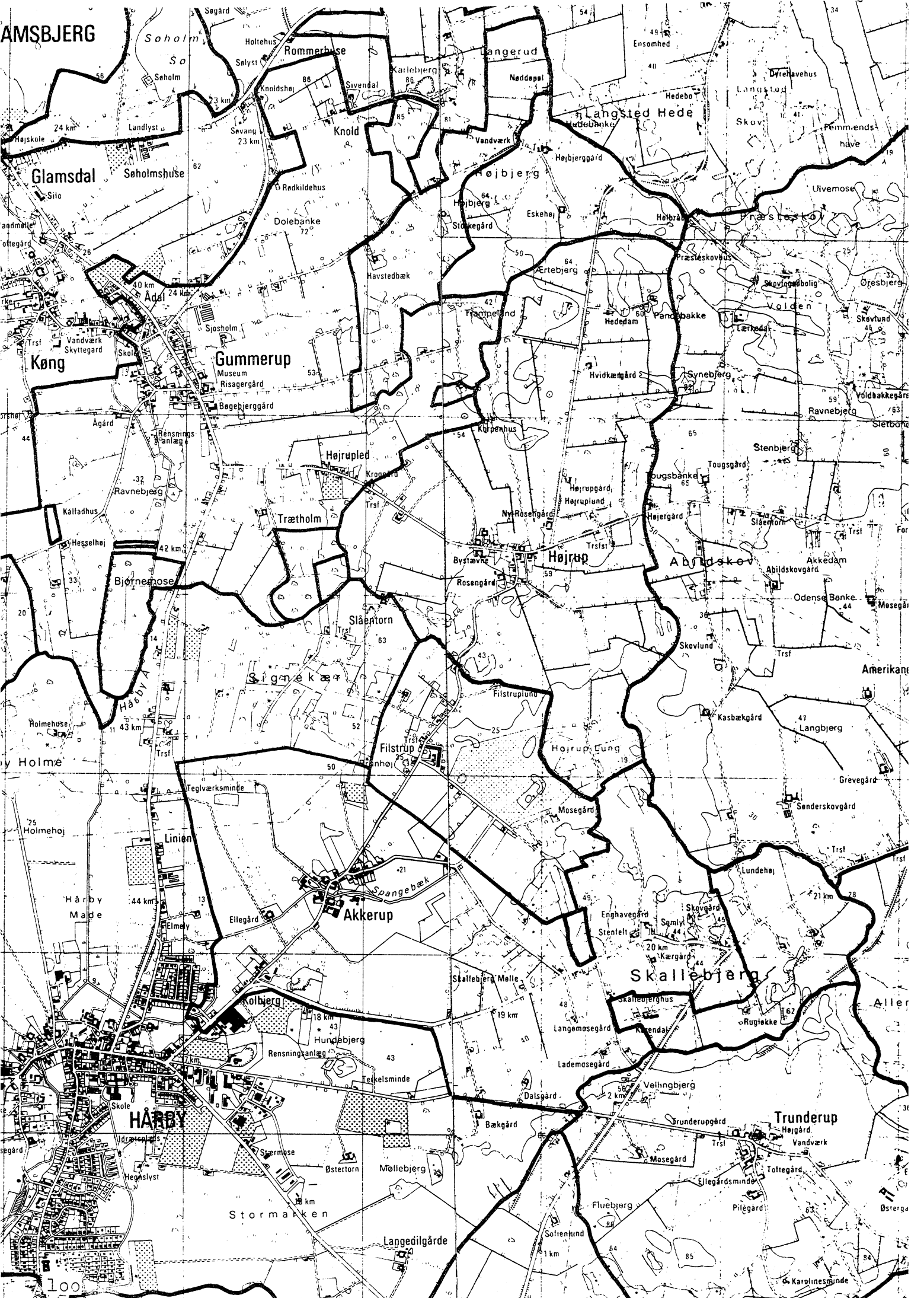
Højrup

59

Rosengård

AMSBJERG

KØNG

KØNG

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Navn: Køng	Navnetype: Køng
---------------	--------------------

Bemærkninger:

Køng er nævnt første gang 1429 i formen KYNG. Navnet er muligvis et navneord, gl'da KÆNG, som betyder bugt, bøjning, krog. Køng har måske haft -inge som efterled, men det er ikke særligt sandsynligt.

Anlægstype: Adelby med kirke	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid om middelalder.
---------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Køng sogn fødtes 1838 kemikeren V. Storck, 1880 lægen Holger Bisgaard.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Gårdene ligger jævnt fordelt langs det komplicerede vejforløb. Kirken og præstegården ligger midt i byen sammen med en del mindre gårde og huse. Møllen ligger nordøst for byen, men ikke "isoleret" fra den øvrige bebyggelse.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1793 figur: Stjerneudskiftning ved byen. Blokke og strimler i randen af ejerlavet.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen Ca. 6 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem	driftssystem: trevangsbrug	trevangsbrug rotation: 2/1
	vangeantal: 5 Dyrkningsfællesskab med Gummerup.	
b. Ressourceområdets sammensætning		
landskabsform: Kuperet, Vestfyn, gennemskæres af ekstra marg. afvandingsløb.		
jordbund: Moræneler med ferskvandsdynd.		
naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset ved Søholms sydlige grænse og ved grænsen mod Gummerup.		
☒ overvejende	Agerjord	
☐ overvejende	med større indhold af	
☐ blandingsøkonomi med		

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Ca. 30% af gårdene er flyttet ud. Vejforløbet er velbevaret. Der er bygget enkelte huse på de udflyttede gårdes tofter. På vejen mod Gummerup er der ligeledes opstået en del huse. Toftesystemet bevaret ved enkelte gårde, men ellers forsvundet.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del af udskiftningshegnene er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er præget af en del enkeltliggende gårde og hussamlinger.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Køng

STATISTIK

STATISTIK

Areal: Opdyrket i 1688: 792 tdr. land							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	145	163	140				
Bebyggelsesenheder:							
		1610	1664	1688	1774 ¹	1844 ²	1903
Gårde:		2 [✱]	21 [✱]	20	18	29	20
Huse:		9 [✱]	4 [✱]		20		
Huse m/ jord:				5 [✱]		58	33
Huse u/ jord:				4		5	37
I alt:		11	25	29	38	92	90
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit		
40	1664	6	9	5	7,3		
30	1688	6	5	9	8,0		
55	1844	17	11	1	3,9		
40	1903	9	9	2	4,5		
Folketal:							
		1787	1845	1901			
	Voksne:	154	267	258			
	Børn:	116	126	110			
	I alt:	270	393	368			

1. Og en mølle.

108 2. Antallet af gårde i folketællingen 1845 er 19.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3		1		17	4*
1844	20	47			6	9	3	7
1903	20	70						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det oprindelige meget store ejerlav er senere udskilt Gummerup, der har karakter af en dobbeltby til Køng. I ejerlavets nordlige del er udskilt en række skovenestegårde samt skovbolskolonien Holte. Hertil kommer dobbeltgårdene Køng Torn (Højbjerg) og Køng Søbo. De to sidstnævnte gårde kom i 1500-tallet til at danne grundstammen i Søholm hovedgård. I 1560 var de to faste gårde i Køng Søbo i færd med at få udskilt deres jord som enemærke. Der synes yderligere at have ligget en række senere nedlagte torper inden for ejerlavet. Sydvest for Køng vidner marknavne på Hillerup (1682) og Skinderup (1682) om to nedlagte torper. I 1383 nævnes (tilsyneladende) i Køng sogn en gård og 1 gård-sæde i Torup. Ved skiftet efter Eske Brock i 1626 optræder i Køng sogn i Thorup 1 gård med 30 svins olden. Det er uvidst, hvor dette Torup nærmere skal placeres. Køng havde i 1684 et dyrket areal på 792 tdr. land. Byen havde da 5 vange og treårig rotation i et dyrkningsfællesskab med udflytterbyen Gummerup. Endnu i 1664 var der betydelige skove i ejerlavet. Køng Torn takseredes således til 42 svins olden, medens gårdene i Køng kun takseredes for 2 svins olden. Køng takseredes i 1684 for 163 tdr. htk. mod i 1844 140 tdr. htk.

Køng stjerneudskiftedes i 1793 og siden er ca. 6 gårde udflyttet.

Køng kirke var i 1429 i besiddelse af noget jord i Køng. Ved det store Løgismose arveskifte i 1475 optrådte 1 gd. i Køng. Righofmester Poul Haxmand, hvis gods beslaglagdes efter hans død i 1502, ejede 5 gårde og 3 småenheder i Køng. Under Frederik d I blev godset atter tilbagegivet arvingerne. Af et ligeledes beslaglagt gods udleveredes o. 1540 2 gårde til den svenske Bjelke familie. Odensebispens havde i 1514 et lille godskompleks bestående af Køng Mølle (mølleskyld på 12 tdr.), 2 egaliserede gårde i Køng Søbo samt 1 gård i Kalkerup. Dette gods afhændedes af kronen efter reformationen og kom til at danne grundstammen i den nye adelige hovedgård Søholm. I 1497 erhvervede Helligårdsklostret i Fåborg en gård i Køng som de i 1509 mageskiftede videre til kronen. I 1576-79 mageskiftede kronen sig til yderligere 2 gårde i Køng, men i 1583 fandtes under kronlenet Hagenskov alligevel kun 1 selvejergård. I 1664 var kronens andel (1 præstegård, 1 gård til Køng kirke, 1 gård til Assens skole) stadig meget beskedet. Det indensogns gods Søholm ejede kun 1 gård, medens resten var spredt på diverse besiddere. Køng Torns 2 gårde hørte på denne tid til Damsbo. Omkring 1770 ejede Søholm 3 gårde og 6 huse, Krengerup 4 gårde og 4 huse, Søbo 2 gårde og Damsbo (i 1787) 1 gård. I 1806 var der i byen (foruden præstegården) 9 fæste-

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
----------	---------	----------	-------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664								
1844								
1903								

Udviklingsbeskrivelse:

gårde og 9 selvejergårde (heraf 2 udflyttede gårde), 23 huse med jord og 18 jordløse huse. I 1844 var overgangen til selveje vidt fremskredet, men Søholm, Krengerup og Hvedholm havde dog stadig et betydeligt fæstegods. I 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde synes svagt faldende i 1600-1700 tallet. I 1667 nævnes det, at en ødegårds jord er lagt til præstegården. Der var desuden i 1664 2 småbol á 1-2 tdr. thk. Ejendommeligt nok synes overgangen til selveje ikke at resultere i nogen større gårdvækst, medens derimod hus og befolkningstallet stiger i normalt omfang frem til 1844, hvorefter stagnation sætter ind. I 1806 hedder det, at der i de sidste 28 år var bygget mere end 80 nye huse og bolssteder i sovnet. Der var mange håndværksfolk i sognet, heriblandt guldsmed, urmager, maler, gørtler, drejelsvæver, snedker, træskomand (et urmagerhus fra Køng er genopstillet ved Hjemstavnsgården i Gummerup). Gårdene var i 1684 forholdsvis store. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Køng
----------	----------------	------------------------	---------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

- 1) Anlægstype. Den store kirkeadelby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby. Byen ligger orienteret ned mod Hårby Å, hvor møllen er placeret. Af det oprindeligt meget store ejerlav er senere udparcelleret dobbeltbyen Gummerup, samt en række torper, skovgårde og mindre bebyggelser, hvorefter en række senere atter er nedlagte.
- 2) Udviklingstype. Byens besiddelsesforhold forblev usædvanlig spredt. Overgangen til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang frem til 1844, hvorefter stagnation indtraf.

Sammenfattende drejer det sig om en ret almindelig og forholdsvis typeren anlægstype uden særlige udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

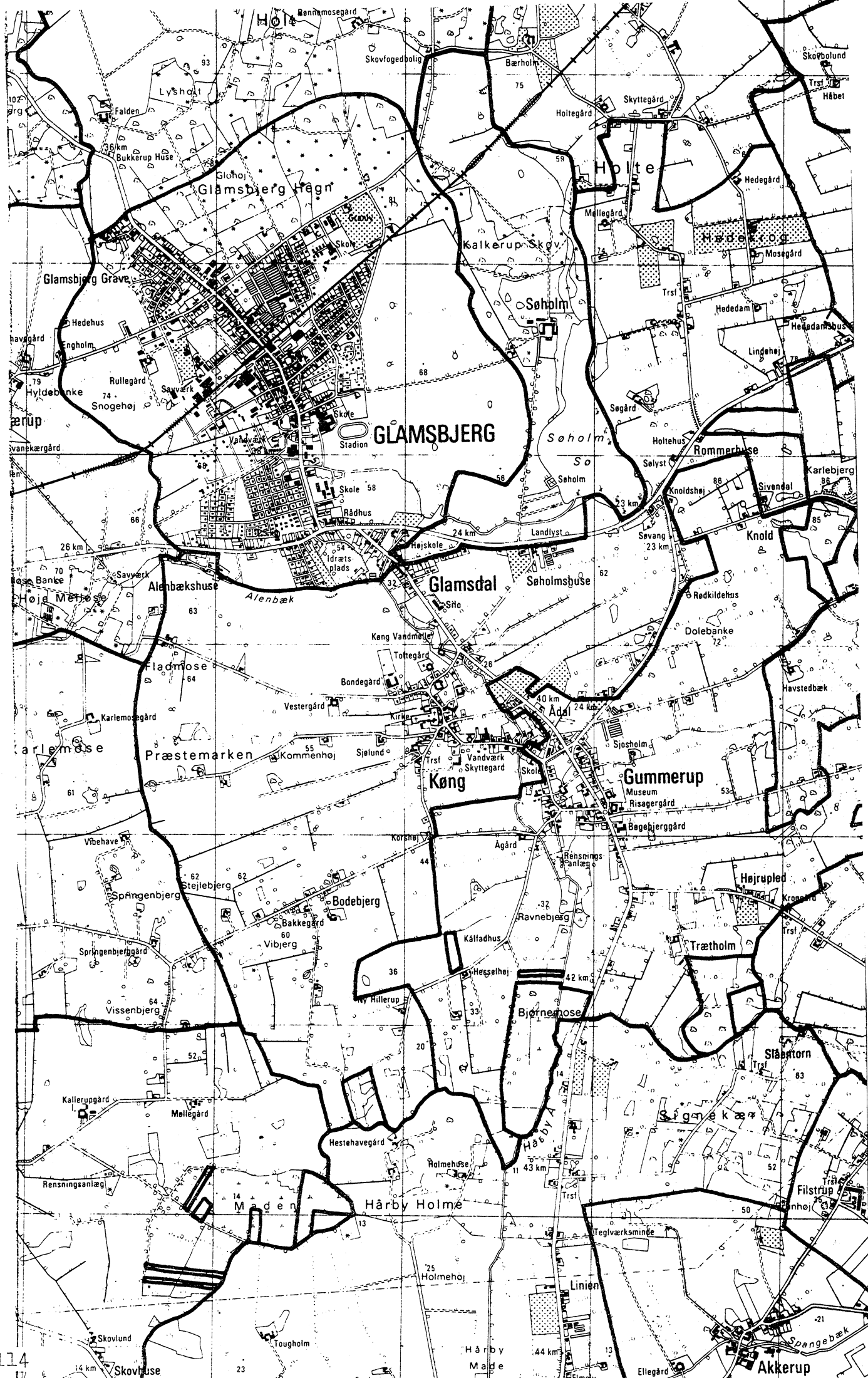
- 1) Bytomten er delvis bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: Køng Mølle, Kirken, (urmagerhuset - genopført i Gummerup)
- 4) Arkæologiske interesser: En enkelt frilagt gårdtomt.

[Illegible handwritten text, likely German, covering the entire page. Visible fragments include:]

Hauptstadt
Land
Boden
Hauptstadt
Land
Boden
Hauptstadt
Land
Boden

MELLEMBALLE

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

Navn: Mellemballe	Navnetype: -balle.
----------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Mellemballe er nævnt første gang 1581 i formen MELLEMBALLE. Forleddet er en form af tillægsordet, glɔda. METHAL, som betyder midt.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
Bemærkninger: En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.	

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejby. (!)

Byens 4 gårde ligger på u-tiden tæt samlet med et reguleret præg omkring et vejssystem, hvor flere veje mødes midt i byen. En nordgående vej går midt ind i gårdrækken.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

I samme ejerlav som Vedtofte og Brændegård.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Blokudskiftning, store, uregelmæssige blokke.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 2 gårde flyttet N for byen.

☒ efter udskiftningen 2 gårde flyttet N for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: tovangsbrug

rotation: 4/4

vangeantal: 2
dyrkningsfællesskab m. Vedtofte.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, med uregelmæssige morænebakker og ekstra marg. afvandingsløb mod S.

jordbund: Moræneler med smeltevandsgrus og ferskvandsdynd, -tørv, -sand og -ler.

naturlig afgrænsning: Mod N og V, men ellers ikke.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Engarealer spredt N for byen.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 2 ud af oprindelig 6 gårde bevaret i byen - resten udflyttet.
Ingen nybebyggelse på de gamle tomter. Vejnet uforandret. Toftestrukturen delvis bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: Vedtofte og Mellemballe: 523 ha, heraf opdyrket 1688: 57%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844 ²	1903
	15	17	92	

Bebyggelsesenheder:

		¹ 1600	1664	1688	1774	1844 ²	1903 ³
Gårde:		1	3	3	5	16	8
Huse:		1			2		
Huse m/ jord:				2		19	5
Huse u/ jord:				4		2	2
I alt:		2	3	9	7	37	15

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
67	1664	2		1	5,0
67	1688	1	2		5,3
69	1844	5	11		5,4
88	1903	7	1		2,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	18	23	27
Børn:	10	7	11
I alt:	28	30	38

1. Incl. Røjbjergård.

2. Incl. Vedtofte.

3. Sandvænlicie blandet sammen med 1 og 2.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1		2			
incl. 1844 Vedtofte		2			16	15		4
1903	8	7						

Udviklingsbeskrivelse:

Mellemballe udgjorde en integreret del af Vedtofte ejerlav. Det samlede ejerlavs areal var 523 ha, hvoraf i 1688 var opdyrket 57%. Dyrkningssystemet var tovangsbrug og Mellemballe takseredes til 17 tdr. htk. Mellemballe nævnes først år 1581 og som navnet indicerer (balle= bydel) er bebyggelsen så snævert knyttet til Vedtofte, at det ofte volder vanskeligheder at adskille de to. Det er derfor vanskeligt at følge Mellemballes udvikling. Mellemballe blokudskiftedes i 1797 og siden er byen opløst ved udflytning. I 1583 lå en af gårdene til kronlenet Hagenskov, hvilket fortsat var tilfældet i 1664. De to andre gårde lå til Vedtoftegård (Brahesholm) og var derfor skattefri ugedagsbønder, hvorfor de ikke findes i skattemandtallet 1600. I 1770 var hele byen samlet under Brahesholm, og den fremstår nu som en egaliseret landsby på 5 gårde a 3 tdr.htk., samt 2 huse med jord. Endnu i 1844 var gårdene samlet under Brahesholm, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet. Bebyggelses- og befolkningseksponen i det 19. årh. var begrænset. Gårdene var i 1684 forholdsvis små, men blev som følge af reguleringen i 1700-tallet endnu mindre.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

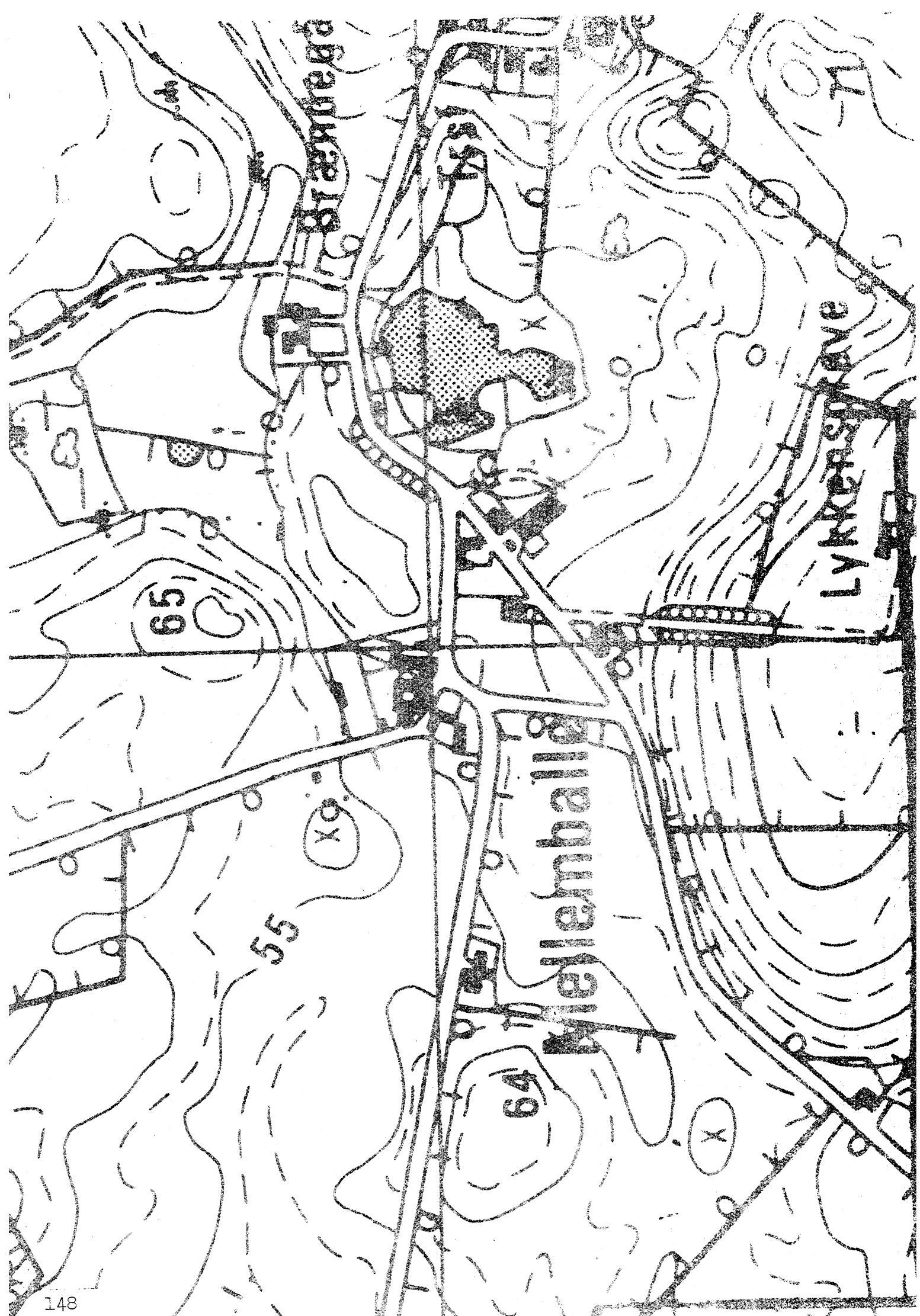
Landsbytypologisk vurdering: Interesse

- 1) Anlægstype. Den lille udflytterby af den middelalderlige navne-type -balle opfattes som en integreret del af Vedtoftes ejerlav. Byen er centralplaceret i det fælles ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende vejby i en delvis reguleret form.
- 2) Udviklingstype. Byen samledes i 1700-tallet under nabogodset Bræsholm, der udvidede gårdtallet til 5 og foretog en egalisering inden 1770.

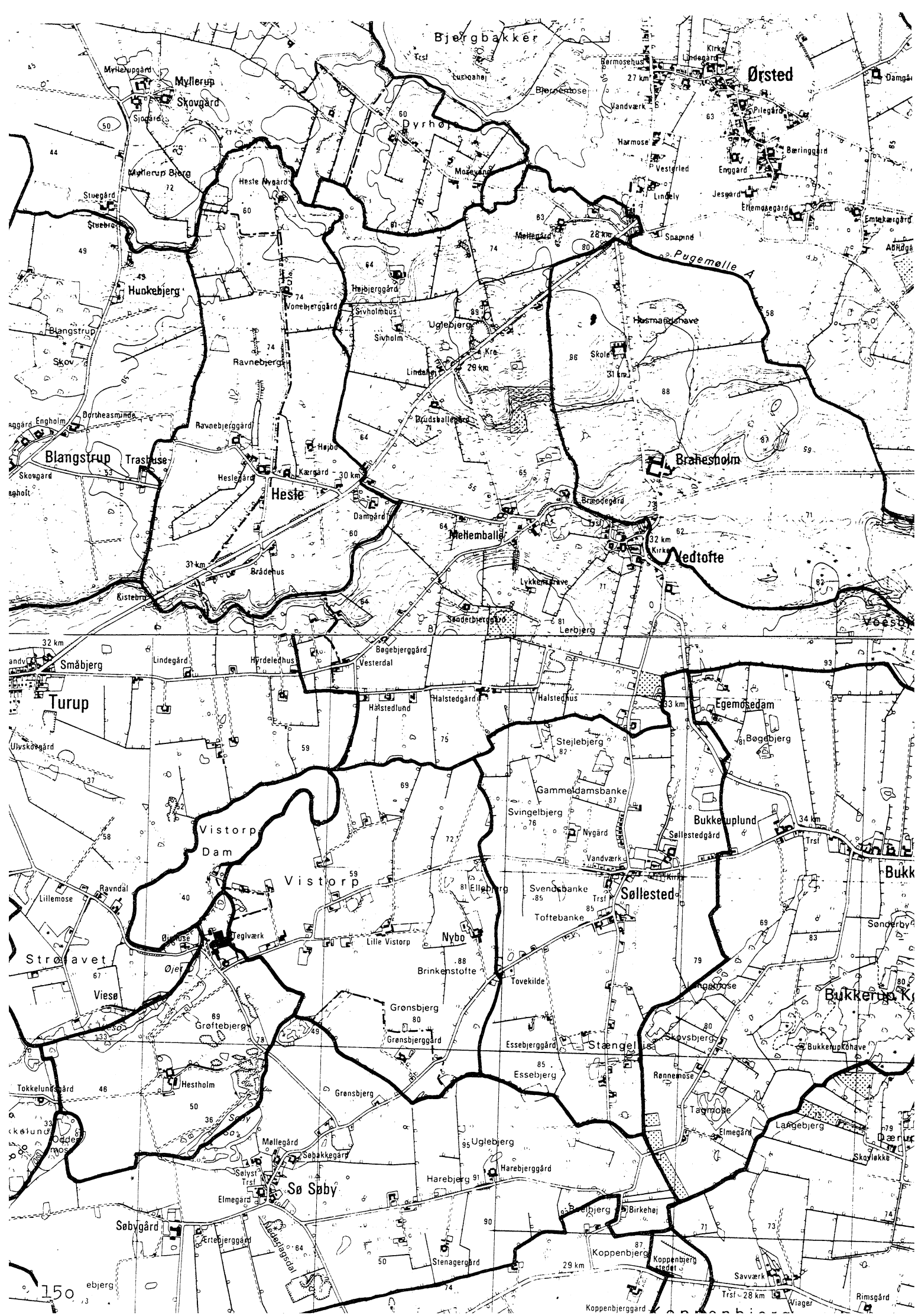
Sammenfattende drejer det sig om en noget speciel anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

- 1) Bytomten er opløst.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: en frilagt gårdtomt.

NYRUP

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

Navn: Nyrup	Navnetype: -torp.
----------------	----------------------

Bemærkninger:

Nyrup er nævnt første gang i 1533 i formen NYERUPPE. Forleddet er til-lægsordet ny, Efterleddet er torp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby - i dette tilfælde Ørsted.

Historiske tildragelser:

Mindesten ved fødehuset 1926 for litteraturhistorikeren Rasmus Nyerup født i Nyrup 1759.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 2 gårde bevaret på deres oprindelig plads fra udskiftningstiden. 1 flyttet lige uden for byen, 1 nedlagt. Ingen nybebyggelse af betydning. Vejnettet udforandret. Toftestrukturen delvis bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Kun en del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Skov i den Ø del.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 214 ha, heraf opdyrket 1688: 34%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	27	19	20	

Bebyggelsesenheder:

		1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		5	5	5	4	4	5
Huse:					2		
Huse m/ jord:						3	9
Huse u/ jord:				1			1
I alt:		5	5	6	6	7	15

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(60)	1664	2	3		5,4
(100)	1688	5			3,8
(100)	1844		4		4,6
(100)	1903	3	2		4,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	46	53	62
Børn:	22	19	38
I alt:	68	72	100

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Ørsted

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					5			
1844					4	3		
1903	1	4			4	6		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 214 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 34%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets skovbygdeplacering. Byen havde da to-vangsbrug og takseredes i 1684 for 19 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende for 20 tdr.htk. Nyrup (Ny-torp) er en udflytterby fra Ørsted anlagt i moderejerlavets skovrige østlige del. Nyrup blokudskiftedes i 1781 og siden er 2 gårde udflyttet/nedlagt. Byen synes i senmiddelalderen at have været delt mellem Dalum Kloster (1 gård i 1533) og kronen. I henholdsvis 1562 og 1583 afhændede kronen ialt 4 gårde i Nyrup til Vedtoftegård (Brahesholm). I 1664 lå hele byen til Krengerup, der gennemførte en egalisering i 1670'erne. Mellem 1688 og 1770 gennemførte Krengerup en ny egalisering, hvorved gårdtallet sættes ned til 4. I 1770 bestod byen af 4 gårde a 4 tdr og 7 skpr.htk. samt 3 huse. Endnu i 1903 holdt Krengerup stort set byen samlet, og den havde endnu bevaret sit egaliserede præg. Antallet af gårde er uforandret 4-5 fra 1600 til 1903, medens hus- og befolkningstallet ekspanderer i moderat omfang fra 1844 til 1903. Gårdene i byen var forholdsvis små i 1684. Byen egaliseredes 2 gange.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

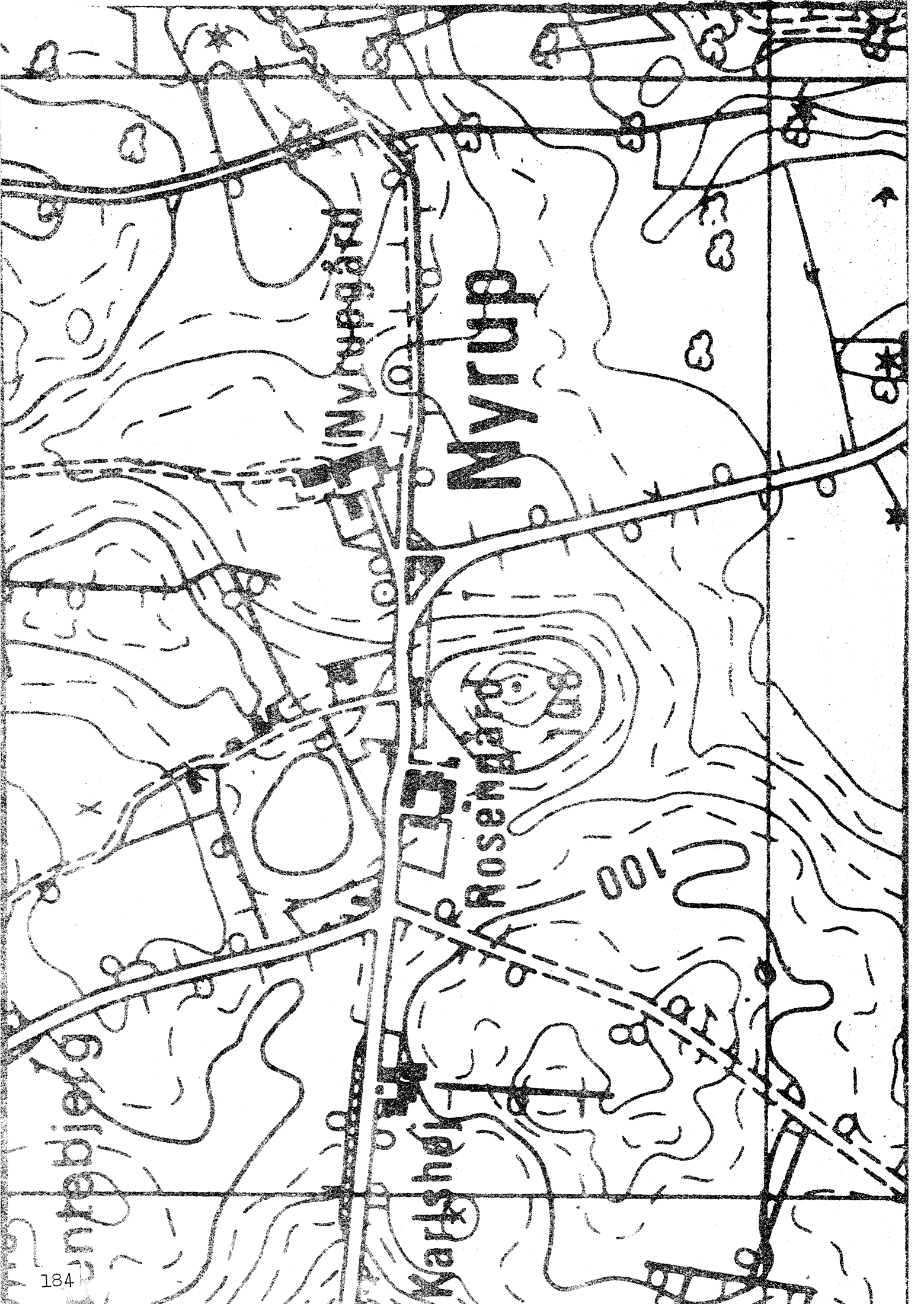
Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse

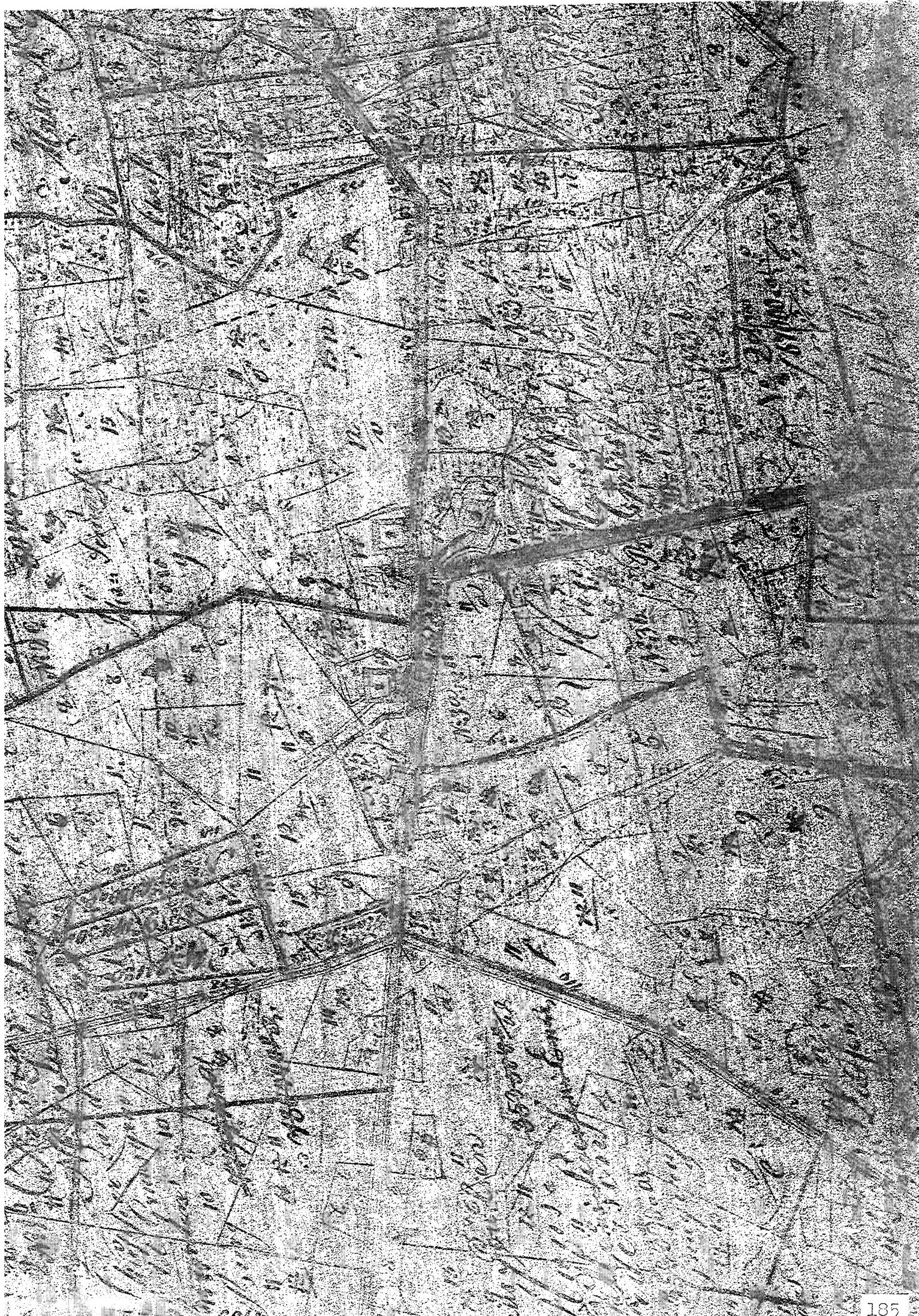
- 1) Anlægstype. Den lille udflytterby af vikingetids - middelalder navnetypen -torp er præget af sin placering i skovbygden. Byen er centralplaceret og har agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget vejby.
- 2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalder af kronbesiddelser. I løbet af 1500-tallet samledes byen under Brahesholm, senere under den indensogns hovedgård Krengerup, der egaliserede byen 2 gange. En sen overgang til selveje ledsagedes af ekspansion i moderat omfang.
- 3) Begivenheder. I byen fødtes i 1759 Rasmus Nyrup.

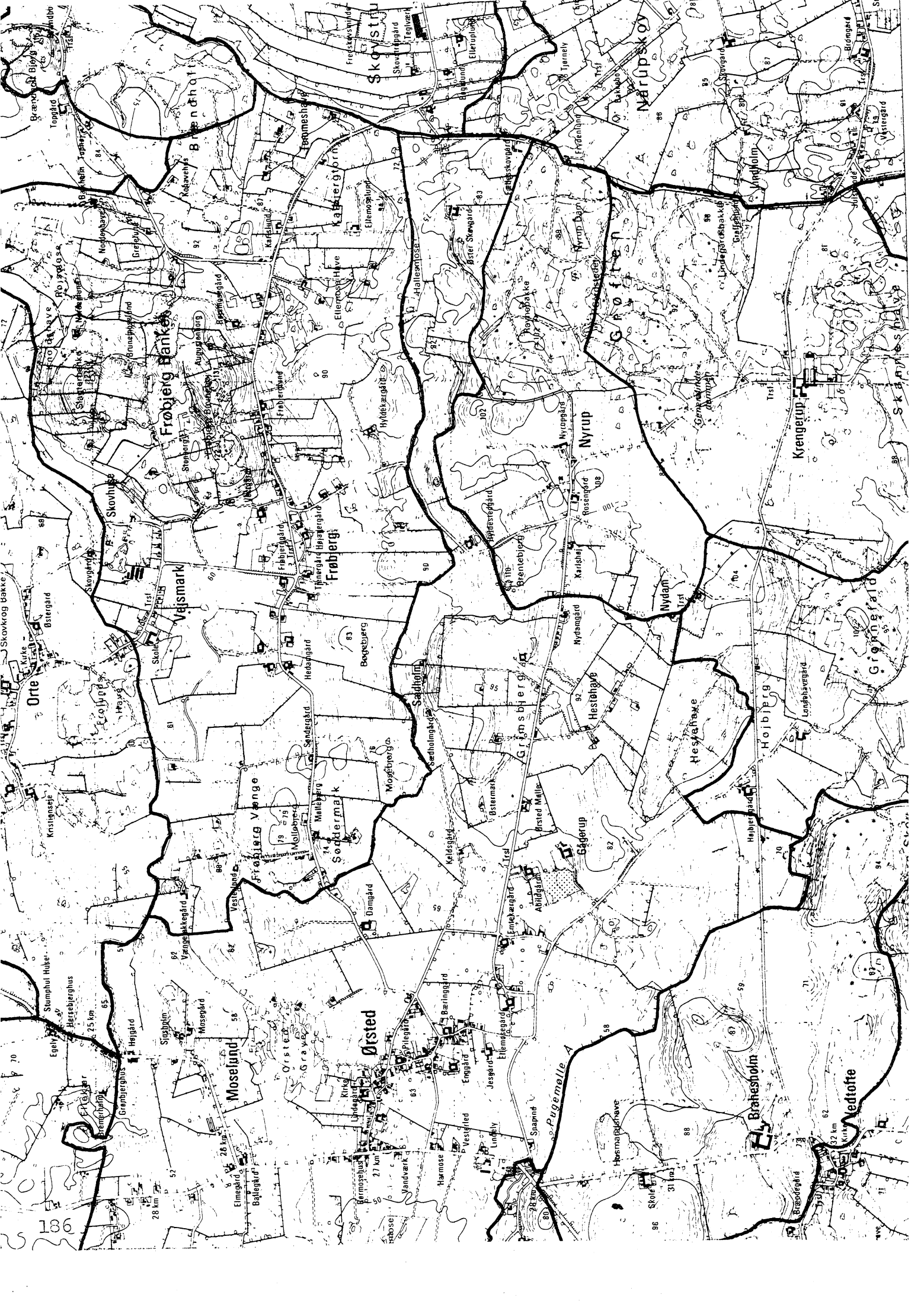
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men har mistet det sluttete præg.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret en del af udskiftningshegnene samt et større skovareal.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt.

SØLLESTED

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

Navn: Søllested	Navnetype: -sted.
--------------------	----------------------

Bemærkninger:

Søllested er nævnt første gang 1175 i formen SYERLUERSTATE. Forleddet er mandsnavnet, gl'da. SIALVAR. Efterleddet er sted, gl'da. STATH, af omstridt betydning. 1) grund for bebyggelse 2) areal 3) eng.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Søllested

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens gårde ligger uregelmæssigt spredt langs den øst-vestgående bygade. 3 gårde ligger i den vestlige ende, 1 gård (præstegården) i midten sammen med kirken, 2 gårde i den østlige ende. Husene ligger omkring de to gårdgrupper i hver sin ende af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige blokke.

d. Udflytning 2 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 2 gårde flyttet syd for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: tovangsbrug rotation: 4/4
 vangeantal: 2 + 1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, med plateaubakker og tunneldal mod SØ.

jordbund: Moræneler med div. sand og grus samt ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Til alle sider, undtagen delvis mod øst.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med
 Engområder spredt rundt i hele ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

2 af 6 gårde udflyttet, mens 1 er flyttet inden for sin toft, men uden for bykernen. Der er sket en væsentlig nybebyggelse både på de gamle tomter og uden for disse, især langs vejen nord og syd for byen. Vejnettet er stort set uforandret, men toftesystemet er delvis ødelagt ved det meget nybyggeri.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Kun få af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Enkelte mindre eng- og skovområder.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 225 ha, heraf opdyrket 1688: 47%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	49	30	46	

Bebyggelsesenheder:

	1583	1600	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7 *	6 *	7 *	7	7	7	11
Huse:		1	2		12		
Huse m/ jord:						8	24
Huse u/ jord:				6		3	14
I alt:	7	7	9	13	19	18	49

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
50 1:2 1664		3	3	8,2
57 1688	4	3		4,3
43 1844	3	2	2	5,8
73 1903	8	3		3,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	41	123	169
Børn:	43	56	58
I alt:	84	179	227

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
-----------------	-----------------------	-------------------------------	---------------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7	2				
1844	4	10					3	1
1903	11	38						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 255 ha store ejerlav var i 1684 opdyrket 47%. Byen havde da tovangsbrug med en årlig mark tilknyttet og takseredes i 1684 for 30 tdr.htk. På grund af den ekstensive brug blev takseringen i 1844 sat op til 46 tdr.htk. Af det oprindeligt større ejerlav er Vistorp-Nybo udparcelleret. Søllested blokudskiftedes i 1796. Allerede i 1175 udsteder kong Valdemar den Store et brev fra Søllested, der formentlig må have været en kronbesiddelse evt. endog med en kongsgård. I 1500-tallet lå byen under kronlenet Hagenskov. Foruden præstegården bestod den da af 6 gårde, hvoraf de 3 var selvejergårde. En af disse blev dog allerede dømt under kronen som fæstegård i 1572. Efter Hagenskøvs overgang til adelsgods i 1667 forblev Søllested samlet under hovedgården. I 1778 havde Frederiksgave (Hagenskov) 6 uegaliserede gårde i Søllested. I 1844 var overgangen til selveje nået nogenlunde halvvejs og i 1903 var den afsluttet. Antallet af gårde i byen er konstant fra 1583 til 1844, men stiger herefter i normalt omfang i forbindelse med overgangen til selveje. Hus- og befolkningstallets vækst i det 19. årh. overstiger det normale. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen synes allerede i 1583 at kunne opfattes som egaliseret på to niveauer i forholdet 1:2.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Søllested
----------	----------------	------------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

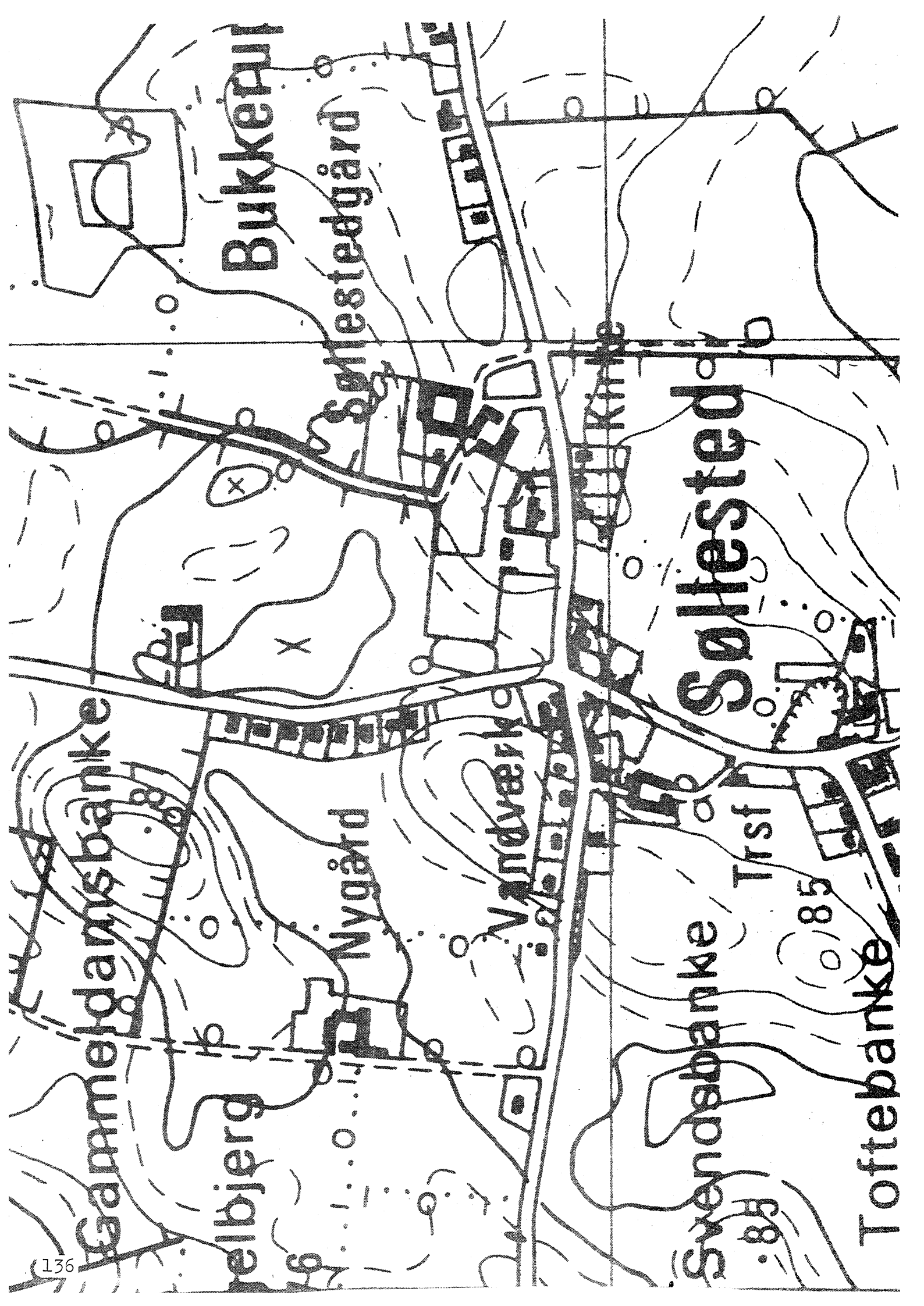
☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1. Anlægstype. Den lille kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -sted er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Fra ejerlavet er senere udparcelleret bebyggelsen Nybo-Vistorp. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby type.
2. Udviklingstype. Byen (og sognet) synes allerede i middelalderen at have været samlet under kronen, og Søllested synes klassevis egaliseret allerede i 1583. Frem til det 19. årh. forblev Søllested samlet på en besidders hånd. Overgangen til selveje ledsagedes af kraftig ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har kun bevaret få udskiftningshegn samt enkelte mindre eng- og skovområder.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: -

W. la

1741

1742

Hans

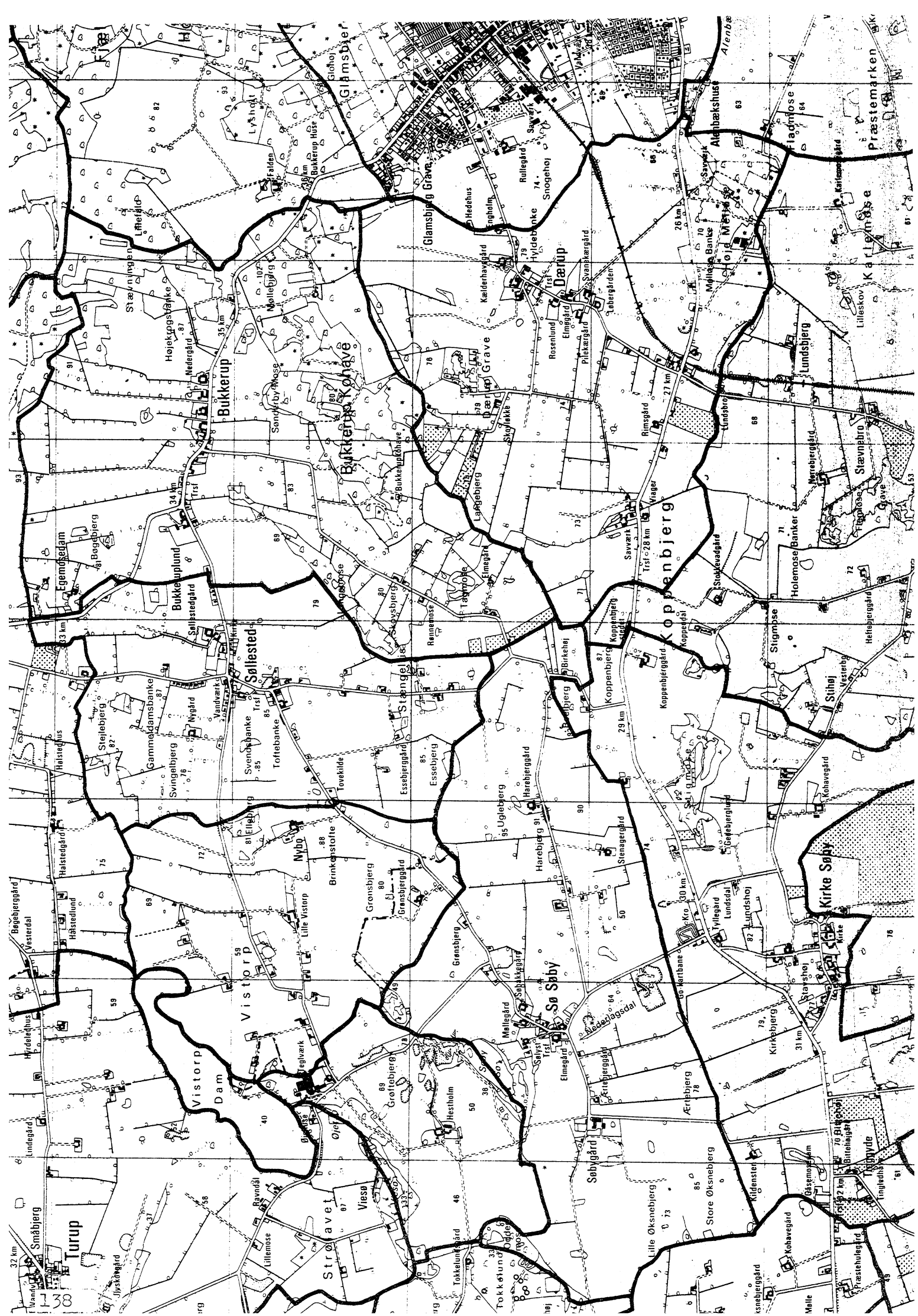
1743

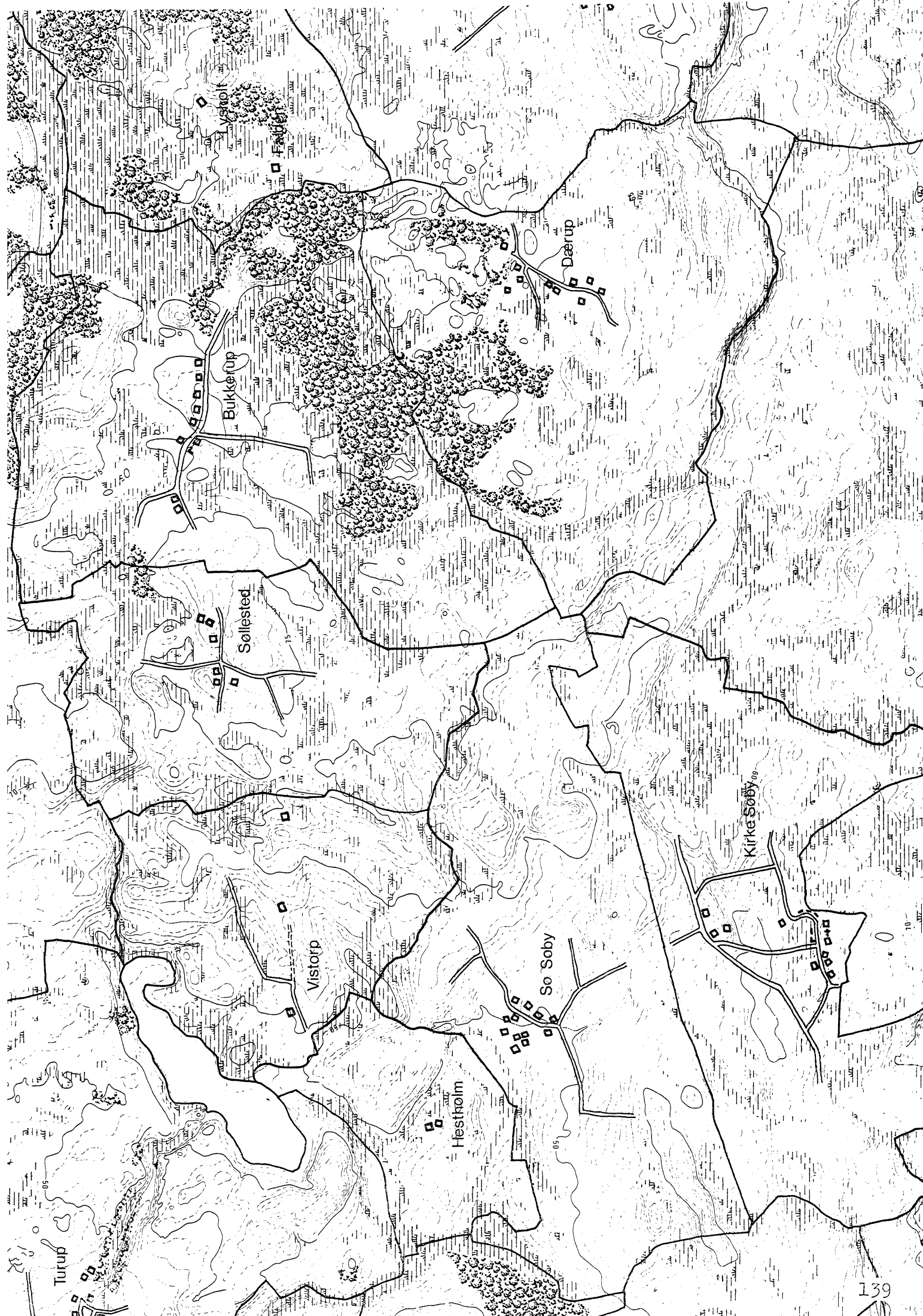
Hans

Hans

Hans

1744

VEDTOFTE

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

Navn: Vedtofte	Navnetype: -tofte.
-------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Vedtofte er nævnt første gang 1345 i formen WITOFFTE. Forleddet er sandsynligvis navneordet glda, WITH, som betyder skov. Efterleddet er tofte, som betyder "det af fællesskabet undtagne, til bebyggelse beregnede areal, der tilkom hver gårdejer i en by.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
-----------------	--------------------	----------------------------	-----------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby. (!)

Byens gårde ligger spredt langs et kompliceret vejforløb, der strækker sig fra V mod Ø og udvider sig i midten af byen. Her omgivet af veje ligger kirken og uden om ligger byens huse - mod Ø i en reguleret række.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovororientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

I ejerlavet ligger også Brændegården og Mellemballe V for Vedtofte.

c. Udskiftning

år: 1797 figur: Blokudskiftning, stjernefigur omkring byen.

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen

☒ efter udskiftningen 4 gårde SV for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: to-vangsbrug rotation: 4/4.

rotation: 4 / 4 .

vangeantal: 2 dyrkningsfællesskab med Mellemballe.

b. Ressourceområdet's sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, domineres af plateaubakker, sengl.
ler og ekstra marg. afvandingsløb.

jordbund: Moræner med smeltevandssand og -grus, samt ferskvandsdynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Mod $\emptyset$ og V , men ellers ikke.

☒ overveijende ager.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

Eng spredt rundt i ejerlavet, skov mod Ø.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1/3 af byens gårde er flyttet ud (de lå alle i den Ø ende af byen). Der er ikke sket nybyggeri af betydning i byen, som faktisk er blevet mere fast struktureret efter udflytningen. Kirken ligger således også centralt i byen i dag. Vejnettet uforandret og ligeså er toftestrukturen stort set.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☐ størsteparten opdyrket

Engområde V for byen. Skov mod Ø.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: Vedtofte og Mellemballe: 523 ha, heraf opdyrket 1688: 57%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844 ³	1903
	116	67 (+17) ³	92	

Bebyggelsesenheder:

		1610 ¹	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		3	16	12	13 [*]	16 ³	15
Huse:			12 [*]		16		
Huse m/ jord:				5 [*]		19	13
Huse u/ jord:				5		2	11
I alt:		3	28	22	29	37	39

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
38	1664	6	4	6	7,3
92	1688	1	11		5,5
69	1844	5	11		5,4
60	1903	10	5		3,6

Folketal:

		1787	1845	1901
Voksne:		90	114	156
Børn:		87	41	80
I alt:		177	155	236

1. Incl. Brændegård.
2. Incl. Uglebjerg mølle.
3. Incl. Mellemballe

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Vedtofte

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1	1	15	11 [⊕]		
1844 Incl. Mellem- balle		2			16	15		4
1903	15	23						1

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 523 ha store ejerlav (incl. Mellemballe) var i 1688 opdyrket 57%. Udflytterbyen Mellemballe opfattes som en integreret del af ejerlavet, der dyrkedes i tovangsbrug og som i 1684 takseredes til 84 tdr. htk. mod 92 tdr. i 1844. En Gammeltofte (nævnt 1532) vidner formentlig om forgængerbebyggelsens placering. Vedtofte blokudskiftedes 1797 og siden er 4 gårde udflyttet. Hovedgården Vedtoftegård omtales allerede fra 1421 og skal være oprettet af 2 bøndergårde. I løbet af 1500-1600-tallet udvidedes den flere gange på landsbyens bekostning. Fra 1560-62 opkøbte Ejler Hardenberg fra kronen 7 gårde i Vedtofte (heriblandt 2 selvejergårde), og i 1583 var Vedtoftegård nået op på 14 gårde i Vedtofte (den ene kaldet Haugård), 4 huse og Vedtofte mølle (mølle-skyld 18 tdr. mel). I 1591 blev gården Brunsvig og en jord lagt under hovedgårdsmarken og i 1632 led gården Røgbjerg samt Tyringsvænge på 50 tdr. land samme skæbne. I 1664 var hovedgården på nær annex-præstegården enebesidder i byen og hovedgården takseredes til 36 tdr. htk. og ikke mindre end 254 svins olden. I løbet af 1673-75 blev yderligere 5 gårde og 1 jord af Vedtofte by lagt under hovedgården, der samtidigt omdøbtes til Brahesholm, ligesom de resterende gårde i landsbyen egaliseredes. Endnu i 1844 var Brahesholm stort set eneejer i byen, men inden 1903 var overgangen til selveje afsluttet. Antallet af gårde i ejerlavet faldt drastisk i 1500-1600-tallet som følge af hovedgårdens udvidelse. Fra 1670'erne og frem til midten af 1800-tallet lå antallet af gårde omkring 12, men steg herefter svagt i forbindelse med overgangen til selveje. Hustallet var allerede højt i 1700-tallet som følge af hovedgårdens nærhed. En beskeden hus- og befolkningsvækst sætter ind efter 1844. Gårdene var i 1684 forholdsvis små og byen fremstod da egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Vedtofte
----------	----------------	------------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen interesse: ☐ Interesse: ☐ Stor interesse: ☒ Særlig interesse: ☐

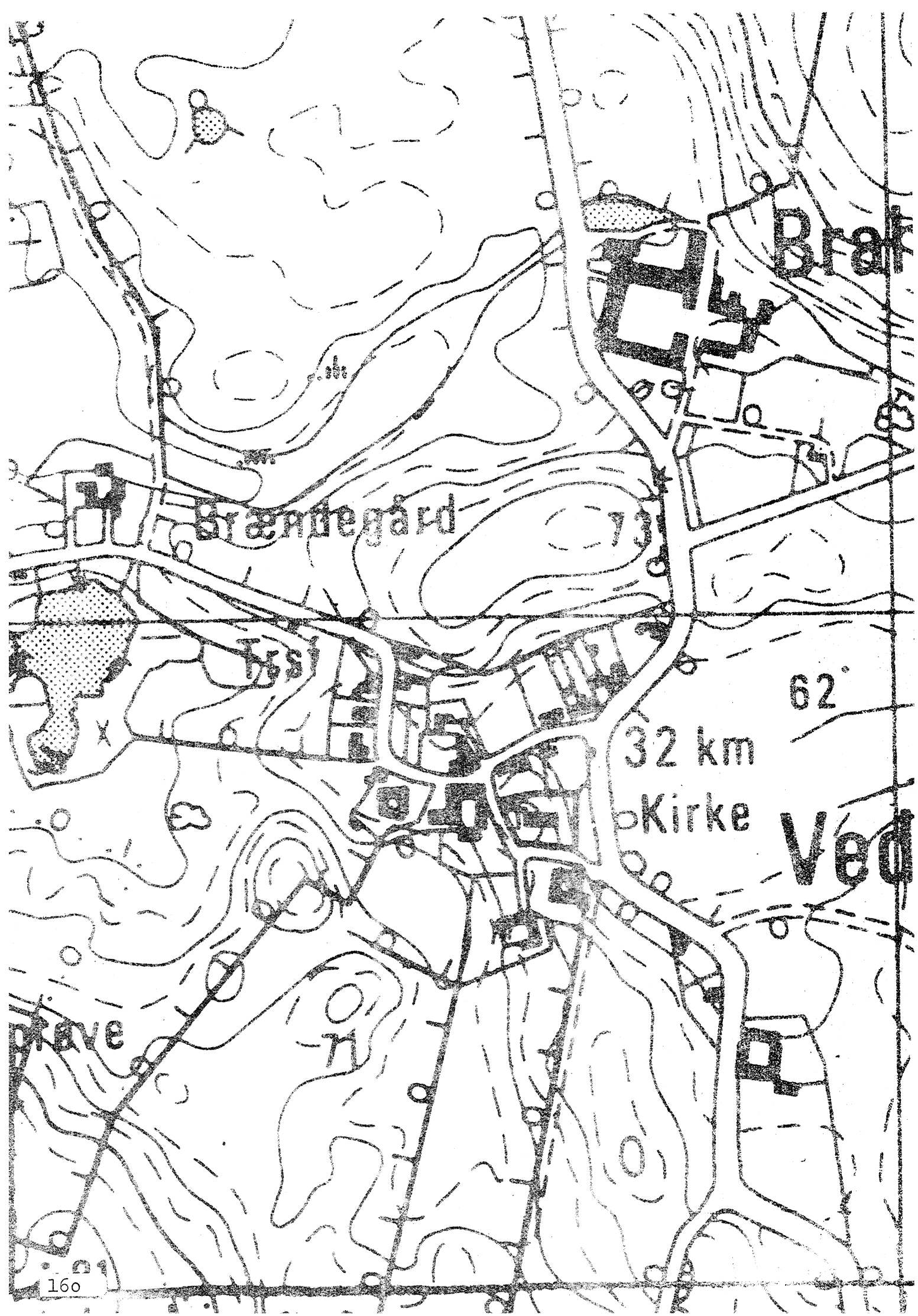
Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den store kirke - adelby af vikingetidsnavnetypen -tofte har agerorientering og har oprindelig været centralplaceret i sit ejerlav. Som følge af hovedgårdseksansion har Vedtofte imidlertid nu randplacering. Af Vedtofte ejerlav er udparcelleret udflytterbyen Mellemballe, der nærmest har karakter af en delvis selvstændig bydel. I ejerlavets nordlige del findes Uglebjerg Mølle. En Gammeltofte vidner om Vedtoftes tidligere placering.
- 2) Udviklingstype. Byen husede allerede i 1400-tallet hovedgården Vedtoftegård (Brahesholm). I løbet af 1500-tallet samledes byen stort set herunder og hovedgårdsmarkerne udvidedes. I 1600-tallet fulgte yderligere en række udvidelser og landsbyen egaliseredes. Hovedgårdens hoveribehov afspejler sig i et stort antal huse i 1600-1700-tallet.

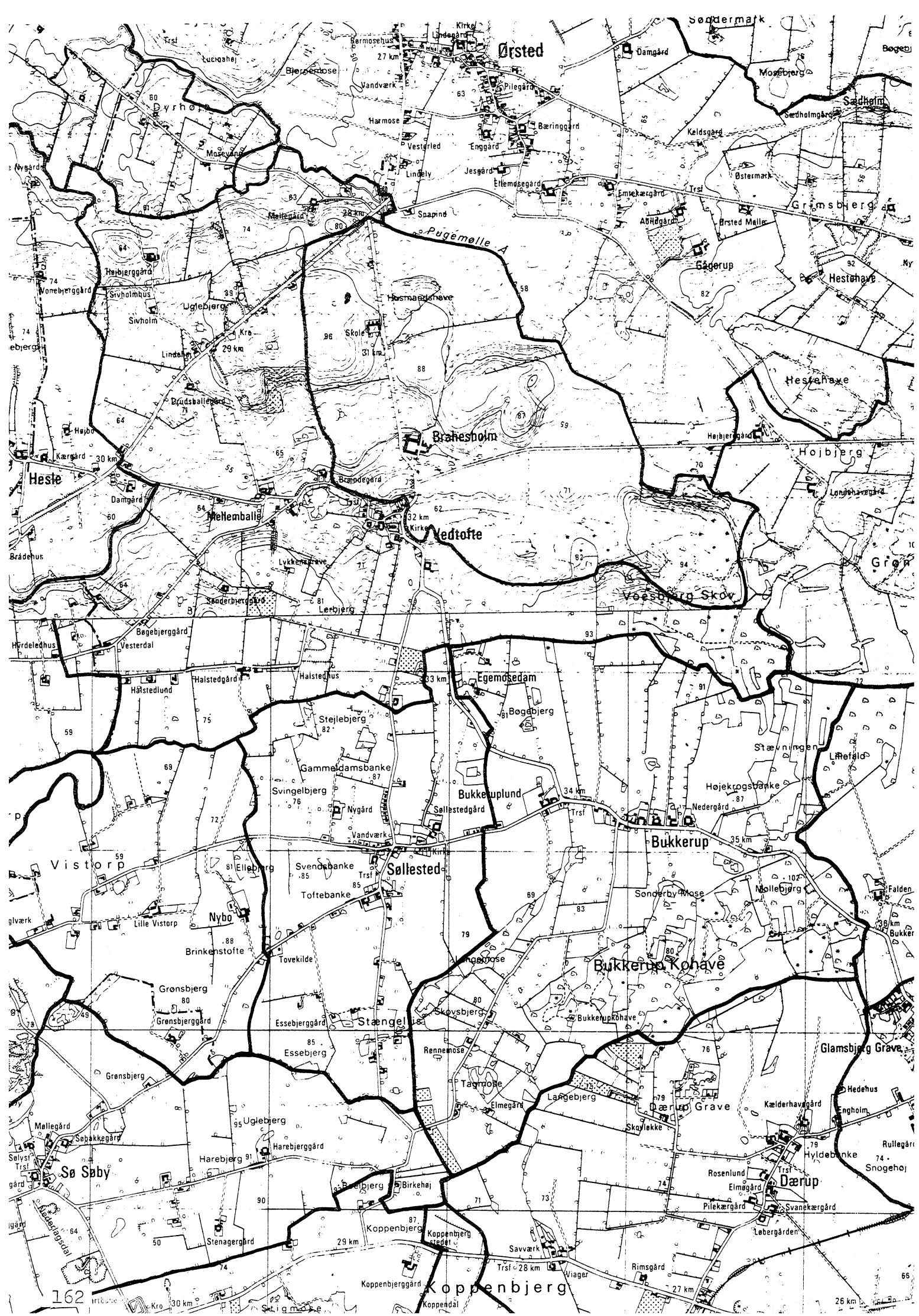
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med en for den hovedgårdsnære landsby særdeles typisk udvikling.

Relikt-vurdering: Stor interesse

- 1) Bytomten er delvis bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del af udskiftningshegnene samt større eng og skovarealer.
- 3) Særlige relikter: kirken, Brahesholm (har bevaret sin karakter af landsbyhovedgård).
- 4) Arkæologiske interesser: En gammeltofte, 3 frilagte gårdtomter.

VOLDTOFTE

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Navn: Voldtofte	Navnetype: -tofte.
--------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Voldtofte er nævnt første gang o. 1329 i formen Wallstofft. Forleddet er navneordet glda. wall, som betyder slette, græsgang. Efterleddet er tofte, som betyder det af fællesskabet medtagne, til bebyggelse nye beregnede areal, der tilkom hver gårdejer i en by.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Byens gårde ligger uregelmæssigt spredt langs den øst-vest-gående vej, der delvis følger højdekurverne. På nordvestsiden af en lille højning går vejen rundt omkring et areal, hvor flere gårde ligger.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Mod nord i ejerlavet: 2 gårde: Mosebo.

c. Udskiftning

år: 1791 figur: Stjerneudskiftning, stjernefigur omkring byen - blokfigur i ejerlavets udkant.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 13 gårde flyttet ud over hele bymarken.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: to-vangsbrug rotation: 2/2
 vangeantal: 7 Dykningsfællesskab med Høed.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vestfyn, hedeslette mod Ø og israndskames mod V, samt grusbakker.

jordbund: Moræneler og div. sand.

naturlig afgrænsning: Mod SØ og V, men ellers ikke.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.
☐ blandingsøkonomi med
 Engområder spredt rundt i ejerlavet, men især et større område mod SØ.
 Skov i større partier i SØ og SV del.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omtrent halvdelen af gårdene er flyttet ud. Der er sket noget nybyggeri på de gamle tomter og endvidere i området nord for byen. Byens vejnet er stort set bevaret uændret, bortset fra en udretning af den nord-sydgående vej gennem byen. Toftestrukturen er stort set intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Engareal i SØ hjørne, skov dels mod SØ, dels i det SV hjørne.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 1197 ha, (incl. Mosebo) heraf opdyrket 1688: 47%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	185 ¹	184 ¹	218 ²	

Bebyggelsesenheder:

		1600 ¹	1664 ¹	1688 ¹	1774 ¹	1844 ²	1903 ²
Gårde:		24	23	23	24	31	27
Huse:		6	10		21		
Huse m/ jord:				1		26	32
Huse u/ jord:				14		6	39
I alt:		30	33	38	45	63	98

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
48	1664	2	8	13	8,0
52	1688		14	9	8,0
39	1844	7	17	7	6,3
56	1903	5	18	4	7,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	208	333	362
Børn:	107	140	151
I alt:	315	473	513

1) excl. Mosebo: 2 gårde, 1664: 12 tdr.htk., 1684: 17 tdr.htk.

2) Incl. Mosebo.

erlav: Voldtofte

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Båg	Glamsbjerg	Flemløse

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			16	8			7	2
1844	13	25					18	7
1903	27	71						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1197 ha store ejerlav (incl. Mosebo) var i 1688 kun opdyrket 47% (se dog under Høed), hvilket er i overensstemmelse med de forholdsvis store eng- og skovstrækninger, samt overdrevs-bakkearealer mod vest, der endnu spores o. 1800. Byen takseredes i 1684 til 201 tdr.htk. (incl. Mosebo), hvilket på grund af den lave opdyrkning steg til 218 tdr i 1844. Byen havde uregelmæssigt tovangsbrug i et dyrkningsfællesskab med den udparcellerede skovrydningsby Høed. I 1664 takseredes byen kun for 12 svins olden. Ud til Voldtofte Made ved voldstedet Bjørnemose findes en gærdselsskov bevaret. Til voldstedet knyttes efter traditionen slægten Saltensee og nævnet Bjørnmose eller Bjørnemose. Ved arkæologiske markvandring er lokaliseret en nedlagt middelalderbebyggelse ved Kallerupgård nordøst for byen. Mod nord i ejerlavet findes en dobbeltgård Mosebo, der undertiden opfattes som en del af ejerlavet. I 1329 skødede fru Kirstine af Magelund sit gods i bl.a. Voldtofte til Peder Broch. I 1400-tallet omtales som jordejere bl.a. Flemløse kirke og præstebord (Lindegårds Toft). Løgismose besad i 1475 2 gårde og i 1532 3 gårde i Voldtofte. Under Hesselagergård hørte i 1548 de 2 egaliserede gårde i Mosebo. Langt hovedparten af byen lå dog under kronen. I 1555 afstod kronen 4 gårde og 1 hus i Voldtofte ved et mageskifte med Jakob Brockenhus og selv herefter lå der i 1583 12 gårde, heraf 10 selvejergårde, under kronlenet Hagenskov. I 1664 havde kronen endnu bevaret sin dominans. Blandt adelsgodset kan fremhæves Løgismose, der besad 4 egaliserede gårde i byen, foruden 2 huse. 100 år efter var situationen endnu stort set uændret (Løgismose 4 gårde, Hagenskov (Frederiksgave) 13 gårde, Skovgårde 1 gård) bortset fra, at Hagenskov i 1667 var overgået til adelig besiddelse. Endnu i 1844 var hovedparten af byens gårde i fæste, men inden 1903 var overgangen til selveje afsluttet. Gårdtallet er stabilt i 1600- 1700-tallet og stiger herefter i beskedent omfang frem til 1844. Antallet af huse var i forhold til gårdtallet normalt i 1774, men der sker kun en begrænset stigning i det 19. årh. Befolkningsstigningen ligger da også klart under normen. Byens gårde var i 1684 forholdsvis store. Der synes kun at være foretaget lodsejervise egaliseringer af begrænset omfang. I 1680'erne opførte bymændene i Voldtofte på eget initiativ sognets første skole. I 1914 udgravedes umiddelbart nord for byen en kapelruin på "Kirkebjerger".

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Flemløse
----------	----------------	------------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

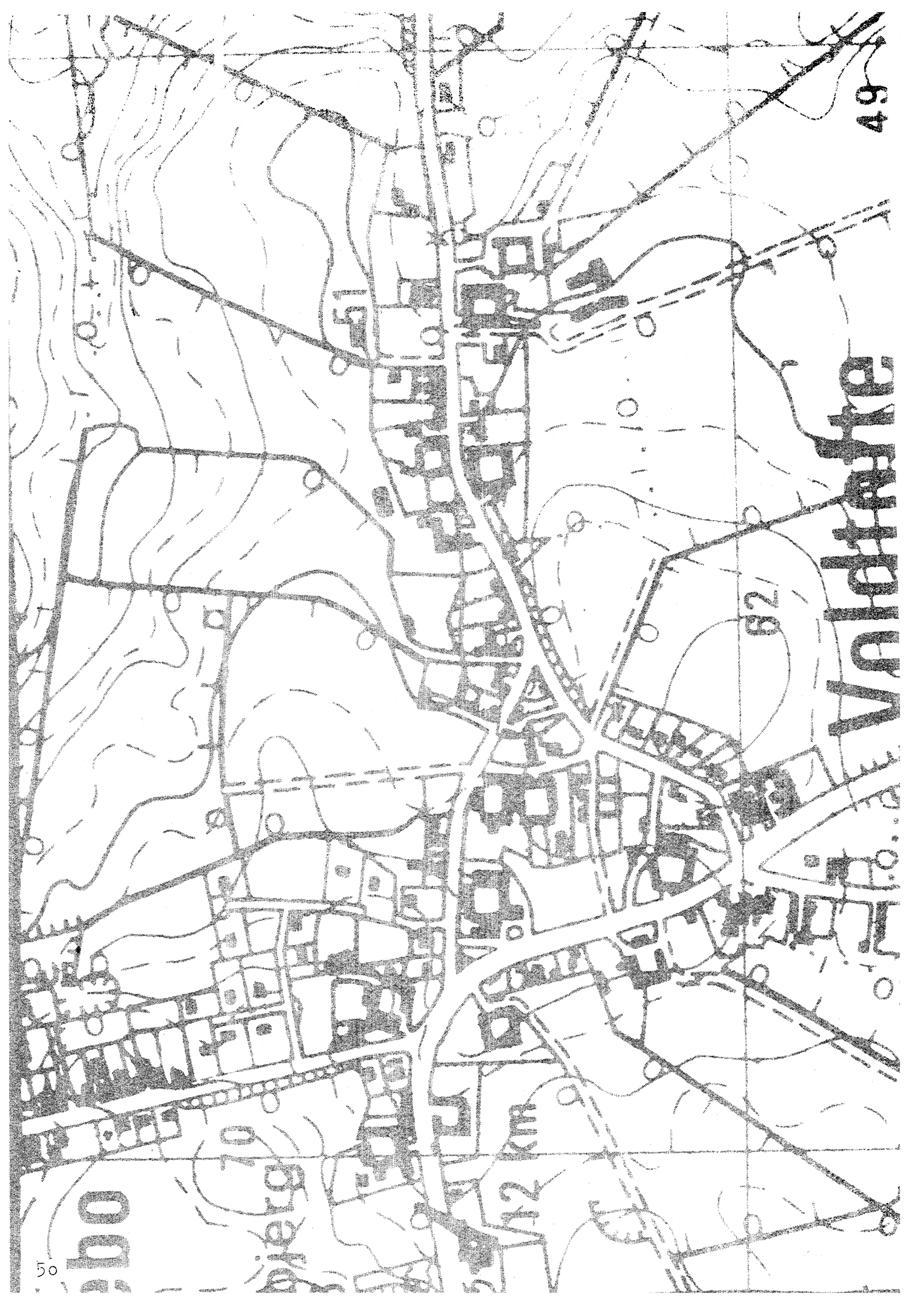
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den store adelby af vikingetids navnetypen -tofte er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget vejby. Fra ejerlavet er (delvis) udparcelleret dobbeltgården Mosebo samt skovrydningsbyen. Et voldsted Bjørnemose vidner om en middelalderlig hovedgård. I nærheden heraf ved Kallerupgård spor efter en nedlagt middelalderbebyggelse.
- 2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen og frem i 1600-tallet af selvejergårde og krongods. Efter Hagenskov lens afhændelse i 1667 forblev Hagenskov/Frederiksgave dominerende besidder. En forholdsvis sen og trinvis overgang til selveje ledsagedes af ekspansion i begrænset omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype, hvis ejerlav afspejler en række vigtige bebyggelseshistoriske trin.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret.
2. Kulturlandskabet har bevaret en stor del udskiftningshegn, et større engareal "Maden", er del skov, noget overdrev (Høed banker), en gårdselsskov.
3. Særlige relikter: flere sulebyggede gårdlænger, et voldsted, mange stendiger i byen (nu delvis restaurerede ved kommunens foranstaltning).
4. Arkæologiske interesser: en middelalderbebyggelse ved Kallerupgård.

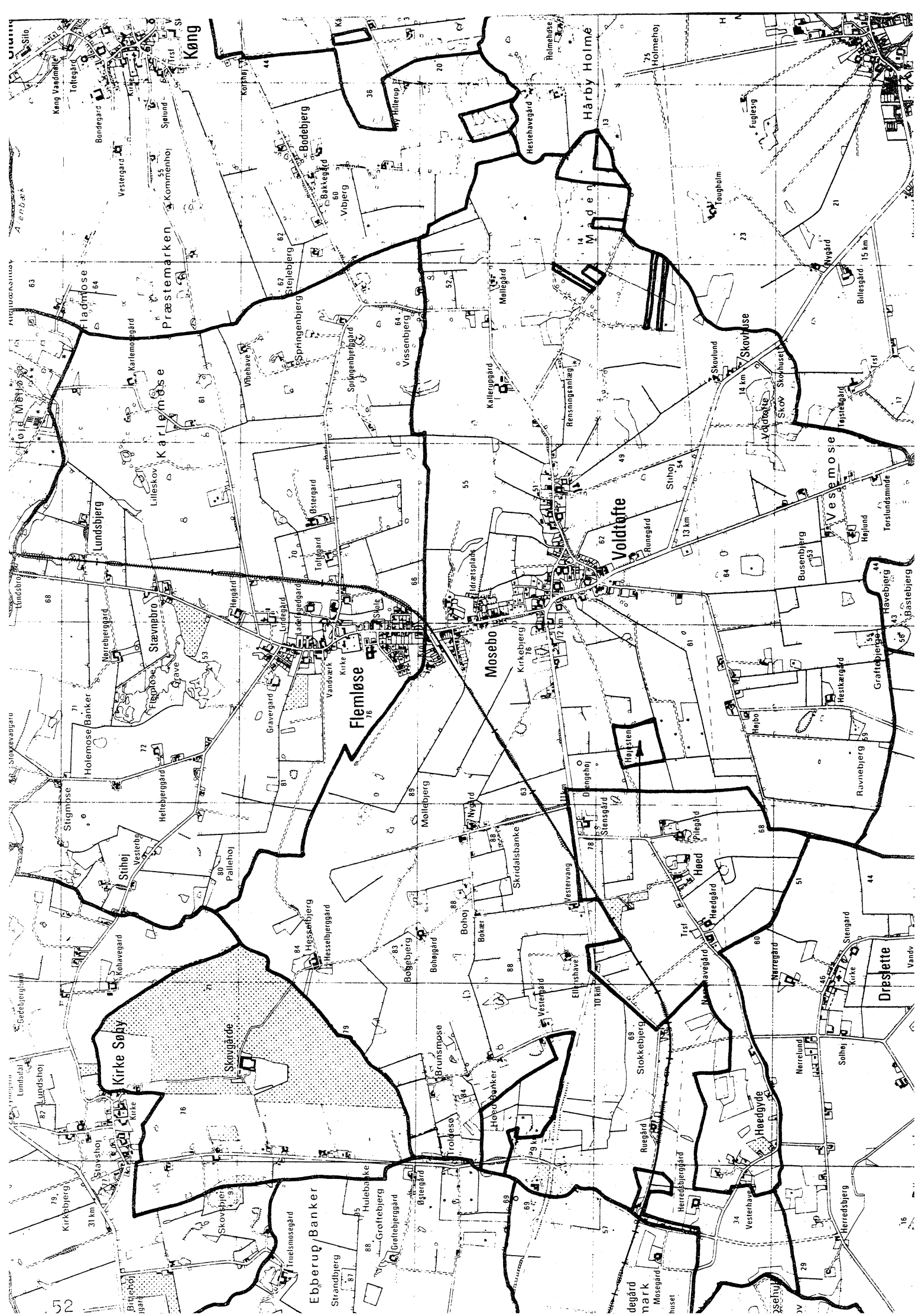

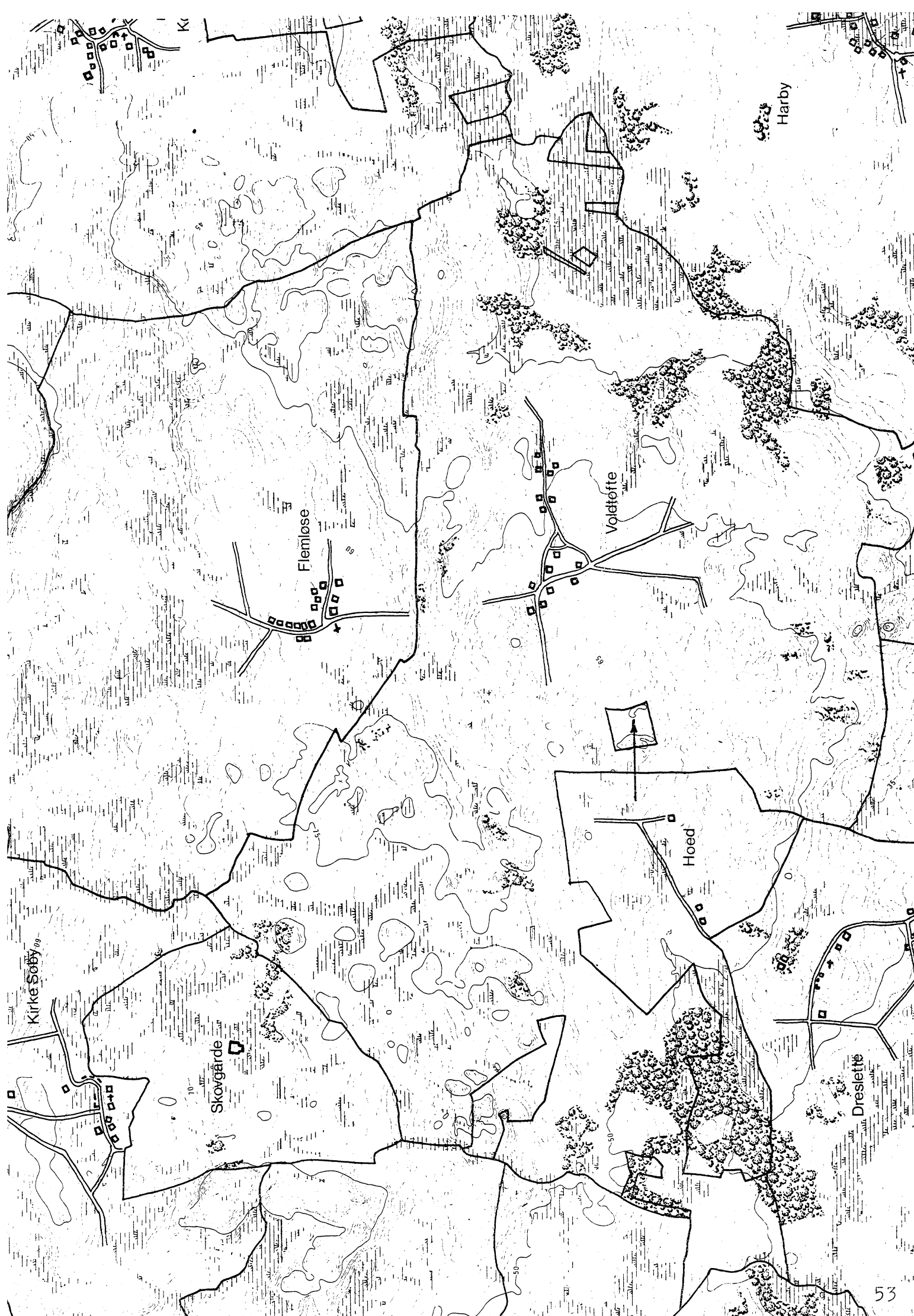
Valdosta

62

112 km

ØRSTED

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

Navn: Ørsted	Navnetype: -sted
-----------------	---------------------

Bemærkninger:

Ørsted er nævnt første gang 1389 i formen Ørsted. Efterleddet er navneordet glða. ØR, som betyder grus. Efterleddet er sted, glða. STATH, hvis betydning er omstridt 1) grund for bebyggelse 2) areal 3) eng.

Anlægstype: Adelby med kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
Bemærkninger: En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.	

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby med udvidelse til slynget vejby. (!)

Byen kan opdeles i 2: ¹⁾ en N (opr.?) det hvor op til 8 gårde ligger koncentreret om et gadeforte, hvorom også ligger en række huse og kirken og præstegården, 2) en S del (udvidelse?) hvor gårdene ligger spredt tilfældigt rundt langs vejen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

I Ø ende af ejerlavet Øster Skovgård.

c. Udskiftning

år: 1776 figur: Blokudskiftning, mange mindre blokke.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 5 gårde Ø for byen.

☒ efter udskiftningen 10 gårde især V for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: tovangsbrug rotation: 4/4

vangeantal: 2 + 1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, med plateaubakker.

jordbund: Moræneler med smeltevandssand og -ler samt ferskvandsdynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Mod V, SV, N, NV og NØ, men ikke mod Ø (Nyrup).

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng, skov og overdrev.

☐ blandingsøkonomi med

Eng spredt rundt i ejerlavet (bl.a. SV og N for byen). Skov i NV og mod Ø, overdrev i området op til Nyrup.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Kun 10 ud af oprindelig 25(?) gårde bevaret i landsbyen - resten er flyttet ud i den store bymark. En stor del af de gamle tomter er nybebyggede, men der er ikke i væsentligt omfang sket bebyggelse uden for de gamle tomter, således at byens grundstruktur består, blot med huse i st, f. gårde. Toftesystemet derved stærkt udvidet. Vejnettet stort set uforandret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Eng- og vådområder N og SV for byen.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 1128 ha, heraf opdyrket 1688: 36%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	208	120	200				
Bebyggelsesenheder: 1)							
		1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:		17 ⁺	23 ⁺	25	25 ⁺	26	30
Huse:		6	8		23		
Huse m/ jord:				1		24	78
Huse u/ jord:				8		9	17
I alt:		23	31	34	48	59	125
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(32) 1664	3	7	12	9,5			
(88) 1688	18	13		4,8			
(77) 1844	2	22	2	6,5			
(47) 1903	13	15	2	4,7			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	206	271	392				
Børn:	104	104	167				
I alt:	310	375	559				

1) med gården Gågerup

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			5	3	13	5	5	
1844	1	11			2	3	23	19
1903	29	95			1			

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 1128 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 36%, hvilket er i overensstemmelse med placeringen på overgangen til skovbygden. Byen havde et relativt ekstensivt tovangsbrug og takseredes i 1684 meget lavt til 120 tdr.htk. mod 200 tdr. htk. i 1844. Skovene var betydelige endnu i 1664. Alene Brahesborgs 4 gårde takseredes for 80 svins olden. Formentlig er en stor del blevet ryddet inden 1800. Af det oprindeligt større ejerlav er i den skovrige østlige del udparcelleret småbyerne Højbjerg og Nyrup samt enestegårdene Gågerup og Krengerup. Sidstnævnte oprettedes som hovedgård omkring 1600, medens Gågerup for det meste regnes som en integreret del af Ørstedes ejerlav. Ørsted Mølle takseredes i 1583 for en mølleskyld på 18 tdr. korn, hvilket placerer den som en betydelig mølle. I 1806 omtales et stort overdrev ved Ørsted. Sydøst for Ørsted vidner marknavne på Addebølle (1682) formentlig om en nedlagt landsby. Ørsted blokudskiftedes i 1776 og siden er omkring 15 gårde udflyttet. Omkring 1400 omtales flere gange en væbner (gård) i Ørsted. I 1514 fandtes 2 kirkegårde i byen, hvilket stemmer overens med, at Assens Provsti og Skt. Knuds Kloster len tilsammen havde 4 gårde i 1664 (hvortil kom præstegården). I 1548 ejede Hesselagergård en enkelt gård, men på dette tidspunkt var godssamlingen igang omkring nabohovedgården Vedtoftegård (Bræsholm). I 1562 erhvervedes ved mageskifte 1 gård fra kronen og i Vedtoftegårds jordebog fra 1583 opregnes 11 gårde og 1 hus i Ørsted samt Ørsted Mølle. Kort efter oprettedes den indensogns hovedgård Krengerup, der i lange perioder fik fælleseje med Bræsholm. I 1664 var Krengerups andel 13 gårde og 5 huse, medens Brahesborg havde 4 gårde i byen. Kort efter blev Krengerup ene-besidder og Ørsted egaliseredes i 1670'erne, hvad ifølge en samtidig præsteindberetning førte til, at bønderne næsten alle blev forarmede. Endnu i 1844 lå byen stort set samlet til Krengerup og Bræsholm, men i 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet. Antallet af gårde synes svagt stigende fra 23 til 25 i forbindelse med egaliseringen af byen. Efter 1844 stiger gårdtallet moderat i forbindelse med overgangen til selveje. Antallet af huse var allerede højt i 1700-tallet. Der skete en kraftig hus- og befolkningseksponation fra 1844 til 1903. Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen egaliseredes i 1670'erne.

FYNS AMT	Herred: Båg	Kommune: Glamsbjerg	Sogn: Ørsted
----------	----------------	------------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse

- 1) Anlægstype. Den store kirke - adelby af den førvikingstidige navnetype -sted er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby. Af det oprindeligt større ejerlav er senere udparcelleret småbebyggelserne Gågerup, Nyrup, Højbjerg og Krengerup. Sidstnævnte gjordes o. 1600 til hovedgård. Opdykningsprocenten var meget lav og ejerlavet præges i det hele taget af placeringen på overgangen til skovbygden. Et marknavn Addebølle vidner formentlig om en nedlagt bebyggelse.
- 2) Udviklingstype. Byen samledes i 1500 og 1600-tallet under godserne Brahesholm og Krengerup, der i lange perioder havde fælles ejer. Byen egaliseredes i 1670'erne. Den sene overgang til selveje ledsagedes af kraftig ekspansion fra 1844 til 1903.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

- 1) Bytomten er kun delvis bevaret og præges af nybyggeri.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene samt større engarealer.
- 3) Særlige relikter: kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: Tomten af Addebølle, en frilagt gårdtomt.

